

Samuel Rutherford
LEVELEK

Sorozatszerkesztő
BÁLINT ÁGNES
VISKY ANDRÁS

SAMUEL RUTHERFORD

Levelek

7 puritán
tanítók

KOINÓNIA
Kolozsvár, 2002

A fordítás alapjául szolgáló mű
Bonar, Andrew A. (cd.): *Letters of Samuel Rutherford*.
Edinburgh–London, 1905,
Oliphant Anderson & Ferrier.

Válogatta
DARAY ERZSÉBET

Fordította
BÁLINT ÁGNES
BIRÓ RÉKA
GÁLFALVI ÁGNES
KOROS-FEKETE SÁNDOR
MOLNÁR SÁRA
PÁSZTOR PÉTER
SZŰCS TERI

A könyv megjelenését a Fieldstead & Company
támogatta.

Hungarian translation © KOINÓNIA, 2002

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
RUTHERFORD, SAMUEL
Levelek / Samuel Rutherford. –
Kolozsvár [Cluj-Napoca] : Koinónia, 2002
p.; cm. – (Puritán tanítók)
ISBN 973 8022 45 2

*Malcolm Graham Kennedy emlékének. 1944. március 9-én
született, 1997. november 18-án halt meg. Termete, elméje
és szeretete a nagyságot hirdette, az Eastern Europe for
Christ szervezet szolgálatában vesztette életét.*

*Isten dicsőségére és Edward Hodgson drága emlékének, aki
a cumbriai Silloth Evangelical Free Church lelképásztora
és az Eastern Europe for Christ nevű szervezet tagja volt.*

*Isten mindkettőjüket magához szólította: a magyar
református egyház megsegítését célzó romániai és
magyarországi útjukról hazatérőben, Magyarországon,
autóbalesetben meghaltak.*

*„Mert nékem az élet Krisztus és a meghalás nyereség.”
(Fil 1,21)*

S.R. élete és kora

Samuel Rutherford, a református hitvilág kiemelkedő személyisége a dél-skóciai Nisbetben született, valószínűleg 1600-ban. Földi pályafutását 1661. március 29-én fejezte be, miután könyveit St. Andrews-ban az ablaka alatt égették el. Rutherford ekkor már hivatalaitól megfosztottan, halálos ágyán feküdt lakásában, az Új Egyetemi Kollégium épületében, melynek nemrég még rektora volt. Munkájának gyümölcsétől megfosztva, de a földi terhek alól felszabadultan és hitében megnyugodva mondta az őt felkereső tiszteknek, akik azért jöttek, hogy a parlament elé idézzék felségárulás vádjában: „Mondjátok meg nekik, hogy már idézésem van egy felsőbb Bírától, én pedig eleget fogok tenni ennek az első felszólításnak; és mielőtt eljő a tí napotok, én már ott leszek, ahová csak kevés király és nagy ember jöhet.”¹

¹ Howie, John: *The Scots Worthies*, 1775, lásd Cook, Faith: *Samuel Rutherford and His Friends*. Edinburgh, 1992, The Banner of Truth Trust, 28. p., valamint Bonar, Andrew A.: *Letters of Samuel Rutherford*. Edinburgh-London, 1905, Oliphant Anderson & Ferrier, 20. p.

Rutherford születésekor Skócia viharos eseményeknek nézett elébe.² Az ország 1603-ban, Erzsébet angol királynő halála után egyesült Angliával VI. (Angliában I.) Jakab alatt. A XVII. századot ezután a Stuart-ház uralkodása határozta meg, melynek egyik folyománya volt az a folytonos törekvés, hogy az országot egységesítsék a király uralma alatt. Ebből következett az is, hogy a megújuló skót hitélet – amely az előző évszázad folyamán született újjá a kálvinista reformáció hatására – kemény küzdelmet kellett vívjon fennmaradásáért, melyet szüntelenül fenyegettek az anglikán egyházzal való egyesítési kísérletek. A Wishart, Knox és Melville idejében kiteljesedett skót református egyház, melynek hitvallását 1560-ban tette magáévá a skót országgyűlés, 1592-től kezdődően a presbitériumi egyházkormányzat mellett foglalt állást, amit az országgyűlés ugyancsak rögzített. Ezzel szemben a király a püspöki hierarchikus egyházkormányzás elkötelezettje volt, több okból is. Egyrészt, miközben a püspököknek névoleges hatalmat és előjogokat adott, az egykori római katolikus egyház gazdátlan javait lefoglalta magának mint az egyház patrónusa, másrészt viszont, az általa kinevezett püspökök révén ellenőrzése alatt tartotta az egyház intézményét. Ezt az évszázadon át ható politikát a „királyok isteni jogának” doktrínája testesítette meg, amelynek első kivitelezője VI. Jakab király (aki 1578-

² Skócia és a skót egyház történetéhez lásd Lee, Edwin: *The History of the Scottish Church*, <http://www.freechurch.org/lee.html>

ban, 12 évesen vette kezébe a kormányzást), sugalmazója pedig Esmé Stuart, az infáns rokona és nevelője volt. Tudni kell azt is, hogy a Stuartok – Mária királyné óta, aki Franciaországban nevelkedett – hol a római katolikus, hol pedig az anglikán egyház hívei voltak, szemben a nép és az emancipálódó országgyűlés protestáns szellemével.

A királyok törekvéseinek ellenében a presbitériánusok küzdelme politikai célt is követett: az abszolút királyi hatalom korlátozását, melynek angol földön is számos harcosa volt, és amely végül az angol parlamentáris monarchiában teljesedett ki. A XVI. és XVII. századok fordulóján azonban, a „kereszttyénség legbölcsebb bolondjának” uralkodása alatt ez a cél még meglehetősen távolinak látszott. VI. Jakab, most már mint két ország királya, erős haderővel és tengeri flottával a háta mögött, ravaszul és biztos kézzel, mesterségesen összeállított országgyűlések és Angliában felszentelt püspökök által, diktátumok keresztülvitelével kormányozta az egyházat és Skóciát.

Rutherford egy háromgyermekes gazdálkodó elsőszülött fia volt. A család helyzete megengedte, hogy a három fiú oktatási szükségleteit kielégítsék, így az ifjú Samuel a közeli Jedburgh városában járhatott iskolába, majd az edinburghi egyetemen folytatta tanulmányait.

Ifjúkoráról szinte semmit sem tudni, ami nem meglepő, hiszen életrajzainak vezérfonala a krisztusi szolgálát, melynek árnyékában előélete elhalványodik. Csupán egyetlen legendaszerű esemény maradt fenn

gyerekkoráról, amikor játék közben egy kútba esett. Pajtásai, akik segítségért szaladtak, visszatérve a kút mellett találták Samuelt, ő meg semmi egyéb magyarázatot nem tudott adni megmenekülésére, mint azt, hogy egy „kedves fehér ember” húzta ki onnan – ami annyit mindenképpen elárul, hogy az égi dolgok már akkor sem voltak idegenek számára.

Szülfaluja, úgy tűnik, nem jeleskedett a vallássosságban, erről ő maga is megemlékezik később. Annyi bizonyos, hogy amikor Edinburghba indulva elhagyja otthonát, pályája teljesen új irányt vesz, és sosem fogja többé érinteni Nisbet környékét. Edinburghban bölcsészetet tanul, 1621-ben fejezi be tanulmányait, majd latintanárként keresi kenyerét.

Nemsokára azonban bekövetkezik az a fordulat, amelyre egy 1638-ban írt levelében utal. Körülbelül huszonnégy éves korában éli át a megtérés élményét, amikor Krisztus szeretete – úgyszólván hirtelen – hatalmas szenvedélyt ébreszt lelkében és a gyönyör és kín összes változatával nyűgözi le teljes személyiségét. Elragadtatását szemléletesen példázzák e szavai: „A megváltás az Ő szemhéjaiban van! Amikor először rámnézett, megmenekültem – csak egy pillantásába kerültem, hogy a pokoltól örökre megszabaduljak!”³

Ettől fogva tökéletes biztonsággal és rendíthetetlen elkötelezettséggel követi Krisztus hívó szavát, teljes életét az Ige szolgálatába állítva. Csakhamar leköszön tanári állásáról, és magánúton teológiai tanulmányokat folytat. Két év múltán pedig, 1627-ben, meghívást kap az Anwoth-i egyházközség szószékére,

³ Lásd Cook: i. m. 4. p.

Délnyugat-Skóciába. Sir John Gordon (a későbbi Lord Kenmure) meghívását örömmel fogadja el, hiszen csodálatos megbízatás vár rá: egy újonnan létesült egyházközség, egy szétszórt és távolról sem keresztyén életű közösség lekipásztori feladatai. A feladat pedig nehéz. A kies dombok közt elszórt tanyák és kastélyok népe eleinte alig fogékony a fiatal pap lelkes munkájára, amellyel a Megváltó hírét viszi templomba, kastélyba, házról házra, hívőknek és hitetleneknek, egészséges és beteg embereknek egyformán hirdetve az Igét és megosztva velük azt a kegyelmet, amelynek nemrég ő lett részese és elkötelezett munkása.

A kezdeti nehézségeket megsokszorozzák személyes életének tragédiái. Felesége több mint egy évnyi súlyos szenvedés után meghal, és elveszíti két gyermekét is. Ez az a szakítópróba, mely a magára maradt Rutherfordot megedzi lelkeszi hivatásában, felvértezve őt vasfegyellemmel és felfegyverezve a szolgálat súlyos keresztjével, amelyre később annyiszor utal majd, mint legkedvesebb terhére. Egy szent megszállottsággal végzi munkáját, közösségben és magányosan, imádkozva és prédikálva, tanulás és beteglátogatás közben egyaránt. Krisztus vele van kora hajnali sétáin is, meditációi alkalmával – és álmaiban, amelyekről gyakran beszámol. Ugyanakkor fáradhatatlanul rója az egyházközség útjait, és szellemfrissítő párbeszédet folytat a környék főuraival és hölgyeivel, az egyház támaszaival és a megtérés várományosaival, szóban és levelben. Lelkeszi munkájában hatalmas, sugárzó lelkiereje segíti. A szószéken – akár csak írásban – hihetetlen meggyőződéssel és sodró lelkesültséggel nyilatkozik meg, erről számos feljegyzés marad fenn élete fo-

lyamán. Rendkívüli adottságai gyorsan hírt viszik távoli vidékekre, sokan fel is keresik Anwoth-ban – hittársai csakúgy, mint például Usher érsek, aki inkognitóban érkezik hozzá, és akivel egy nagyszerű lelki találkozásban van része. Ugyanakkor meghívásokat is kap, előbb egy Edinburgh melletti lelkészi állásra, később pedig Németalföldre, nem utolsósorban Exercitationes Apologeticae pro Divina Gratia c. műve nagy sikerének következményeképpen, amely 1636-ban jelent meg Amsterdamban, és még ugyanabban az évben megérte második kiadását is.

Ez az arminianusok⁴ ellen és a kegyelem védelmében írott mű azonban egészen más fordulatot adott Rutherford sorsának. 1636. július 27-én műve és az egyházi törvényekkel összeegyeztethetetlen tevékenysége miatt törvényszék elé idézik, ahol a püspök megfosztja hivatalától, és Aberdeen városába száműzi. Rutherford írásos megjegyzése aznap este így szól: „Ezért a megtiszteltetésért imádkoztam az utóbbi tizenhat évben.”⁵ Nyomban elhagyja szeretett egyházközségét, és feltétel nélkül aláveti magát a „királynak, aki hatalommal bír testem felett”.⁶

Skóciában ekkoriban egyre inkább kiéleződött a politikai harc, amelyet a bigott I. Károly király – Jakab fia – folytatott országa korlátlan uralmáért, saját és

⁴ Jacob Arminius követői, akik azt vallották, hogy az üdvösségre való kiválasztás az ember elővételezett hite szerint történik. (A szerk.)

⁵ Bonar: i. m. 12. p.

⁶ Uo. 13. p.

anglikán egyháza érdekeinek érvényesítéséért. A nemzet önnön lelkét látta veszélyeztetni a király intézkedései által, és – hol ösztönösen, hol tudatosan – mind egységesebben válaszolt a külső fenyegetésre. Ebben az egyre feszültebb helyzetben talán meglepő, milyen beenyugvással hagyja magára nydját Rutherford, akinek lételeme volt a pásztori hivatás, és aki a vidéki paplakban annyira otthon érezte magát tanulmányai és lelki barátai között. Ebben a pillanatban számára elsődleges szempont a fegyelem, mellyel aláveti magát az egyébként igen csak kétségbe vonható döntésnek, melynek révén püspöke a király akaratát érvényesítette (ti. inkriminált írása érzékenyen érintette Laud, Canterbury érseket, Károly jobbkezét, az egyházkormányzati reform elleni harc eszmei vezérét). Nemsokára azonban kiderül, hogy a keresztvállalása csupán felkészülés volt azokra az időkre, amikor a nemzetnek és egyháznak legnagyobb szüksége lesz a Rutherfordhoz hasonló nagy szellemekre.

Az Aberdeenben eltöltött huszonkét hónap Rutherford számára a legsötétebb magányt jelentette. A város az episzkopalisták⁷, a pápisták és az arminianusok fellegrára volt, amelynek ő csakis fogolyként lehetett lakója. Ritka vendégeitől eltekintve nem volt társasága – leginkább azonban nyája elvesztése fájta neki, és semmit sem érzett nagyobb büntetésnek, mint azt, hogy megvonták tőle a vasárnapi szolgálatot, az Ige hirdetését. Mindazonáltal e fájdalomosan magá-

⁷ A zsinat-presbitéri egyházkormányzás ellenzői, a püspöki egyházkormányzás hívei. (A szerk.)

nyos hónapokat örömnepként fogadta, annak tudatában, hogy osztozhat a Krisztus szenvedésében.

Ez a hosszú egyedüllét az idegen városban még inkább megacélozta küzdelmében, és megerősítette a kegyelemben – miközben „némaságát” leveleivel el-lensúlyozta. Való igaz, hogy levelezésének túlnyomó része, az 1863-ban megjelent 365 levél közül 220, ebben a városban íródott. A teljesen (szóban és nyomtatásban egyaránt) elnémtott lelkipásztor így viselte gondját távoli híveinek és barátainak, miközben nyá-ja közel két évig nem hallhatta Isten Igéjét – legalábbis Rutherford templomában nem, amelyet ezalatt csak fecskék látogattak.

1637 nyarán a puritán skótok között felháborodást váltott ki az új, anglikán mintára kidolgozott szertartási rend. Az új liturgia, melyet Laud, Canterbury érseke dolgozott ki, voltaképpen a katolikus misekönyv módosított változata volt, ráadásul a király rendeltileg erőltette rá a skót egyházra, megkerülve egyházi tanácsot és országgyűlést. A skót nemzet egyként reagált a királyi offenzívára, és 1638 februárjában, az edinburghi Greyfriars templomban számos főúr, köz-nemes, egyházi és közember megújította az először 1581-ben aláírt National Covenant (Nemzeti Szövetség) nyilatkozatát⁸, amit aztán másolatokon terjesztettek, és írtak alá országszerte (sokan odajegyezték ne-

⁸ A szövetség egyrészt a királyhoz való hűséget hangoztatja, másrészt kijelenti, hogy a skót nép nem fogja engedni, hogy az evangélium tanítása meghamisíttassék. (A szerk.)

vük mellé: „mindhalálig”). Az edinburghi eseményeket nyáron a Glasgow-i egyházi közgyűlés követte – a király tiltása ellenére, aki árulóknak tekintette a szövetségeseket⁹. A gyűlésen résztvevő 140 lelkész és 98 presbiter érvénytelenítette a püspöki intézményt, valamint VI. Jakab és I. Károly valamennyi megszorító intézkedését. I. Károly ezzel gyakorlatilag elvesztette uralmát északi tartománya felett.

Rutherford 1638 júniusáig Aberdeenben marad. A közhiedelemmel ellentétben úgy tűnik, nem volt ott a National Covenant eredeti szarvasbőr-példányának aláírói közt. Nem tesz említést írásaiban a Glasgow-i közgyűlésről sem, bár júniusban már ebben a városban tart istentiszteletet, útban hazafelé. Számára a teendő nem kétséges: a megváltozott körülményeket kihasználva, mielőbb visszatérni szeretett nyá-jához Anwoth-ba. A viszontlátás azonban rövidre szabott. Egyháza kérésére előbb igehirdető körutakat tesz, később pedig el kell fogadnia hittestvérei felkérését, hogy egy szellemi nagysághoz méltóbb feladatot lásson el: 1639-ben kinevezik St. Andrews-ba, az Új Egyetemi Kollégium teológiai tanárává.

Az új, immár végleges elszakadás gyülekezetétől különösen fájdalmasan érinti, hiszen még elevenen él benne aberdeeni „némaságának” emléke. A nyájával való kapcsolatot azonban továbbra is tartja levelei által, magának pedig kiharcolja, hogy a tanári mun-

⁹ Más néven kovenanterek, a skót presbiteriánusok szövetségének tagjai. (A szerk.)

ka mellett lelkészi szolgálatot is végezessen vasárnaponként. Tevékenysége alatt az egyetem – mely azelőtt a teológiai tévelygés és a világiasság légkörét árasztotta – „egy olyan Libanonná változott, ahonnan az ország minden részébe vitték a cédrusfát Isten házának építéséhez”, jegyzi fel Robert M'Ward,¹⁰ Rutherford tanítványa és leveleinek első kiadója. Ugyanakkor St. Andrews-ban véget ér Rutherford tízéves özvegye is: második felesége Jean M'Math, aki méltó lelki társa lesz élete utolsó harmadában.

Ezek az évek alaposan felforgatták Angliát és Skóciát. Károly király erővel szeretett volna úrrá lenni Skócián 1638-beli tekintélyvesztését követően. Igyekezete azonban hiábavaló volt, a skót seregek előbb visszaszorították az angolokat, majd a következő évben, Newcastle-nél, megverték a királyi hadakat. Ekkor Anglia már a polgárháború küszöbén állt. A királyellenes skót és angol kálvinisták megkötötték az Solemn League and Covenant (Ünnepélyes Liga és Szövetség) néven ismert történelmi egyezséget, melynek főbb pontjai a tiszta evangéliumi vallás megtartásáról, a polgári rend helyreállításáról, a közszabadság védelméről szólnak.

E szövetség közvetlen folyománya a westminsteri zsinat, amelyen Rutherford a skót egyház küldöttként vesz részt. A zsinat négyéves tartamára családostól Londonba költözik, ahol a közös munka mellett könyvei is egymás után jelennek meg. Művei¹¹ ugyanabban

¹⁰ Lásd Cook: i. m. 18. p.

¹¹ *The Due Right of Presbyteries, or a Peaceable Plea for the Government of the Church of Scotland*, 1644. A Sermon

az egyszerű, kristálytisza hitben és szellemben, ugyanabban a magasztos szenvedélyben fogantatnak, amiből lelkészi és hittanári munkája táplálkozik. Krisztus imádata és a presbiteri egyházrend iránti elkötelezettség az alap gondolata minden művének.

A mozgalmas évek alatt sem kerülik el őt a nehézségek: londoni tartózkodásuk alatt két gyermekük meghal – a hétből mindössze egy fogja túlélni –, ő maga pedig holtáig tartó betegséggel küszködik. És mégis, mind ez idő alatt Rutherford lélekereje és hite töretlen marad, a polgárháború és a westminsteri viták sem képesek megrendíteni. A zsinaton kifejtett tevékenységében egyforma intenzitással nyilvánul meg gondolkodói, szónoki és teológusi tehetsége. Bár szervezeti joggal – skót küldöttként – nem rendelkezik, kétségtelen hatással van a munkálatok és viták kimenetére, elsősorban kiegyensúlyozott és felülemelkedő egyéniségének köszönhetően. A zsinat munkálatain mindvégig jelen van, és tagja annak a négytagú bizottságnak, amely 1647 októberében összeállítja a Westminsteri Kis Kátét. (Ennek egyik kéziratosa szövege, melyet Rutherford vetett papírra összetéveszthetetlen stílusával, tartalmilag oly mértékben hasonlít a végleges – és máig használatos – változatra, hogy nyilvánvaló: a Kis Káté egyik legfontosabb szellemi atyja Rutherford.)

Londoni tartózkodása alatt jelenik meg egyik fő-

Preached to the House of Commons, 1644. A Sermon Preached before the House of Lords, 1645. The Trial and Triumph of Faith, 1645. The Divine Right of Church-Government and Excommunication, 1646. Christ Dying and Drawing Sinners to Himself, 1647.

műve is, a Lex, Rex,¹² amely nagy visszhangot kelt a polgárháborús korban. Ez a munka – mely John Knox vallásújító XVI. századi nézeteit követi – időben jóval nagyobb hatású, az alkotmányos és demokratikus kormányzat eszményét vetíti előre. Miközben kihangsúlyozza az alattvaló hűségének szükségességét királyával szemben, erőteljesen állást foglal a zsarnoki uralom ellenében. Alapeszméje az, hogy az abszolút hatalom egyedül Istené, és csak a Királyok Királyát, Krisztust illeti meg. A hatalmával visszaélő királyról pedig nem vonakodik kijelenteni, hogy a népet elnyomó uralkodó végső esetben el is veszfítheti a koronához való jogát.

Miután visszatér St. Andrews-ba, 1647-ben Rutherfordot kinevezik a St. Mary's Egyetemi Kollégium igazgatójává, négy év múlva pedig az Egyetem rektorává. Időközben lelképásztori szolgálatra hívják Lanarkba, ugyanakkor két tanári meghívást is kap Németalföldről, amit elsősorban könyvei hatásának köszönhet. Ezekben az években írja az eretnek antinomiánusok¹³ ellen az A Survey of the Spiritual

¹² Lex, Rex or The Law and the Prince. A Dispute for the Just Prerogative of the King People. London, 1644.

¹³ Rutherford és puritán hittársai két szélsőséges irányzat, az antinomianizmus és a neonomianizmus között foglaltak állást. Az antinomiánusok, a kegyelemre hivatkozva a bibliai törvények alkalmazását szükségtelennek tekintették. A neonomiánusok pedig a Krisztus evangéliuma alapján új törvényt hoztak létre, melynek betartása az üdvösség elnyerésének a feltétele lett számukra. (A szerk.)

Antichrist c. művét,¹⁴ a De Divina Providentiát (amelyben a jezsuiták, szociniánusok és arminiónusok ellen hadakozik)¹⁵, és írni kezdi Ézsaiás-magyarázatát, amelyen haláláig nagy erőfeszítéssel dolgozik, és amelynek kézírata, sajnos, elveszett.

Szemben Rutherford óhajával, aki szeretett volna öregkorára csendes rébde érni, az 1650-es évek sok viszontagságot hoztak Skóciára és a skót egyházra. Amikor a westminsteri zsinat véget ért, Cromwell már az angol parlament és az ország ura volt. A református hívek hozzá fűzött derültségét azonban beárnyékolta az a tény, hogy kálvinista létére a hadvezér nem kívánt egyezsége lépni a presbiteri egyházzal. 1649-ben Cromwell kivégeztette a királyt, ami visszatetszést keltett a királyukhoz ragaszkodó skótok körében. Ez utóbbiak 1651. január 1-jén trónra segítették a fiatal II. Károlyt, és fegyvert ragadtak a cromwelli államközösséggel szemben. Cromwell azonban leverte őket, Skóciában csakúgy, mint Worcesternél, amikor legyőzte az angol royalistákkal szövetséges hadakat. Mindezek ellenére Cromwell engedékenyen bánt Skóciával, és – bár a skót zsinatot megszüntette – a presbiterianizmus és a szellemi élet szabadon virágozhatott.

1651-ben az ifjú II. Károly, mint Skócia – ha rövid időre is – törvényes királya, St. Andrews-ba látogat.

¹⁴ London, 1648.

¹⁵ Disputatio Scholastica de Divina Providentia. Edinburgh, 1651.

Felkeresi az iskolákat is, ahol ebből az alkalomból Rutherfordra hárul a megtiszteltetés, hogy latin nyelvű szónoklatot tartson őfelsége előtt „a királyok kötelességéről”.¹⁶ Nem tudjuk, Károly válaszolt-e erre a beszédre, annyi azonban tény, hogy megkoronázása alkalmával aláírta a Skót Hitvallást és a Solemn League and Covenant-ot. Ez a döntése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Cromwell halála után, 1660-ban a két nemzet újra felkérje apja trónjának elfoglalására.

Másodszori trónra lépését azonban keserves idők követték. A szószegő király rögtön visszaállította az anglikán egyház uralmát a puritán hívek fölött, ugyanakkor államtanácsot nevezett ki Skócia kormányzása végett, és semmisnek nyilvánított minden skót törvényt huszonhárom évre visszamenőleg – beleértve a National Covenant-ot és a püspöki egyház-kormányzás felszámolását –, valamint az 1649 utáni lelkeszi kinevezéseket. II. Károly lelke mélyén katolikus érzelmű volt, amit csak halálos ágyán, az utolsó kenet fölvételekor ismert el nyilvánosan. Miután a hatalmat megkaparintotta – az eszközként használt anglikán restauráció révén –, mintegy bosszút állva azokért az évekért, amikor látszólag el kellett fogadnia északi alattvalóinak eszményeit, Károly véres kézzel bánt el leghűségesebb skót híveivel. Argyll márkát – aki 1651-ben a koronát fejére helyezte – elsőként végeztette ki, őt követte James Guthrie, valamint

¹⁶ Bonar: i. m. 19. p.

Archibald Johnston, a National Covenant egyik szellemi atyja.

A jeles puritán személyiségek sorában Rutherfordot is szükségszerűen utolérte a végzet, a Lex, Rex trójára ugyancsak felfigyelt a megtorló gépezet. Művét 1661-ben felsegárulónak minősítették és elégették, előbb Edinburghban a hóhér, majd St. Andrews-ban (az Egyetemi Kollégium előtt), James Sharpe püspök keze által. A király által befolyásolt, ún. „részeg országgyűlés” gyűlölettől tájékozott tagjai azt is megszavazták, hogy a haldokló Rutherford hagyja el Kollégiumi lakását. Lord Burleigh ekkor így tiltakozott: „Kiszavazták azt a becsületes embert a Kollégiumból, de nem szavazhatjátok ki a mennyországból.” „A pokol túl jó volna neki”, jött a válasz, mire a lord így felelt: „Szeretnék annyira hinni a mennyországból, mint ő, boldog lennék, ha megfoghatnám a kabátja ujját, hogy magával vonjon.”¹⁷

Miközben a parlament földi lakhelye fölött vitatkozik, Rutherford már a mennyország kapujában áll. Mialatt a külvilágban mindaz összeomlik, amiért három évtizeden át küzdött, ő maga folyamszerűen egymást követő mennyei látomásokban átlényegülve várja a Megmentőjével való találkozást, mintha egész élete ennek az egy pillanatnak a jegyében telt volna el. Amikor egyik látogatója megemlékezik fáradtságos szolgálatáról, e szavakkal hártja el a méltatást: „Le-

¹⁷ Smellie, Alexander: *Men of the Covenant*. 1960, lásd Cook: i. m. 29. p.

mondok mindenről, amit Ó általa valaha is akartam vagy tettem, mint éntőlem jövő tisztátalan és tökéletlen dolgról. Krisztushoz indulok, hogy megszenteltessem, és hogy megigazulhassak.”¹⁸ Mindvégig Krisztusról beszél, egymást felülmúló képekben ecsetelve a vele való találkozást, az Ő országát mindazoknak, akik ezen az utolsó útván mellett vannak. Az elragadtatás fenéges látomásai után, egy este meglepő józansággal – és pontossággal – jósolja meg végőráját, akárcsak Pál apostol, tudván, hogy: „végezetre eltételek nékem az igazság koronája”. Életének egész küzdelme itt, a Megváltóhoz való szeretetteljes felemelkedésben sűrűsödik össze – mint a színek a fehér fényben, amelyről nem tudni anyag vagy káprázat, megsemmisülés vagy partatlan erő, a fényben, amely messzire elvilágít az évszázadok fölött.

ZSÁMBOKRÉTI PÁL

¹⁸ Bonar: i. m. 21. p.

1. Az earlstoni William Gordon részére

*(Krisztus útjának félreértelmezése
Az Ő egyre inkább megmutakozó kedvessége
Lelki finnyáság
Nehéz meghalni a világnak)*

Tiszteletreméltó, drága atyámfia!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked!
Megtaptam léleküdtő leveled.

Hálát adok az Istennek, hogy az ítélőszék be van rekesztve; szégyellem a benne való részem. Krisztus, az én Uram ellen viselt igaztalan perlekedésemmel, hogy szeretetlen volt irántam, felhagyok. Ő nem az az Úr, és nem az a Mester, akinek tekintetem; bizony mondom, Isten Ő, én pedig por vagyok, és hamu. Krisztus keserve oly jónak tetszett, akár az Írás, midőn haragosan szól; de láttam a másik oldalát a Krisztusnak, a fehér oldalát a keresztjének. Illett nekem Aberdeenbe jönnöm, hogy új titkot ismerjek meg Krisztusban, hogy ugyanis jobb ígéreteiben hinnem, semmint a tekintetében, és hogy az ördög szerét ejtheti, hogy a Krisztus keserve hazugságot beszéljen az erőtlén embernek. Nem, bizony mondom, gyermek voltam azelőtt; ami elmúlt, gyermek-

ded játék csak. Szavamra mondom, ha tehetném, szomorú buzgósággal újból keresztyénné lennék. Nem lenne szükség arra, hogy Krisztust hibáztassam, ha mégsem lennék az, mert megmutatta nekem Aberdeenben a mennyet és a poklot. De az az igazság, hogy bármily nagy az én szomorúságom is, Krisztus nem maradt az adósom, mert megannyi vigasztalás üdíti lelkemet. Láttam és hallottam Őt nyájasnak, úgyhogy már-már azt mondom, nem is Ővele találkoztam. Vidámabban mosolyog, csókjai édesebbek és léleküdítőbbek, mint azé a Krisztusé, akit korábban ismertem, pedig Ő egy és ugyanaz maradt. Jobban mondva a Király a Völegényemben való gyönyörűség és a vele való egyesség olyan fokára vitt fel, ahová soha addig fel nem juthattam, úgyhogy már-már azt gondolom, e világtól én már semmit se kérek, e világnak én már semmit se adok. Nem csúszom a porban keresztet előtt, és nem is hízelkedem nekik azért, hogy megszabadulhassak tőlük, miként tettem volt. Jöjjenek csak a keresztet, örvendek nekik, örvendek nekik! Mert általuk telik meg szívem az én Urammal, Jézussal. Olyannyira a közelébe kerültem, hogy azt mondottam: „Bizonyosságul veszem, hogy ez maga az Úr. Hagyj jelt magad után, hogy soha el ne feledkezsem róla!” Nos, mi jobbal járhatna Krisztus szegény foglyai egyikének a kedvében? Ennek okáért, jó Uram, az Úr Jézus nevében felszólítalak, dicsérd Őt velem együtt, és mutasd fel másoknak, hogy mit tett az én lelkemmel. Ez a gyümölcse szenvedéseimnek, hogy vágyom arra, hogy a Krisztus neve terjedhessék szerte az országban. Hogy töb-

bé nem gyalázom Őt, Istenbe vetem reménységemet. Mindazáltal ebbéli örömöm se lehet megüröm nélkül; mert nemhogy nem szabadultam meg régi féltékenységeimtől, hogy az Úr elvette tőlem szeretteimet és barátaimat, hanem elnéptelenítette gyülekezetemet, és elvette koronámat is. Szóval vasárnapjaim olyanok, akár a szárnyat nem kívánó madár lábához kötött kő – látásra ettől nem tudok repülni, pedig valójában attól, hogyha azt az egyet nem merném kimondani: „Jól tetted, amit tettél, Úr Jézus.”

Jómódban fennhordjuk az orrunkat, és túlságosan merészek vagyunk Krisztussal, bizony, oly arcátlanok, hogy zúgolódunk is ellene, de a víz alatt meg nem mernénk szólalni. Csudálkozom is egykori merészségemen, hogy megróttam Krisztust, hogy pereltem vele, hogy csúfoltam a gondviseléssel, ha ellenemre simogatott meg; mert most, a vizekben fuldokolva-evickélve, azt hiszem, akaratom alábukott a víz fenekére: elvesztettem. Készségesen hagynám Krisztust, és engedném, tegyen velem belátása szerint, ha réám mosolyogna. Bizony mondom, nem is tudjuk, micsoda gonoszság ajnározni és kényeztetni magunkat, bálványozni akaratainkat. Egykoron úgy voltam, hogy nem ettem mást, hanem csak válogatott húsokat; ma már nem mernék panaszkodni az Ő asztaláról aláhullott morzsák és darabkák miatt. Egykor úgy voltam, hogy felbolygatom a házat, ha a világ nem a kedvemnek való rend szerint van kifaragva és beosztva; ma csendben maradok, ha látom, hogy Isten senkiháziakat ültetett magas polcra, a veszedelemnek fiait pedig

hizlalja és táplálja. Imádkozom, Istenem, hogy akaratomat soha ne találjam meg többé! Ó, bár csak Krisztus a maga akaratának vetné alá az enyémet, bárcsak lábbal tiporná azt, és szabadítana meg engem eme törvénytelen úrtól!

Nos, jó uram, ifjúságodban gyarapodjál sebesen; napod hamar delelőre jut, hogy azután hamar leáldozzék. A kegyelem után sóvárogj. Mindenek felett abban szorgoskodj, drága atyámfia, hogy öldököld kívánságaidat. Szánj rá bőséggel időt, hogy az ifjúságnak büszkeségét, a hívságot, kívánságokat, a világ bálványozását gyökerestül kiirtsd! Amiképpen előbbre jutsz a mennyek országába vezető úton, amiképpen közelebb kerülsz Krisztushoz, amiképpen haladsz kívánságaid öldöklésének útján, azt találod, hogy még mindig hátul kullogsz csak, és hogy a munka java még hátra van. Soha nem hittem volna, hogy ily nehéz meghalni kívánságaimnak és a világnak. Mikoron a megpróbáltatás napja eljön, és mikoron régi bálványaid ott jönnek melletted nagy könnyhullatások között, sokat kell majd igyekezned, nehogy elhajoljon a szíved. Legjobb velük időben felhagynod, hogy az első hívásra, egy pohár vízért vagy talmi semmiségért odahagyhasd e világot. Bizony mondom, láttam én e világnak a javát, ezt a molyrágta, feslett köntöst; azon vagyok, hogy levessem, mert előregedett és elkopott. Hogy, ó, felcserélhessem fent való, nem kézzel csinált házammal!

Imádkozzál Krisztus foglyáért; és írj nekem. Add át anyádnak szeretetteljes üdvözlömetem. Kí-

vánom, mondd meg neki, hogy készüljön fel a költözésre: az Úrnak árja nem várja majd meg; és keresse a mennyei lelkületet, hogy szíve gyakran legyen ott. A kegyelem legyen veled.

Igaz híved és Krisztus foglya,

Aberdeen, 1637. február 20.

S. R.

2. Az earlstoni William Gordon részére

*(Az ifjúság veszélyei
Krisztus, az Orvos
A kételkedés ellenszerei
Krisztus utáni vágyakozás)*

Tiszteletreméltó és az Úrban szeretett barátom!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked!
Leveleid megsemmisítik levélírói restségemet.

Mindenekelőtt azt kell elmondanom, hogy nincsen üvegesebb, jegesebb és csúszósabb szakasza mennyekbe vezető utadnak, mint ifjúságod; tapasztalatból beszélek, állításomat a magam ismeretének pecsétjével erősíthetem meg. Ifjúságom vétkeinek öreg hamvától lobban lángra mostani szomorúságom. Láttam, mintegy, az ördögöt meghalni és a sírba tétetni, mégis újra és újra feltámadt, hogy még gonoszabb ördöggé legyen, mint valaha; annak okáért vigyázz, atyámfia, ama zöld, ifjú ördögre, ki még soha sírba nem tétetett. Nagyon kell tartani a virágjában lévő ördögtől (értem ezen az ifjúság forró, tüzes kívánságait és elragadtatásait): jobb egy ősz, megroggyant és aszott ördög jármát viselni. Mert az

ifjúságban száraz rőzsét és száraz szenet talál, meg forró tűzhelyet; és mily gyorsan tud kova kövével szikrát vetni, fújtatóival tüzet szítani, hogy az egész házat lángba borítsa! A megszentelt gondolatok, a lelkiismeret segítségül hívott és tiszteletben tartott gondolatai nedves tűzifaként nem éghetnek, megoltják a Sátán eleven szénét. Mégis meg kell mondanom, hogy az összes szent, ki mostan győzedelmesen áll a mennyei trónszék előtt, nem egyéb, mint Krisztus elhagyott és eladósodott koldusa. Mi mások volnának ők, ha nem megváltott bűnösök serege? Üdvösségük azonban nemcsak hogy el van pecsételve, hanem be is teljesült, és küszöbön áll a tiéd is.

A Krisztusnak minden jó pulyája betört homokkal és kificamodott bokával megy föl a mennybe. Krisztus fölényben van veled szemben, és imádkozom, hogy engedd, hogy úgy is legyen, mert benned Ő megtalálja hívása munkását. Ha rajtad múlnék, miként írod, a kegyelem nem találna rád sem vevőt, sem piacot; de hát Krisztusnak is kell hagynod holmi tennivalót. Örülök, hogy Krisztus ezen munkálkodik. Bízd vérző lelked és fájó sebeid emez avatott Orvosra; fogd az ifjú és erős bűnöket egy járomba az Ő ingyen kegyelmével, és hagyd, hogy Krisztus és a bűneid elrendezzék ügyeiket egymás között. Nem vagyok hajlandó elosztatni félelmeidet, és nem hessegetem el azt az érzésedet, hogy halott vagy: kívánom inkább, hogy ez érzés erősebb legyen. Természetünknek vannak oly sebei, amelyek vérzését nem szabad hamarjában megállítani. Az Orvos mellett kell laknod. Csodaszámba menne, ha

te lennél az első beteg, kit gyógyíthatlanul küld el, netalán rosszabb állapotban, mint ahogyan talált. Nem, nem, Krisztus őszinte, és ezért perlekedik szabadon a bűnösrel. „Azt, a ki hozzám jő, semmiképpen ki nem vetem.” Fogadd ezt el. Nem visszaélés elfogadnod, mi téged illet, midőn bűneid gyötörnek. A szív mindig vissza akar élni, bitang betegségben szenved, és csak a kulcsínért áhítózik. A hit érzi a betegséget, barátként tekint az ígéretekre, és Krisztusra nézve boldogan látja meg az ismerős tekintetet. Krisztus oly bőséges lakoma, minőt csak az éhes kívánhat. Bizony mondom, Krisztus nem a jóllakott ember maradéka. Az Ő kegyelme mindig ellenszegülő levelet küld bűneidnek, még ha tízezerszer több is volna belőlük.

Megengedem, nehéz dolog nyomorult éhezőknek ételt találnia a rejtőző Krisztusnál: mert éléskamrájának és borospincéjének kulcsa elvesztődik, és nem lehet megtalálni. Az éhségnek azonban fel kell tépnie a zárat. Egy szavam sincs azok ellen, akik fülsiketítő zajt csapva hajtóvadászatot indítanak az elveszett Krisztusért. Ha Krisztus elrejtőzik, úgy kell hangoskodnod, hogy (úgyszólván) mindkét fülére hallja, ilyenkor nincs ideje a halk madárbeszédnek és türelemnek. Krisztus ritka ínyencfalatja a bűnösnek. Csodája, világsodája Ő a kereső, síró bűnösnek, de oly csoda, melyet meglátnak, akik eljönnek és megnezik. A síró és a sóhajtozó végezetül énekel és örvendezik; mi több, néma embert is láttam a Krisztustól alamizsnát kapni. Aki a történetét el tudja mondani, és aki olyan levelet tud a mennybe küldeni,

mint aminőt ide küldött Aberdeenbe, alighanem viharos gyorsan együtt lesz a Krisztussal. Isten kegyelmét jelzi a bűn miatt szívből mondott sok panasz. Addig kell tusakodni Krisztussal, míg azt nem mondja: „Uram, hogy nem bírok véget vetni követelődzéseidnek és bárdolatlan rivalásaidnak?”, akkor reménykedj az áldásában, és az Ő egyetlen áldása messze többet ér tíz más áldásnál. Ne szégyelld bűntudatodat; a szükség nem pironkodik koldulásért. Sokat kell kibírnod, hogy kívánd a Krisztust; és ezért, amire a tétlen várakozás képtelen, megteszi a nevetlen sírás és zörgetés.

Ami pedig a kétségeket illeti, hogy ugyanis nem úgy vagy a Mestereddal, miként annak előtte voltál, vedd fontolóra a következő négy dolgot. *Elsőképpen*: mi lenne, ha Krisztusnak is ingadozó gondolatai támadnának a közte és közted létrejött új szövetség megkötése tekintetében, mint neked? *Másodképpen*: Krisztus nem a te szíved iránytűje szerint kormányozza hajóját. Megengedi, hogy kedvedre dalolj, de nem a te ügyefogyott melódiára járja a táncát. Krisztus nem hozzád és gondolataidhoz fordul, hogy mit tegyen a közte és közted létrejött friggyel. A te hitelenséged széttépte példányodat, de az eredeti ott van nála fenn a mennyben. A te gondolataid nem részei az új szövetségnek; az álmok változnak, de Krisztus nem. *Harmadképpen* pedig: a kétségek a te vétkeid; de egyben Krisztus adta gyógyszerek is, és velük kúrál ki büszkeségedből az Orvos. Nem illő-e, hogy a koldus azt mondja evés előtt: „Isten, jutalmazd meg, ki nekünk ezt az ételt sze-

rezte.” Ezzel azt mondja, hogy tudja, ki viseli a ház költségeit. Helyénvaló tapasztalatból is tudnod, hogy a hit nem a természet ebül szerzett fattya, hanem az Úrnak ingyen ajándéka, mely az Isten ingyen kegyelmének méhében fekszik. Áldott legyen az, aki szerzetté! *Negyedképpen*: ehhez még azt is hozzátehetem, hogy amikor követeléseidet a Közvetítő elfogadta, frásodat elpecsételte, megkötvén a frigyét, a hit tanácsát nem kérte ki. A hitnek nincsen szava Krisztus érdemeihez képest: a vér, a Kezeseid szent testéből kiontott vér biztosítja annak működését. Hitednek következképpen az mostan a haszna (amit Krisztus megigazításodra elpecsételt már), hogy bűneid bocsánatának példányát kiveheted, és így megbékélhetsz Istennel Krisztus érdeméért. Mert noha a hit érti meg a bocsánatot, de fizetni érte egy fillért nem fizet; nem csoda, hogy az üdvösség nem a hit járása szerint él s hal, apad s dagad. Mivel azonban az Úrnak tisztessége, hogy higgyen az Ő kegyelmében és hűségében, végtelen jószág tőle, hogy a hitelenség Urunk dicsőségét rontja le, nem pedig üdvösségünket. Ezért akárki szíkölködik (Istennek ellenben el kell szenvednie, hogy mily szíkösen kapja meg mindazt, amivel tartozunk neki, még a kegyelme dicsőségét sem hitünk által), de a szövetségbe fogadott szegény bűnös nem lát szükségét. Ha azonban a bűnösségünket elvonnék, a kétségek nem találnának sem társat, sem életet; igen ám, de a hit abban van, hogy hisszük a bűnösségünk elvételét Krisztusban. Egyik oka annak, hogy miért kapsz most kevesebbet (amiképpen vélekedsz), mint kaptál

annak előtte, véleményem szerint az, hogy első megtérésünkkor az Úr a maga kezével teszi ifjú pulyái szájába az ételt, de ha valamelyest már növekedtünk a tökéletességben, a mennyet erőnek erejével kell megfognunk magunknak, és erőnek erejével kell elvonnunk Krisztustól, amit kapunk. Ő visszatartja ajándékait, mert azt akarja, hogy mi ragadjuk el azokat. Ne feledd, immár erőszakos fosztogatásból kell élned. A restség nagyobb vétek most, mint valaha. Mindig azt kívánjuk, hogy betegyék a csecst a szánkba.

Most pedig essék szó rólam: sajnos, nem az vagyok, akinek ez a nemzet tart: az embereknek nincsen igaz latjuk, amiben megmérhetnének engem. De, ó, jaj, ostoba, gyarló, gaz felverte test vagyok; a romlottság az én magas polcom és az én zsírom. Ő, bárcsak felelős lehetnék eme szent ügyért és ama Fejedelem szerelméért, akiért mostan szenvedek! Ha a dolgot Krisztus reám bízna (mondom a jelenlétében), szégyelleném a magam üdvösségéhez hozzájárulásomat adni. Azt hiszem, Krisztus így szólna: „Nem szégyelled a mennyet követelni, miközben mit sem teszel érte?” Gyakorta vagyok úgy, hogy nem tudom, éppen úszom-e vagy alámerülök a vízben. Néha egy zsáknyi könnyű tajtéknak gondolom magamat. Nem nyomnék én semmit a latban (habár a hívságok és semmiségek komoly súllyal esnek a Krisztus latjába), ha az Uram nem öntene kölcsön súlyba és vasba, az Ő igazságába, hogy súlyomat növelje. A portékám nem az enyém: kalmár vagyok, ki a mások árujával kereskedik. Ha a hitelzőm, Krisztus, visszavenné, mit nekem adott,

aligha maradhatnék meg az úton, de Krisztus megszozott velem rajta, mi az Övé. Szerintem férfiaság megjátszani a gyávát, elülni Krisztus szárnyai alatt, és így nemhogy megmenekülök az ellenségeimtől, de még győzelmet is aratok. Oly üres vagyok, hogy azt gondolom, Krisztustól apró alamizsnálkodás lenne, ha örökre elnyerné egy szegény fogoly áldását, és szeretetével megtöltene engem. Felpanaszlom, hogy midőn Krisztus eljön, mindig tüzet gyújtani jön; siet szüntelen, nem várhat; engem, szegényt (nyomorúságos adóst) csak állva fogad és állva ad csókot, és csak futólag kérdi meg: „Hogy vagy?” Nem mondhatom, hogy gőgös, hiszen Ő lett a Király Isten jobbján, vagy hogy értetlenné és hideggé vált barátaival szemben; csókjaival nem tehet többet, mint amennyit érnek. De gyönyörűségemnek tartom, hogy szeressem Krisztus szerelmét: és minekutána távozik, édes jelenlétének emléke olyan nekem, akár holmi drága nyári lakoma. Vigasztal lelke kívánsága, hogy fogságom minden órájában mennyei nyelvek társasága dicsérje Őt a nevemben, még ha börtönbüntetésem sok száz évvel meghosszabbodnék is. Ő, bár olyan ember lehetnék, ki elnyeri az én Uram dicsőségét, hogy dagadó tengerként áradjak és hatalmas szélként fújjak Skócia, Anglia és Írország mind a négy égtáján! Ő, bár írhatnék az Ő dicséretét zengő könyvet! Ő, te emberek fiai közt a legszebb, miért maradsz el oly soká? Ő, menny, siess! Ő, idő, szaladj, szaladj, hozd el hamar a nagy menyegző napját, mert a szerelmezt kínozza késlekedésed! Ő, angyalok, szeráfok, kik Őelötte ál-

lotok, áldott lelkek, kik látjátok színét, magasztaljátok Őt! Mert ha már elnyűttétek hárfáitokat dicséretében, a minden is kevés, semmi ahhoz, hogy ama gyönyörűséges Virágszál, Sáron rózsája dicséretének illatát világokon által hajítsátok!

Tisztelt uram, vidd szívbeli ajánlásomat Őhozzá, és mondd meg neki, hogy betege vagyok a szerelemnek.

Igaz híved az ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. június 16.

S. R.

3. Az earlstoni William Gordon részére

(A szenvedés értelme

A végső szabadulásba vetett remény

A hívő ember megőrzetik

A kísértések tönkretessik a jutalmat)

Nagyra becsült és az Úrban szeretett barátom!

Kegyelem, irgalmasság és békeesség neked! Sívárogozva várom, hogy hallhassak felőled. Foglya vagyok továbbra is a reménységnek, az Úrnak való szolgálatot látok abban, hogy csendes alázattal várjam reggeli egének derengését és nyári napjának hajnalát. Mert meggyőződésem, hogy földi utunk egyik legfőbb küldetése (amiért Isten leküldött minket ide a földre, ördögök és emberek, az ördög tűzcsóvái és a kísértések közé), hogy egy darab ideig szenvedjünk ellenségeink közepette, máskülönben úgy intézte volna, hogy a menny már várjon minket az anyaméhből való kijövésünkkor, hogy nyomban felvigyen minket haza a mi országunkba anélkül, hogy hagy-ná, hogy megvessük lábunkat ebben a göcsörtös és tövises életben. De látván, hogy valamennyi, a végtelen Bölcsesség belátása szerint kisebb vagy

nagyobb darab szenvedés mindenünknek ki van faragva, a mi dolgunk abban van, hogy puha és vékony bőrű természetünket megkeményítsük és ráneveljük, hogy kibírja a tüzet és a vizet, az ördögöket, oroslánokat, embereket, veszteségeket, megtört szíveket, amelyeknek szemléltői az Isten, az angyalok, az emberek és az ördögök. Ó, micsoda balgaság leülni és zokogni Isten valamely, könnyhullatásunkra süket és néma végzésén, melyet nem hathat meg semmi sem, akár csak az Istent sem, ki azt elrendelte! Mert kicsoda állhatna az Urunk fölébe, hogy megmátsítsa, netán megjobbítsa elrendelt végzését? Jobb alakot nyitnunk börtönünk falán, kinéznünk Istenre meg a hazánkra, a mennyekre, és láncra vert, a Király szabad levegője után sóvárgó rabokként így kiáltanunk: „Urunk, jöjjön el a te országod! Ó, jöjjön el a Vőlegény! És, ó, az a nap, az a gyönyörűséges nap, az az örökkévaló nyári nap, keljen fel, fényeskedjék fel, bukkanjon elő az éjszaka sötét égboltozata alól, és ragyogjon!” Meggyőződésemm, hogyha a börtönfalból mindennap kitörne egy kicsi kavics, és ezáltal biztosítaná még a mázsás vasba vert rabot is, hogy idővel lánc elväsik és kellően nagy lyuk hasad a falon, hogy a régen óhajtott szabadságba kimehessen, akkor ő türelmesen kivárná, hogy az idő a börtönfalon lyukat vájjon és láncait szétmorzsolja. Így vannak az Úrnak reménykedő rabjai, midőn megpróbáltatnak. Az évek és a hónapok lassan-lassan kikaparnak egy kavicsot, majd megint egyet ebből az agyagházból; az idő lassan ajtónyi rést nyit, és kiküldi a rab lelket a szabad levegőre, a mennybe.

Az idő lassan, részről-részre leereszeli a most kezeken és lábakon lévő zárat, avíttá, elcsépeltté teszi és elnyüvi, végül pedig teljesen megsemmisíti bajainkat; mert amit tegnap elszenvedtem, tudom, soha nem gyötör többé.

Ó, bárcsak tudnánk új reményt és új hódolatot lehelni Krisztus ölébe! Mert a dicsőség jól megmért súlya, mely jóval nagyobb és örökkévaló súllyá gyarapodik, bizony mondom, kárpótól a könnyű, diribdarab és kérészéletű kereszteteknek mind a súlyáért, mind a hosszáért. Vizeink csak apadnak, ajkunkat fel nem érik, lélegzetünktől megfosztani nem tudnak. Láthatom (ha Krisztustól kölcsönvenném a szemét) a szárazföldet, és azt is igen közelnek. Akkor miért nem nevetjük és gúnyoljuk ki hamar születő és hamar szűnő kísértéseink csapásait. Ujjongok a kijelentendő dicsőség reményében, mert nem holmi bizonytalan dicsőségre várakozunk. Reménységünk nem az „úgy képzelem” vagy a „feltehetőleg” fonatlan kócán függ, hanem kivetett horgonyunk erős fonatú kötelén, az Úrnak – aki örökkévaló Igazság – esküjén és ígéletén. Üdvösségünket Isten a maga tulajdon kezével és Krisztus tulajdon erejével erősítette oda megváltozhatatlan természetének erős oszlopához: „Mert én, az Úr, meg nem változom, ti pedig, Jákóbnak fiai, nem emésztettek meg!”. Játszhatunk, táncolhatunk és ugrándozhatunk a becses és mozdíthatatlan Sziklánkon. A talaj biztos és erős, állja a pokol és az ördögök rengetéseit, a világ támadásait.

Ó, hitünk bárcsak át tudná vészelní a magas és büszke hullámokat, erős szeleket, amikor a

Mai 3,6

tenger is, mintha lángolna! Ó, mégis mily gyakran elereszttem fogásomat! Úsznom kellene, de folyvást alá-alámerülök. Úgy érzem, hogy az ördögnek kedvez a csatatér: ő ugyanis ismert talajon küzd, romlott természetünkben. Márpedig ez sajnos rokoni, vérségi közelségű barátja az ördögnek, és nem mulasztja el, hogy aljasul ránk rontson. Ezért van az, hogy Ó, aki a legteljesebben üdvözít engem, és a fiak sokaságát vezeti a dicsőségbe, még most is igazgatja üdvösségemet; napjában hússzor is összekuszálom mennyországomat, majd Krisztus elébe kell járulnom zűrzavaros munkám helyreigazításával (úgyszólván) terhelve Őt, hogy megtaláljam újra a fonal végét, és hogy az Ó kezébe téve újra örökkévaló dicsőségemet, bemocskolt és tönkretett üdvösségem felvehesse az Ó szent, kegyes kezének helyes formáját. Szó, mi szó, felette nagy teher ostoba gyereket óvni a bukástól, betört homlaktól, ilyen-olyan játékért való sírástól, esztelen futkározástól, kórságoktól, pulyanyavalyáktól; mielőtt azonban mindezeket legyőznék, a piszokból is kivergődnék, mennyi sok bajt és bosszúságot szerez az őrizőkre. Krisztusnak ugyanilyen bosszantó dolog egy hívővel, mint mondogatni szoktuk, emez összegabalyodott motollával bajlódni. De Istennek legyen hála, hiszen Krisztus megannyi tönkretett üdvösséget és összegabalyodott motollát megjavított, amióta Tanítóként az elveszett emberiség közé belépett. Mire is mennénk mi, nyavalyás pulyák őnélküle! Legott mindent bemocskolnánk! De minél kevésbé hagyatkozunk a magunk gyöngé lábaira, és minél inkább

támaszkodunk Krisztusra, az erős Sziklára, annál jobb nekünk. Jó nekünk, hogy Krisztus vállalta értünk a bosszúságot; mennyországunk nekünk, hogy gondjainkkal, bajainkkal Krisztust terhelhetjük, hogy Őt tehetjük mindenünné, üdvösségünk gyökerévé és csúcsává, kezdetévé és végévé. Urunk, tarts meg minket ebben!

Eme Tanítóhoz és dúsgazdag Úrhoz adom ajánlásomat. Tarts ki, míg eljön; és emlékezzél meg foglyáról imádságaidban.

Kegyelem, kegyelem legyen veled.

Igaz híved az ő és a te magad Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637.

S. R.

4. Az earlstoni William Gordon részére

(Áldás a kereszthordozásban

Az őszinteség szükségessége, melyet Krisztusban lehet megtalálni)

Tiszteletreméltó uram!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked! Jól vagyok. Krisztus győzedelmeskedett bennem, áldott legyen az Ő neve. Mindenem megadatott. Senkinek terhére nem vagyok. Látom, hogy ez a föld és annak teljessége az Atyámé. Drága, drága az én Uramnak keresztje. Istennek az Úr Jézus keresztjére mondott áldása! Ellenségeim hozzájárultak (cselszövéseik ellenére) ahhoz, hogy áldott legyek. Ez az én palotám, nem pedig börtönöm; különösen, midőn az Uram ráragyog és rámosolyog az Ő nyomorult, megvert és eladott Józsefére, aki elszakasztatott atyjafiaitól. Olykor azonban elrejti magát; akkor bennem törvényt napot vagy bajvívó napot tartanak, és nem tudom, ha Isten nevében vívtam-e. De, ó, a hanyagságaim! Ó, az én láthatatlan vétkecsém! Azt képzeltem, hogy a Krisztusért szenvedő ember őrzi

Krisztus kincseinek kulcsát, és kedve szerint méríthet onnan szívét megtöltő vigasztalást; de belátom, a szenvedőnek és bizonyágtevőnek ugyanúgy várnia kell az ajtóban, miként minden más nyomorult bűnösnek, és örüljön, hogy együtt ehet a pulyákkal a macskaasztalnál.

E kereszt beláttatta velem, hogy a mennyország nem a szomszédban keresendő, és nem egykönnyen bevehető vár az. Azt is megértettem, hogy nem kell a szenteskedéshez sem szenvedés, sem tudomány. Mindnyájan megtanultuk magunkat kétszeres áron eladni, és rábírnunk az embereket (akik a tized húsznak, a húszat száznak mondják), hogy félisteneknek vagy a fellegek-ből kipottyant embereknek tiszteljenek minket. De, jaj, az őszinteség, az őszinteség, hacsak tudnám, hogy mit jelent az őszinteség!

Uram, ilyenképpen vedd meg az alapot, akkor nem riadsz meg egykönnyen, és nem ingat meg semmi sem. Alant feszítsd meg erősen az eresztékeket, hogy hajód ellenálljon minden vihar-nak, ha emellett biztos talajra vetted ki horgonyod is, mármint a kárpiton belül. Valóban azt gondolom, ez minden, elnyerni Krisztust. Minden más merő árny, álom, képzelgés, semmiség.

Uram, add át anyádnak szeretetteljes üdvözlétem. Imádságaimban kegyelemért és irgalomért esedezem számára; azt kívánom, továbbra is a menny felé menjen. Amiképpen megígértem, hogy fók, akképpen mutasd meg anyádnak, hogy Isten-szolgálatomban semmi szükségem nem szen-

vedek. Magamfajta szegény embernek Krisztus nem marad adósa. Kegyelem, kegyelem legyen veled.

Igaz híved az ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. szeptember 22.

S. R.

5. John Kennedy, ayri tanácsos részére

*(Hajótörésből való megmenekedés
Halálos veszedelemből való megmenekülés
A megpróbáltatások haszna
Megemlékezés a barátokról)*

Szeretett, drága atyámfia Krisztusban!

Kegyelem, irgalmasság és békeség Istentől,
a mi Atyánktól és Krisztus Jézustól, a mi Urunk-
tól.

Ígértem, hogy írok, és ha késlekedve is, de
ím, beváltom ígéretem. Tengerbe fulladásod nagy
veszedelmének hírért szörnyülködve, majdan és
kegyelemteljes meneküléssédnek hírért ujjongva
vettem. Bizony mondom, atyámfia, nincs az a kő,
mit a Sátán meg ne mozgatna, amiképpen monda-
ni szokás, hogy téged letaszíthasson Kősziklád-
ról, de legalább is megrázhasson és elbizonyta-
laníthasson; mert midőn a szárazföldön gonoszok
kemény beszédekben szólamlottak fel ellened,
aközben a levegőég hatalmának fejedelme a ten-
geren ontotta reád haragját. Lásd, mennyire le-
kötelezett amaz alattomos gyilkos, ki egyszerre
két bottal verne téged, de – áldott legyen Isten –

rövid a karja; ha a tenger és a szél neki engedel-
meskedik, soha nem érsz partot. Adj hálát Iste-
nednek, ki azt mondja: „Nálam vannak a pokol-
nak és a halálnak kulcsai.”; „Én ölök és eleve-
nítetek.”; „Az Úr... sírba visz és visszahoz.”. Ha a
Sátán porkoláb volna, és nála volnának a halálnak
meg a sírnak kulcsai, azokat még több rab töltené
meg. Te ezeket a fekete kapukat döngetted, de
nem nyíltak meg előtted; mi pedig mindnyájan
örvendünk visszatéréssédnek.

Jel 1,18
5Móz 32,39
1Sám 2,6

Felteszem, tisztában vagy velem, hogy nem ok
nélkül küldettél vissza hozzánk. Az Úr tudta, hogy
valami utazásodhoz szükséges dolgot idehaza fe-
lejtettél, hogy vérted még nem elég erős a halál
csapásához. Nos, a Jézus erejével végezd el dol-
godat; adósságodat nem engedték el, hanem csak
haladékat kaptál: a halál nem mondott végső bű-
csút neked, hanem csak elhagyott egy darab ide-
ig. Járd be utadat, mielőtt rád estelednék. Készíts
elő mindent arra az időre, midőn át kell szelned a
sötét és viharos Jordánt; és legyen Jézus a te kor-
mányosod, ki ismeri mindama mélységeket, szik-
lákat meg partokat. Az utolsó dagály nem vár be.
Ha valamit akkor itt felejtessz, és már felszálltál
ama hajóra, nem térhetsz érte vissza. Mert amit
életedben ma elrontasz, azt holnap még jóvá te-
heted, mert valahányszor felragyogtatja reád Is-
ten a napot, annyi új életet kapsz, de meghalni
csak egyszer halhatsz meg; ha pedig ezt a dol-
godat bemocskolod vagy megrontod, nem jöhetsz
vissza jóvá tenni azt. Halálakor az ember nem
vétkezhet kétszer; amiképpen egyszer halunk
még, úgy egyszer halunk meg balul vagy szépen.

Láthatod, miképpen van beírva napjaidnak száma az Isten könyvébe, és mint az Úr egyik bérese, napszálltáig nem teheted le a munkát, és órádban az utolsó homokszemnek is le kell pergnie. Örömmel fúsd be pályádat, mert semmit nem viszünk magunkkal, hanem csak a jó avagy rossz lelkiismeretünket. És jóllehet az ég kitisztul e vihar után, a fellegek egymást szaporítják.

Akkor kötöttél frigyét Krisztussal, úgy remélem, midőn elkezdted követni őt, hogy magad is viselj a keresztyét. Teljesítsd a frigy reád rótt kötelezettségét türelemmel, és ne csald meg Jézus Krisztust. Légy őszinte, atyámfia, a vele való alkudozásban; hiszen ki más tudná jobban, mi módon kell felnevelni a gyermekeket, ha nem Isten? Mert (kiismerhetetlen tudásától eltekintve) immáron ötezer éves gyakorlatot szerzett örökössei felnevelésében, és pulyái jól neveltek, sokukból őszinte ember lett, ki ma odahaza van, fönn a mennyben, és elfoglalta atyai örökségét. Nevelése állott pedig ezekből: fenyítés, verés, javítás, oktatás; és nézd meg, vajon tesz-e kivételt valamely pulyájával; nem tesz, legidősebb Fiaával és Örökösével, Jézussal sem kivételezett. Szervednünk kell; ezt rendelte Isten születésünk előtt, és könnyebb rendelését felpanaszolni, semmint megváltoztatni. Igaz, a lelkiismeret rémei alátaszítanak minket, csak hogy a lelkiismeret rémei nélkül hogyan emeltethetnénk fel; a félelem és a kétség megrendít minket, csak hogy félelem és kétség nélkül elaludnánk, és eleresztenénk kezünkben Krisztust. A megpróbáltatások és kísértések már-már gyökereinket is eltépik, csak hogy

megpróbáltatás és kísértés nélkül ugyanúgy nem bíránk növekedni, mint eső nélkül a fű vagy a gabona. A bűn, a Sátán és a világ is azt mondja, sőt üvölti fülünkbe, hogy az ítéletkor szigorúan számot kell adnunk, de egyikőjük sem merné a szemünkbe mondani, hacsak nem hazudik, hogy bűnünk megváltoztathatja az új szövetség tartalmát. Folytasd tehát utadat, drága Barátom, és el ne ereszd Krisztus kezét. Tarts ki az igazság mellett: a világnak egy gyűszűnyit se adj el Isten igazságából, különösképpen most ne, amidőn az emberek többsége az igazságot az időhöz méri, akár az ifjonti tengerész, ki a felhőkhöz igazítja tájolóját, mert a mostani gonosz idők gondolata és gyakorlata az igazság apjának és anyjának az időt tartja. Az igazság Istene erősítsen meg minket; mert sajnós, ma nincsen, aki megvizsgálná a reménység foglyait és a Sion gyászolóit. Egyebet nemigen tehetünk, mint hogy imádkozzunk a tömlöcbe zárt Józsefért. Akik pedig nem emlékeznek meg Jeruzsálemről, azoknak ragadjon a nyelvük ínyükhöz; az Úr nem feledkezik meg Edomról, megfizet neki, miként megfizetett nekünk.

Nos, barátom, nem gyötörlek tovább; de kérek, add át legszívélyesebb üdvözetemet Mr. David Dicksonnak, akivel futólag megismerkedhettem, mert áldom az Urat, hogy tudom róla, hogy sokat imádkozik és tesz halódó egyházunkért. Ugyancsak a legnagyobb szeretettel üdvözölöm Krisztusban szeretett John Stuartomat; mondd meg neki, hogy mindig megemlékezem róla, és reménykedem a vele való találkozásban. Még

Jel 3,19
Zsid 12,7-8;
2,10

inkább erősítse meg őt az Úr Jézus, habár erős ember ő a Krisztusban. Szeretettel gondolok William Rodgerre, akiért gyakorta imádkozom. Az az én óhajomásom, hogy azt a hírt kapjam felőle és felőled, illetve mindazok felől, akik szeretik közös Megváltónkat e korlátaink között, hogy úgy össze vagytok kötve-fonva, szeretetben kedves-erősen összeragasztva az Isten Fiával, hogy ezt mondhasd: „Ha még úgy el akarnál is szakadni Krisztus kezétől, a szeretet olyannyira egybeforasztott minket, hogy kezünket nem bírjuk többé kiszabadítani; az Úr úgy elragadta szívünket, hogy fogásán lazítani nem lehet; lélekragadó szeretete oly igen erős, hogy sem a sír, sem a halál el nem szakíthatja.” Remélem, atyámfia, nem, nem is kétlem, hogy engemet, az Úr szőlőjébe való első belépésemet és nyájamat a figyelmébe ajánlod annak, aki munkáját rám bízta. Az Úr tudja, hogy amióta csak ismerlek, gondolok veled. Marion M’Naught szeretetteljes üdvözetét küldi neked és John Stuartnak. Áldott legyen az Úr, hogy ebben az országban találtam egy olyan asszonyt, ki tulajdon szívénél is drágábbnak tartja Jézust, mikor oly sokan még vállukat se rándítják meg Jézusra. Jó barátom, emlékezzél meg derék atyádról, ki immár elaludt Krisztusban; és miként ő is tette, szüntelenül imádkozzál és tusakodjál halódó-fuldokló anyaszentegyházadért. Kérd meg John Stuartot, hogy ne feledkezzék meg a szegény Sionról, kevés a barátja, és kevesen szólnak jó szót az érdekében.

Ajánllak ezért testestül-lelkestül, teljes mi-voltodban Jézus Krisztusnak és az Ő gondvise-

lésének, remélve, hogy Mesterünk, Jézus ügye végett élsz és halsz meg, állasz és buksz el. Az Úr Jézus legyen a te lelkeddel.

Szerető atyádfia az Úr Jézusban,

Anwoth, 1632. február 2.

S. R.

6. John Kennedy, ayri tanácsos részére

(Krisztus szerelme

A három csoda

Az Ő második eljövetele utáni vágyódás

Méltatlanságunk miatt érzett szegényünk)

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked!

Hogy nem írsz, nem oldhat föl az alól, hogy olykor-olykor megemlékezzem rólad, és legalább tanúnak és harmadik embernek meghívjalak, hogy lásd papíron leírva, mi folyik Krisztus és én között. Az Ő szemében én kicsiny árvának tetsettem, kit, híjával lévén ismert szülőknek, kitétek a puszta határba; és ha nem illett volna Krisztusnak engem magához emelnie, befogadnia házába és otthona melegébe, odaveszek künn a mezőn. Mostanra már otthon érzem magam Krisztus szeretetében, házát és a ház Urát a magaménak hiszem. Krisztus nem kérdezte, midőn szeretni kezdett, hogy világos, fekete avagy nap barnította-é a szímem; a szeretet elfogadja, amit kap. Szeretett Ő már engem ennek előtte is, tudom; de mostanra elnyertem szerelmének virágját is; szerelme immáron kivirágzott, miként bim-

bózó rózsa a zöldellő levelek közül, és ontja magából erős s balzsamos illatát. Nem is hiányzik nekem semmi, hanem hogy minél többféleképp fejezhetném ki az Ő szerelmét. A teli edényre nyílást kell tenni. Ó, bárcsak kifüstölhetném, ó, bárcsak szórhatnék eleven szemet, hogy tüzet szíthassak sokak szívében az országban! Ó, milyen kár, hogy nem szenvednek sokan rabságot Krisztusért, akárcsak azért is, hogy Krisztus szerelméről könyveket és szerelmes éneket írjanak. Ez a szerelem dolgot adna éjjelre-nappalra ember és angyal teremtett nyelvének, hogy szóljon róla. Én sajnos semmit nem tudok mondani, elámulok viszont az Ő szerelmének három dolgán. *Elsőképpen*: a szabadságon. Ó, hogy bűnhegyek ily szerelmet kapjanak semmiért cserébe. *Másodképpen*: Krisztus szerelmének a gyönyörűségén. Másra hagyom, hogy beszéljen vagy írjon róla, akik azonban érzik, nálamnál jobb bizonyosságot tehetnek. De olyan gyönyörűséges, hogy magán Krisztuson kívül párja nincsen. Sőt, hiszem, hogy valamely lélek örökkévaló boldogságban élhet akkor is, ha Krisztus szerelmén kívül semmi mással nem táplálkozik. Bizony, ha szerelmében Krisztus megüti, jót tesz a léleknek; és bizony vigasz és öröm, ha bilincsbe ver Krisztus drága, édes és lány keze. *Harmadképpen* pedig: micsoda erő és micsoda hatalom van a szerelmében! Meggyőződése, meredek hegyre fel bír kapaszkodni a pokollal a hátán; úszhat vizeken át anélkül, hogy elsüllyedne; dalolhat tüzekben anélkül, hogy fájdalmat érezne; győzedelmeskedhet veszteségben, rabságban, szenvedésben, száműzetésben, gyalázatban,

nevetet és örvendezhet a halálban. Ó, bárcsak felhőtlenül érezhetném egy éven keresztül a szerelmét, hogy megpróbálhassam, kicsoda is Krisztus! Ó, bárcsak jönne már a Völegény! Ó, mikor látom a Völegény és a Menyasszony találkozását és csókját a felhőkben? Ó, mikor jön már el annak napja, mikor telik meg szívünk avval a szerelemmel? Ó, bárcsak szabadna felpanaszolni az éhét annak a szerelemnek, és a hiányát Isten azonnali látásának! Ó, idő, idő, mely igen gyötöröd a lelkét azoknak, kiket elnyelne a Krisztus szerelme, mert oly lassan vánszorogsz! Ó, bárcsak megkönnyörülne szegény foglyán, és reám fuvallaná szerelmét, ama gyönyörűségből ízelítőt, kortyot adna, ami dicsőség volna kezdetétől fogva, hogy megértést nyerjek: Krisztus és én mindörökké jóllakunk egymással! Jer hozzám, ó, Krisztus szerelme, hogy még ez egyszer megcsókolhassalak, mielőtt meghalok. Mit nem adnék azért, hogy az az idő, mely Krisztus és köztem hever az úton, onnan elvétessék, hogy mihamarább találkozhasunk! Nem tudok mást gondolni, hanem csak azt, hogy az első pillantáskor, midőn meglátom a leggyönyörűbb és legtisztább arcot, szeméből szeretet árad, és megdöbbenéssel tölt el engem. Nem kívánok én egyebet, hanem csak hogy az Új Jeruzsálem kapujában megállhassak, és egy lyukon át megleshessem a Krisztusnak arcát. Ebben az életben egy kölesön kapott látomással kezdetét venné kölesön kapott mennyországom, amíg a régen, régen várt nap fel nem kél. Nem ok nélkül mondatott meg: „Krisztus közöttetek van: reménysége az eljövendő dicsőségnek.” Én nem

elégszem meg semmilyen mennyei pótlékkal, hanem csak magával Krisztussal; mert az itt hit által bírt Krisztus nem más, mint zsenge mennyország és sarjadzó dicsőség. Ha az a zálog az enyém volna, elviselnék én számkivetést és poklot együttvéve, semhogy megint elherdáljam. Amink itt megadatik, még árnya képe sem ama dicsőségnek. Nekünk, ifjú csimotáknak vajon nem kiskorúságunk lejártára kellene várnunk? Megteszi, hogy naponként könnyörögjünk zálogokért és szerelmi ajándékokért a Völegényhez; és ha nem tehetünk egyebet, az is megfelel, hogy Krisztus szerelme áhított ebédjének morzsáit keressük, hogy a vacsoraidő eljöveteléig szájunkban hordozzuk a mennyország ízét. Tudom, túl vagyunk a délidőn, és közeleg a Bárány menyegzői vacsorája: az asztal terítve már. Ó, fuss, Szerelmem, fuss, ne késsél! Ó, drága nap, mikor kelsz már fel? Ó, árnyak, tűnjetek! Azt hiszem, a szerelem és a remény összeszöve lelki gyötremmé teszi a Krisztustól való távollétünket. Fáj várnunk. De a remény, mely nem hoz szégyenbe, elnyeli ezt a fájdalmat. Nem kegyetlenség tart Krisztust és minket egymástól elszakadva. Mit mondhatnék Krisztus szerelméről? Többet töprenkedem, semhogy elmondhatnám. Ha arra gondolok, hogy az én Uram, Jézus eltávozhatna az országból, hogy – ha szabad így szólnom – egy kis friss levegőt szívjon, de Ó mégis itt marad a börtönben bezárva velem! De ebben a vele való gyönyörűséges közösségben mit nyújthatnék én neki? Merő szenvedő vagyok csupán. Ha akarom, ha nem, Krisztus kegyes lesz hozzám; mintha felülmúlta

volna bűnömet, hogy kegyetlenné tegyem Őt; így ébreszt rá szerelme tudatára. Itt halok meg csodálkozva, hogy az igazság nem állja útját a szerelemnek, mert a Krisztus szerelmére nálamnál nincsen érdemtelenebb sem a pokolban, sem azon kívül. A szégyen összezavarhat és megijeszthet, hogy mosdatlan számat odatartsam, hogy érdemtelenül megkapjam Krisztus csókjait. Ha bensőm kifordulna, és mindenki látná hitványságomat, ezt mondanák nekem: „Szégyen, hogy nyugodtan várod, hogy Krisztus átöleljen és megcsókoljon.” Úgy tetszik, érdemtelenységem miatti szégyenemben inkább illenek elfutnom Krisztus szerelme elől; sőt, szégyen lenne, ha elfogadnám a mennyországot én, ki oly igen felgerjesztette az én Uram, Jézus haragját. De látva, hogy Krisztus szerelme megszégyení engem, megelégszem szégyenemmel. Azt óhajtom, hogy az én Uram tágabb és mélyebb gondolatokat adjon nekem, hogy szerelme csodálatával táplálkozhassam. Ha tudnám, meglátolnám szerelmét, de nincs hozzá való mérlegem. Még ha tövig elkoptatnám nyelvemet Krisztus dicséretében, akkor sem tennék neki említésre méltót. Egyedül kell hagynom Őt, mert senyvedt karommal fel nem érhetem szerelmének magasságát, szélességét, hosszúságát és mélységét. Mi más marad hátra, ha nem az, hogy a Krisztus szerelméért az örökkévalóságig adós maradok? Mindenkit, aki a mennyben van, megszégyení a Krisztus szerelme, akárcsak engem. Valamennyien koldusoknak kell lennünk, és a házat vagy mennyországot megtöltő mennyi koldus megáldása Ő rajta áll. Ó, bárcsak

odaállna felfoghatatlan és dicsőséges tökéletessége mellé ez az ország és nemzet, nézné meg, szeretné és imádná azt! Adja Isten, hogy minél több szerelme vihessek be Krisztus házába! De ez a nemzet elárulta az élő vizeknek forrását. Uram, ne bocsáss vizet Skócia szénére. Jaj, jaj ennek az országnak, mert az Úr félelmes haragjának napja közeleg!

A kegyelem legyen veled.

Szerető barátod az Úr Jézusban,

Aberdeen.

S.R.

7. Gilbert Ker ezredes részére

*(Bátorság a feddés idején
Isten útjai mind bölcsék)*

Tiszteletreméltó és nagyra becsült uram!

Mit előzőleg írtam volt neked, nem a magam meghatalmazásából tettem. Ott vagyok, ahol voltam. Cromwell és serege (nem mondom, lehetnek és vannak is köztük józan, istenfélő emberek számosan, akiket megtévesztés vitt oda, vagy akik együgyűségükben mit sem tudva, haladtak az árral) igazságtalan ügyért, az Úr titkos ügyei ellen harcol. És nem elég, hogy lábbal tiporják az Isten tiszteletét és üldözik Isten népét Angliában és Írországban, hanem immár Isten skóciai népének is a vérért veszik. Kérve kérlek, jó uram, amiképpen Jézus Krisztust óhajtod szolgálni, ki még ellenségkorodban téged ingyen kegyelméből megóvott, úgy ne is botladozzál igyekezetedben, egyaránt kerülvén mind a szektáriusokkal¹, mind a gavallérokkal² való vegyülést. Egyik sem

¹ Az independensck.

² A királpártiak.

járuhat hozzá Isten népének üdvözítéséhez vagy házának építéséhez. És anélkül, hogy prófétálnék vagy többet mondanék annál, amit Ő, akié vagyok, és akit szolgálni óhajtok, megígért Fia evangéliumában, azt kívánom hinni és remélni, hogy a föld királyai Fejedelmének dicsősége és fensége felragyog, és megmutatkozik Nagy Britanniában, hogy elhomályosítsa az emberek dicsőségét, megszegyenítse a szektáriusokat és gavallérokat, megörvendeztesse a Barányt követők lelkét, és elkápráztassa a látók szemét.

Uram, gondolom, Isten egybegyűjti a gavallérokat és szektáriusokat, mint kővéket a szérűre, és előhívja Sionnak lányait, hogy keljenek fel és csépeljenek. Remélem, nem keveredsz közéjük. Bőséges meglelégedéssel tölt el, hogy hadunk az emberek bűnös hibája folytán vereséget szenvedett; és bátorodom kijelenteni, hogy ez jobb és vigasztalóbb rendelése az Úrnak, mint ha nekünk adta volna a győzelmet és azok fejét, akik szidalmazzák az Ő útjait, mert Ő ezt megtette. Mert (1) több vérnek, káromlásnak, kegyetlenségnek, árulásnak kellene lennie azok rovásán, akiknek földjét Isten megtiltotta lerohannunk. (2) A győzelem olyan súlyos és nehéz kegyelem, hogy még nem vagyunk elég erősek ahhoz, hogy elbírnjuk azt. (3) Az Úr nem hadainkkal, sőt, nem is Gedeon háromszáz emberével üdvözít minket; az Úr valamely saját faragását kell bírunk. (4) A két oldalon álló elleneink nem keményítették meg magukat eléggé, amiképpen mi sem öldö-

költük meg magunkat eléggé ahhoz, hogy bátor sokaság legyünk; teremtmények vagyunk mindahányan.

Kegyelem, kegyelem veled.

Barátod és szolgád a drága Úr Jézusban,

St. Andrews, 1650. szeptember 5.

S.R.

8. Gilbert Ker ezredes részére

(Bátorság az Úr ügyében

A gondviselés észrevétele, mint feladat

Biztonság)

Tiszteletreméltó és nagyra becsült uram!

Meggondolkodtató, hogy az Úr elhívhat valakit valamely munkára, és gyakorta el is hív, ámde közben elrejtőzik, és próbára teszi az övéi hitét. Ha jól értem, az Úr elhívott téged, hogy lépj fel az ellenséggel szemben, miközben a kardjukat pihentetőik (már amennyire én azt beláthatom) avégett buzgólkodnak, és annak bűnét vállalják magukra, hogy országunkat Cromwell hadai igaztalanul lerohanják, és az Úr ez országbeli népének vérént ontsák; mert a kardnak, melyet az Úr gyermekei kezébe tesz, be kell teljesítenie a haragot, és bosszút kell állnia a gonosztevőkön. Az idő, midőn az Úr megjelenik megtörtetett országa előtt, az Úr Lelkének leheletére van bízva, miként Gedeon és Sámson esetében; Isten mint fedelmi és királyi felség teszi ezt. Neked, jó uram,

meg kell ragadnod a gondviselés adta alkalmát, és az Urat meg kell várnod.

Hogy miképpen bántok az országunkba betolakodókkal, ezt nem firtatom, ellenben úgy tekintem, hogy tetteikkel az álnokság bűnét viszik tovább, mert Babilon székének sok a neve. Jó uram, ha ez a pör nem dől el a Jézus Krisztus második eljöveteleig, és kerestetünk tárgyalás nélkül marad a trón előtt ama napig, akkor is az ügyünk igazába vetett hittel megyek a sírba. Nem arról beszélek, hogy miként kellene megtartani az emberek nagyságát, a világ királyai Fejedelmének alá nem vetett emberek nagyságát. Úgy ítélem meg, hogy Jézus tanúinak vére ott van ennek a társaságnak a köntösén, miként a Babilonén is. Hiszem, hogy az Úr útja Gilbert Ker ezredes erején és dicsőségén át vezet; és meg kellene elégednem avval, hogy az legyen őbenne (Krisztusnak, megvallom, ebben a drága és becses tagjában) a részem, hogy élete ama Krisztus szolgálatában teljék, aki az igaz istenfélők vérért legott kivizsgálja, mely vért ez emberek azután ontották, hogy világos figyelmeztetést kaptak, ők Skócia istenfélői.

Tisztelt uram, higgy, ne csüggedj. Lép Jézus Skóciában ma becsmérelt dicsfénye alá, és tégy Krisztusról bizonyosságot. Sok neve van annak Skóciában, ki Óvele fog jární fehérben. Ez a most gyalázott Szövetség¹ romlásba dönti majd a ga-

¹ Rutherford az 1638-ban aláírt *National Covenant*-ra (Nemzeti Szövetség) utal. Lásd az *S. R. élete és kora* című előszót, 12. p. (A szerk.)

vallérokat, szektáriusokat és ateistákat. Kis idő múlva, meglásd, eljön az Úr erejének sokaságában, vér áztatta ruhában. Ó, az Úrnak milyen szomorú és szörnyű napja virrad Angliára, társisi hajókra, körülkerített városaikra etc., mert megszegték a szövetséget!

Ézs 63,1

Az ellenséggel való értekezés, mely nem vet gátat a cselekvésnek (Ó, ha az Úr ezáltal vagy másképpen elvonná a téged beborító felhőt!), ha a fennhatóság is egyetért, kívánatos lenne, de számítani aligha lehet reá. Mindazonáltal, kötelességed szerint, csendes hittel menj tovább. Ha belepusztulsz, te leszel az első teremtmény, akit az Úr e végre rendelt. Alázatosan kérlek, jó uram, fontold meg ezt: „mint megholtak, és ím élők; gyilkoltatunk minden napon, és ím mindezekben felettébb diadalmaskodunk”. Sírjaitokat és eltemetett csontjaitokat megtölti az élet melege. De soha ne várd az Úrnak eljöveteleét csak a fenti úton, mert meglehet, a lenti úton érkezik. Ó, mily keveset látunk mi az Úrból, mily titokzatos Ó! Az ismert Krisztus egyike az Isten legnagyobb titkainak. Tartsd magad Isten szeretetében, és evégett a Király (kinek üdvösségét és igaz boldogságát lelkemből kívánom) iránti hűségben és engedelmességben, teljesítsd az összes ember által Isten dicsőségére hozott rendelést és az ország alapvető törvényeit, miként az Urad kívánja. Jó uram, az Úrnak népe ebben az országban és a másik kettőben is² a szívébe zárt és imád-

Róm 8,37

² Angliában és Írországbán.

ságaiba foglal téged. Megmondta az Úr: „Áldás van a szőlőfűrtben is, ne veszed el.”

Kegyelem, kegyelem annak fejére, kinek el kellett szakadnia atyafiaitól; a csipkebokorban lakozónak jó kedve szálljon tereád.

Hű szolgálád a drága Úr Jézusban,

Perth, 1650. november 23.

S.R.

9. George Gillespie úr részére

*(A Krisztus szeretetében való kételkedés megszűnése
Három vágy)*

Nagytiszteletű, drága atyámfia!

Megkaptam leveled. Ami az én esetemet illeti, atyámfia, áldom az Úr dicsőséges nevét, hogy veszteségem nyereségemmé, börtönöm palotámá és szomorúságom örömmé lett. Eleinte képzelgésem úgy ránehezdedtek keresztmre, hogy elkezdtem féltékenykedni Krisztus szerelmére, merthogy Ő engem kirekesztett a szőlőből, és nagy kihívásokkal kellett szembenéznem, miként az egyszeriben megolvasztott arany sálakos habot vet, a Sátán és romlottságunk pedig ama szavakat formálta, melyeket a súlyos kereszt mondat: „Isten haragszik, és nem szeret téged.” Csakhogy képzelgéseink nem részei a kánonnak, hazugságokat koholnak Istenről és a Krisztus szerelméről. De amióta lelkem lecsillapodott, és a sár leülepedett a kút fenekére, jobban látom, hogy mit tett Krisztus. És mostanra visszatért az Úram,

szárnyai alatt az én üdvösségemmel. Immár csak a fél mennyország hiányzik nekem, Krisztust nap mint nap drágának, vigasztalónak, gyönyörűségnek és jóságosnak találok, és csak három dolog bánt engemet. *Elször is*, nem tudom, mi módon legyek háládatos, vagy miképpen kaphatnék segítséget ama Király dicséretéhez, ki felemeli a meggörnyedteket. *Másodszor*, a Krisztus szerelme fáj nekem, megsebzí lelkemet, úgyhogy valóságos jelenlétének hiányába belebetegszem. *Harmadszor*, túlságosan kívánom, hogy Isten nevében írást kapjak, hogy ez Krisztus és az Ő igazsága, amiért most szenvedek; bizony, ez Krisztus dicsőségének a szeme fénye, sőt, ez Királyunk és Törvényhozónk felsége és királyi előjoga. Következésképpen senki ne rémüljön meg Krisztus keresztjétől vagy terjessze az Ő rossz hírét, mert Ő tűri ezt is, meg a szenvedőt is.

Nyugtalankodom sokat a nagy doktoroknak (különösen dr. B-nek)¹ a ceremoniális és az arminiánus pörben való vitatkozásuk miatt, mert ebben mindenki romlott; de hálát adok Istennek, hogy mindez nem árt az igazságnak, és nem hitelteleníti hivatásomat. Így azt is belátom, hogy Krisztus nem győzedelmeskedhet sem gyengébb emberben, sem bennem; és ki lehetne nálamnál gyengébb? Én azonban beérem az Ő kegyelmével.

Atyámfia, régi szövetségünkről ne feledkezzél meg, imádkozz értem, és írd meg esetedet. Az Úr Jézus legyen a te lelkeddel. Híved az ő drága Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. március 13.

S.R.

¹ Dr. Robert Barron.

10. George Gillespie úr részére

(A halál közelsége

A halálban az igazi támasz Krisztus)

Nagytiszteletű, drága atyámfia!

Nincs módom személyesen beszélni veled. Az utat ismered, a járás szabad, akadály nincs előtted; az Előfutár nyomdokai világosan láthatók, számosan jártak bennük előtted. Nem fekszel már sokáig a porban, a hajnalhasadás előtt. Neked sokkal kevesebb van hátra az éjszakából, mint Ábrahámnak és Mózesnek. Amellett, hogy mennyi időt töltöttek a romlott testben, az ő napjukig ugyanannyi idejük van, mint amennyi neked a dicsőségre ébredés reggeli világosságáig, jóllehet a lelkük, melyeknek megadatott a te előnyöd is, előbb indult a partról, mint a tiéd.

Nem szólhatok semmit az Úr rendelése ellen. Remélem, hamarost következem magam is. Az előtted meg nem érkező örökösök türelmetlen várnak utánad a soron, és senki nem veszi el hajlékodat a fejed felől. Ne légy gondterhelt. Hitbéli életet kell most élni; a tetteket soha nem számították be neked, habár Krisztus benned és

általad többet tett, mint húsznál több, sőt, mint száz ősz, istenes lelkipásztor által. Hinned kell most utoljára is. Emlékezz az Igére: „Élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus.” Ismered te amaz *Ént*, amely él, és amaz *ént*, amely nem él; nem az egyedül való *te* él. Krisztus törvény szerint él a tönkrement adósban; nem cselekvésből vagy szent életből van élet, hanem attól, hogy benned él a Krisztus. Ha úgy tekintesz magadra, mint aki elszakadtál Krisztustól, akkor bizonyosan nagy baj gyötör. Minden nyomorúságodban, drága atyámfia, fordulj Krisztushoz: adóssai vagytok; a kegyelem bizonyosan összeadja tartozásaidat, és kifizetésüket igazolja. Ne hagyatkozzál egyes tételekre, kisebb-nagyobb megszentelt tettekre. Tudod, hogy a benső szentségnek félre kell húzódnia, hiszen egyedül a *tulajdonított* szentség számít. Félek, a vályogház romba dől, alá van aknázva: de a hajnal közeleg. Nézz napkeletre, lassan virrad már a dicsőség. Vezetőd jó lesz társnak, ismeri a járást, a leselkedő veszélyeket. A pirkadat közeledtekor van a legsötétebb. Némelyek húsz mérföld távolából látják a várost, de közelről nem vennék észre. Csak a számvetésseddel törődsz, hogy meglegyen, midőn szükséged lesz rá; és ha az értelem és a beteljesedés egyszerre eljön, ne legyen veszteséged. Hagyd, hogy Krisztus vezessen az Ő belátása szerint; ha a kezében vagy, semmi nem ronthat meg, nem veszhet el. A nyomorúság kiváló minősítés, és „nincs az a pénz, nincs az az ár”, amely elég biztosíték lehetne számodra (aki, tudom, sosem dicsekednél igazságodra), hogy annak könnyö-

Gal 2,20

rületére bízd magad, aki az istenteleneket megigazítja. Némelyek egyszer megpillantják az aranyat, de nem látják újra, míg pályájukat be nem futják. Egy összegben kapod majd meg, amikor kegyelmi állapotodban jobban megértheted, mint most. „Nem tűzzel égő hegyre jöttél, és nem is a feketeségbe, sötétségbe és a viharba; a Sion hegyére érteztél, az élő Isten városába, a mennyei Jeruzsálembé, az angyali seregek megszámlálhatatlan sokaságához, az elsőszülött általános zsinatába és egyházába, ami a mennyben meg van írva, és Istenhez, mindenek Bírójához, a tökéletessé tett igazságos emberek lelkéhez, és Jézushoz, az újszövetség közvetítőjéhez, kiontott véréhez” stb.

Asszonytársadat hagyd jobban megválasztott férjre, a gyerekeket pedig jobb apára.

Ha az Úr munkájáról és szövetségéről testamentumot kívánsz hagyni, mely a gavallérok és szektáriusok ellen is szól (ami meglátásom szerint igen kívánatos lenne), írd meg te magad saját kezűleg, és hűségese tanúk előtt hitelesítsd aláírásoddal.

Szerető és bánkódó atyád fia,

St. Andrews, 1648. szeptember 27.

S.R.

11. John Stuart, Ayr polgármestere részére

(Az üzleti életben elszenvedett veszteségről)

Tiszteletreméltó uram!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked. Régen óhajtok hallani felőled, minthogy nyájamtól el vagyok rekesztve, Krisztusnak vagyok foglya itt Aberdeenben. Nem szeretném, ha furcsának gondolnád, hogy új-angliai utazásod zátonyra futott. Bizony bánkódtam miatta magam is, de mégsem néma a gondviselésnek ez a munkája, hanem beszédes, általa az Úr elmondja neked gondolatait, jóllehet most még magad sem érted azt. Akárhogy is, aki az áradaton ül, megmutatta neked csodálatos jóságát a mélységben. Tudom, nagy veszteséget szenvedtél, és a remény csaknem ellened fordult; de kérve kérlek, jó uram, helyesen magyarázd azt, hogy az Úr akadályokat gördített utadba. Meg vagyok győződve, hogy szíved szerint a nyáj nyomdokait követnéd, a pásztorok sátra mellett táplálkoznál, és amellet lakoznál, akit lelked szeret; és hogy az a te kívánságod, hogy ott maradhass a pusztában, ahol az asszony a kígyó elől rejtőzik. Ezt óhajtván, ne Jel 12,14

feledd, Krisztus egyik szegény foglya azt mon-
dotta neked: az az elvetélt utazás a kegyelem és
a vigasz gyermekét hordozza; és egészséges éle-
tet ad majd, melyre az Úr ügyel. Várj nyugodal-
masan: „A ki hisz, az nem fut”.

Ézs 28,16

Remélem, kérdezgetted eleget, hogy az Úr-
nak mi a szándéka, és hogy mi az akarata veled
visszatérése dolgában. Szeretett atyámfia, hagyd,
hogy Isten azt tegyen veled, mit jónak lát, min-
dent vigasztalással végez majd be, szenvedése-
det dicsőségre váltja; ennél jobb munkát kívánsz?
Ez a víz a mennybe vezető útat állta el, és az
Urad könyvébe be volt írva; át akartál rajta kelni,
és ezért csókold meg az Úr bölcs és tévedhetet-
len gondviselését. Ne hagyd, hogy a dolgoknak
legfeljebb a külszínét, de azt sem jól látó em-
berek rosszallása elbátortalanítson, és az Úrban
való örvendezéstől eltérítsen. Jóllehet hited most
a gondviselésnek csak az árnyoldalát látja, pedig
van annak jobbik oldala is, és Isten meg is láttatja
majd veled. Tanulj meg hinni inkább Krisztus-
ban, semmint az ütéseiben, Őbenne magában és
ígéreteiben, semmint szomorúságában. A vesz-
teség és a csalatkozás nem bír a Szentírás hatal-
mával; az ígéret földjéért vívott küzdelem mint-
ha azt kiáltotta volna Isten ígéretére: „Hazudsz!”
Ha a mi Urunk szalmaszálon lovagol, lova nem
botlik meg, nem esik el. „Tudjuk pedig, hogy
azoknak, a kik Istent szeretik, minden javokra
van”; következésképpen a hajótörés, a veszteség
stb. a javokra van mindazoknak, akik szeretik az
Istent. Ebből én azt szűröm le, hogy a veszte-
ségek, csalatkozások, rossz nyelvek, barátok vagy

Róm 8,28

a haza elvesztése mind-mind az Istent szolgálja;
eme szolgák dolga pedig az, hogy javadra váljék
mindaz, ami reád lesújt. Ne engedd, hogy az Úr
bánásmódja kegyetlennek, durvának vagy atyai-
atlannak látsszék csak azért, mert kellemetlen.
Ha az Úr áldott akarata szembefúj a te kívánsá-
godnak, legjobb, ha alázatosan bevonod előtte
vitorládát, és hagyd, hogy arra sodorjon, amerre
Urunk kedve tartja. Önmagadat kell megtagadnod,
hogy olyan légy, akárha nem is volna akaratod,
hanem Isten rendelkezésére bocsátottad volna,
eladtad volna neki; és az Ő akaratát a magadévá
tenni ez egyaránt igaz szentség és megkönnyeb-
bülés, megbékélés. Nem tudod, hogy mit készít
ezzel neked az Isten, de a síron túl megtudod.

És amit neked írok, from azt asszonyodnak is.
Sajnálom őt, de kérve-kérem, ne féljen és ne csüg-
gedjen. Ez az út része az ő mennybe és az ígéret
földjére vezető pusztaságának, és már alig né-
hány mérföld van hátra. Közelebb van már, mint
ama nap felkelte, midőn Skóciából távozott.
Örömmel hallanék afelől, hogy ő is és te is meg-
vigasztalódtatok, és bátorságot nyertetek az
Úrban. (...)

A kegyelem legyen veled. Híved a mi Urunk
Jézusban,

Aberdeen, 1637.

S. R.

12. John Stuart, Ayr polgármestere részére

*(Reménység Skócia számára
Önmagunk feladása
Krisztus hittel történő keresése
Az üdvösség bizonyossága
Az Ő útjai)*

Nagyra becsült uram!

Kegyelem, irgalmasság és békesség néked! Azért sóvárogok, hogy végre megláthassam az én Uram gyönyörűséges arcát az Ő házában; és olyan boldog lennék, mintha még itt a földön megláthatnám a sántákat, vakokat és bénákat imádkozva megtérni Sionhoz: „sírva jönnek és mennek és keresik az Urat, az Ő Istenöket, a Sion felől kérdezősködnek, arrafelé fordítják orcájokat”, és látnám az Asszonyt vajúdni, az áldott reformáció ember-gyermekének életet adni. Ha ez ország megalázkodnék, látnám, ahogy az ég is megtisztul, és a mi napunk is újra felkél; és te néked akkor áldanod kellene Krisztust, aki megelégszik avval, hogy utazásodtól megóv, és megmutatja magát neked tiszta rendelkezéseiben a tenger innenső oldalán. Tudom, hogy kegyelmét Skócián

Krisztus ígérete szerint megmutatja, mindazonáltal haragját is elhozza, félek, elhozza ez országra.

Továbbra is várom szabadulásomat, és félig-meddig beérem avval, hogy hitem meghajol, ha Krisztus, miközben hajlítgatja, nem hagyja eltörni; mert ki mehet át tűzön pörkölés vagy sebhely nélkül? Látom, az Úr rozsdás edényei megtisztítására használja e tüzet. Ó, bárcsak elcsitulna akaratom, mely olyan, akár „az elválasztott gyermek.” De sajnos hol az a szív, mely pörben megadja az utolsó szót Krisztusnak, mely hallgat, nem beszél újra meg újra? Ó, vitázások és feleselések, (miként a hamarost megzabolázandó lélek mondja mind: „Méltán haragszom, mind halálig!”), melyek rettentő romlottságtól bűzlenek. Ó, áldott lélek, mely fel tudta áldozni akarátát, és fel tudott menni a mennybe, mert elvesztette és Krisztusra bízta akarátát! Csak azt kívánom, hogy Krisztus teljhatalommal uralja akaratomat, s hogy akaratom anélkül szenvedjen minden kereszt alatt, hogy Krisztust ilyenképpen szólítanám meg: „Miért van ez így?” Azt is kívánom, hogy szerelmemnek ne engedtessek más, csak hogy a szépséges Jézus mellett álljon, hogy megkapja a reá várás és az érte égés kegyelmét, feltéve, hogy addig nem vehetem birtokomba Őt, míg a kicsi pásztorok agyaghajlékainak szárnyait és két oldalát össze nem hajtja. Ó, micsoda fájdalom Krisztus után sóvárogni a felhő borította és elrejtette bizonyosság mellett! Mi van nehezebb, mint elégni és ellankadni sóvárogva és szerelemben haldokolva, majd utána kitöltetlen, üres papírost kapni a Krisztus elnyeréséről vagy birtoklásáról való bi-

Zsolt 131

Jón 4,9

zonyosság helyett? Ó, mily drága dolog lenne egyetlen sornyi, egyetlen fél betűnyi biztosíték a Krisztus tulajdon kezéből! De ez a mi mindennapi gyakorlatunk, hogy a bűn elhomályosítja és elsötétíti a bizonyosságot. Hinni csoda, de ha a bűnös hisz, az kétszeresen is csoda. De, ó, miféle szerelmi kötelességgel tartozunk Krisztusnak, aki tűri vad képzelgésünket, tűri, hogy gúnyneveket adunk neki, és hazugsággal mocskoljuk be jó nevét! Ha nem Isten volna, és ha a Krisztusban való hosszútűrés nem hasonlítana magára Krisztusra, már réges-régen kettétörtük volna Krisztus kegyelmét, és üdvösségünket vasrúddal zártuk volna le, melyet kegyelem nem téphetne fel vagy ugorhatna át. De az Istenben való hosszútűrés maga az Isten; és ebben van a mi üdvösségünk; mennyországunk szilárdsága pedig Istenben van. Tudta ezt, aki így szólt: „Krisztus közöttetek van: reménysége az eljövendő dicsőségnek” (mert reménységünk, ennek alapja és támasza: a Krisztus-Isten!) azért, hogy a bűnösök erősen lehorgonyozhassanak és megszilárdulhassanak Istenben. Ezért, ha Isten nem változik (ami képtelenség), akkor az én reménységem sem hullámzik. Ó, drága szilárd, erősen megalapozott üdvösség! Ki nyerhetné el a mennyországot, ha ez nem így volna? És ki üdvözülhetne, ha Isten nem volna Isten, és ha Isten nem olyan Isten volna, mint amilyen? Ó, hála Istennek, hogy üdvösségünk partot ért és kikötött Krisztusban, aki ura a szeleknek és viharoknak! És miféle tengeri fuvallat taszíthatja ki helyéből a partot vagy a szárazföldet? Erődök sokasága romlik le, de tengerpart soha nem mozdul

el helyéből: de tegyük fel, hogy ez mégis megtörténik: Isten nem inoghat meg vagy mozdulhat el. Jaj, elmegyünk ettől az erős és mozdíthatatlan Istentől, és elszakadunk tőle (már ha ehhez nekünk volna hatalmunk)! Sajnos, ifjonti és éretlen szerelmünk nem tetszik Krisztusnak, mert nem ismerjük őt. Ó olyan széles, mélységes, magaságos és mindent felülmúló gyönyörűség, hogy a mi szerelmünk túlságosan kicsi hozzá. De, ó, bárcsak a mi parányi kis szerelmünk összekötődhetnék az Ő hatalmas és roppant gyönyörűségével, mindent meghaladó kiválóságával! Ó, háromszorosan áldottak, mindörökké áldottak, kik kilépnek magukból, fölébe emelkednek maguknak, hogy szerelemben egyesüljenek Ővele!

Gyakorta forgatom magamban lankadt és beteg kívánságomat, hogy kifejezhessem Krisztus dicsőségét népe előtt. De az akadályok sokaságán nem látok át, és nincs hozzá szemem, hogy magasabbra nézzek; és ezért sok gátat vetek Krisztus elé, melyeken Ő, tudom, nevetve, egyetlen lépéssel átlábol. Nem tudhatom, hogy Uram bevisz-e vagy sem szentélyébe, de azt tudom, hogy a házán belül vagy kívül, de elhelyez engem, és hogy nélküle semmi nem következhet be. Gyakran mondom magamban, hogy napjaim elszállnak, de semmi jót nem látok, Krisztus munkája nem virul; és úgy tetszik, a sír miatt már nem kaphatok választ a lelkek megszabadítására vonatkozó kérésemre. De, sajnos, nem jobbíthatom meg az Úr útjait; még kibetűzni vagy kiolvasni sem tudom helyesen az én Uram gondviselését. Gondolataim elmennek, és félek, nem találják

meg Istent; mert Isten alkalmasint nem az én gondolataim útját járja. És aligha lehet engem megtanítani, hogy Őreá feszítsem meg bölcsességemet és kívánságaimat, hogy Őt tegyem gondolataim Királyává, mert magam akarok gondolataim fedelme lenni, vakmerőn előírnám teendőit Istennek, és a magam készítette úton mutatnék magamnak utat. De megőrzöm békességemet: legyen meg az Ő akarata.

Kegyelem, kegyelem veled.

Híved az ő legdrágább Urában és Mestereiben,

Aberdeen, 1637.

S.R.

13. John Clark részére

(A keresztyének és az elveszendők közötti különbségek)

Szeretett atyámfia!

Tántoríthatatlanul tarts ki Krisztus mellett, és küzdj meg a hitért, mert nem könnyű Krisztust sem elnyerni, sem megtartani. A rest hitvalló mintegy a szomszédba tette a mennyországot, és azt gondolja, hogy ágyban fekvve, szépeket álmodva felszáll a mennybe; csak hogy ez korántsem olyan könnyű, mint sokan gondolni vélik. Maga Krisztus is verejtékezett, minekelőtte elnyerte a várost, jóllehet Ő a szabad születésű örökös. A keresztyénség, a Szívem, abban áll, hogy Isten előtt őszinték, nyíltak, tisztességesek, álcáztatlanok vagyunk, Istent szolgálva élünk, mintha az égvilágon nem léteznék egyetlen ember vagy asszony mellettünk, ki szemmel tartana minket. Ha bármily kis kegyelem megadatik is néked, atyámfia, vizsgálj meg igaz és való mivoltát.

Akkor különböztetheted meg magadat az elveszendőktől, ha a következő vonásokat bírod:

(1) Ha Krisztust és igazságát úgy becsülöd, hogy mindenedet eladod, Őt megveszed; és érte szenvedsz; (2) Ha Krisztus szerelme jobban visszatart a bűntől, mint a törvény vagy a pokoltól való félelem; (3) Ha megalázod és megtagadod a magad akarátát, eszességét, becsületét, kényelmét, tiszteletét, a világot és annak hiábalóságát és dicsőségét; (4) Hivatásod nem lehet haszontalan és mentes a jótéteményektől; (5) Minden dolgokban Isten dicsőségére kell törekedned, olyan szívbeli szándékkal egyél, igyál, aludj, vásárolj, árusíts, ülj, állj, beszélj, imádkozz, olvass, hallgasd az Igét, hogy az Isten dicsőségére váljék; (6) A bűn ellenségének kell magadat megmutatnod, és a sötétség munkáit, úgymint a részegséget, esküdözést és hazugságot el kell ítélned, még ha a társaság meggyűlöl is érte; (7) Tartsd eszedben Isten igazságát, mit megtanítottam neked, és kerüld az Isten házáat megfertőző romlásokat és új külsőket; (8) Hallgass elhívásod szerinti lelkiismeretedre, midőn alkut kötsz vagy kereskedsz; (9) Szokj hozzá a mindennapi imádsághoz; minden dolgot Istennek szenteld imádságban, könyörgésben és hálaadásban; ne vedd nagyon szívedre, ha gúnyolnak, mert Jézus Krisztust is kigúnyolták előtted.

Győzd meg magadat, hogy ez a békesség és a vigasz útja, melyért most szenvedek. Vele el merek menni a halálba és az örökkévalóságba, habár ennek az emberek talán más módját is ismerni

gondolják. Ne feledkezzél meg rólam és e sa-nyargatott egyházzól imádságaidban. A kegyelem veled.

Lelked jóakarója,

Aberdeen.

S.R.

14. Lord Boyd részére

(Krisztus keresése ifjúkorban)

Az ifjúság kísértései

Krisztus kiválósága

A nemesek felelősek az egyház ügyeiért)

Mélyen tisztelt, méltóságos uram!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked! Örömmel hallom, hogy rövid napjaidon, reggelente Krisztusnak szenteled figyelmed, hogy koronádnak és királyságodnak dicsőségét szereted. Kérve kérem Méltóságodat, hogy kezd el oly keretbe foglalni és egyetlen egy formába önteni szerelmed, hogy az kizárólag Krisztusé legyen, mert a legjobb, ha Őalatta formálódik és bontakozik ki. Ha Jézuson kívül más ragadja magával Méltóságod ifjú és éretlen szerelmét, Krisztus ismeretlen és idegen világ lesz számodra. Először is a lelked ígérd oda Krisztusnak, tarts ki ebben a szövetségben, és kövesd Jézust, hogy Őelőtte őszintének bizonyulhass. Könnyű a nyílveesszõt uralni és igazgatni az ideg megfeszítése előtt, de ha egyszer elröpítetted a levegőégbe, nem bírsz annak parancsolni soha többé. Áldott dolog vol-

na, ha szerelmed csak Krisztusra irányítanád, ha az Ő szép arca volna a fekete folt, mit célba vetél. Mert amikor, nyakló nélküli, kezed szorításából kiszabadult szerelmed bálványszerző indulatában és parázna útján ténferegve ismeretlen és furcsa szeretőt keres magának, akkor méltóságodnak nem lesz hozzá hatalma, hogy a nyílveesszõt hazahívja vagy úrrá legyen szerelmén; és aligha fogod átnyújtani Krisztusnak, mi jómagadnak sem igen van meg.

Nem mondom, hogy az ifjúság egymagában befoghatja a mennyországot és Krisztust. Hidd el, uram, az ifjúság a veszedelmes kísértések ropant nagy fészke; mily kíméletlen, dőre, büszke, hívságos, önfejű, botor, evilágias és Istennel nem törődő szakasza ez az életednek; úgyhogy ebben az életszakban az ördög kisépért és felékesített házat talál magának és nálánál is gonoszabb további hét ördögnek. Mert ekkor az indulatok lóháton vágatnak, gőgök és pezsegnek; ekkor királyi tisztek gyanánt állnak rendelkezésre az óembernek a szolgálói: a vére, buja vágya, nagy akarat és kicsi bölcsessége, keze, lába, csapodár szeme, evilági füle, hogy akarata szerint jöjjenek-menjenek. Az éretlen lelkiismeret hajlékony, akár a facsemete fiatal hajtása. Elindul bármely úton, bevesz bármely vallást, kapható buja szédelgésre. Következésképpen milyen drága pár, milyen dicsőséges járom, ha az ifjúság és a kegyelem, Krisztus és egy ifjú egyesül! Nem minden városban akad ilyen találkozás. Aki járt Krisztusnál, nem bír az Ő értékével egyező beszámolót visszahozni méltóságodnak, mert nem lehet Krisztus-

Lk 11,25

ról beszélni vagy értékéhez illőn Őt ajánlani. Ki ezt mondja: „Jer, lássál!”, a leghívebb hírnöke: ahol ez elhangzik, nem sok ereje van a meggyőzésnek. Krisztus szeretetének a megrajzolásában hazudni vagy az igazság határvonalát átlépni nem lehet. Az angyalok beszélgetései vagy a szeráfok gyülekezete által írt szerelem-könyvek (mint-hogy mindenik elméje egyesült és összeolvadt) az igazságnak mindig a benső oldalán maradnának, és a valót a maga gazdagságában írják le. A Jézus semmihez nem fogható kiválóságának végtelensége, határtalansága nagy szó. Küldje el nekem az Isten, ha csak a maradványát is, a morzsáját is, egy vagy két szemernyijét is az Ő páratlan szerelmének, és tegyük fel, sose kapnék más mennyet (már ha ez az áldott tűz örökké lángol), akkor is mindörökké boldog lennék. Jer ide, oszd szét pénzed bölcsen kenyérre; jer ide, és hozd ide szerelmedet.

Mondom ezeket, mert ha nem bírod Krisztust, és nem gyönyörködsz benne, rideg barátja lesz az Ő hitvesének; mert a férj iránti szeretet teszi kedvessé az embert a feleséghez. Meg mernék esküdni, hogy áldás lenne a házadon, tisztességed tisztessége, becsületed virága lenne, ha ott helyben, amennyire tehetséged engedi, segítő kezet nyújtanál zokogó anyádnak, nyomorgatott és megrontott anyaszentegyházadnak. Ha szeretted őt és odaszánod magad neki, és a boydi uradalommal megpróbálnád visszanyerni becsületét, mitől a komisz őrizők fosztottak meg, akkor Urad biztosan nem alszik majd imádságod vagy tiszteletadásod közben. Parány uradalmakra sokat Ő

nem ad, ki megannyi koronát visel fején, és a tenyere hajlatában tartja a világ királyságait. Udvar, dicsőség, tisztesség, gazdagság, házak állékony-sága, hercegek kegye az Ő ujja begyében van. Micsoda dicsőséged lenne néked, ha Krisztusnak és Jeruzsálemének kölcsönöznéd tisztességedet! Te Sionnak született fiai közül való vagy; tiszteletre méltó, keresztyén szüleid bizonyosan buzdítottak volna, hogy vállalj Krisztustól megbízásokat. Ezért kérve kérlek, Isten kegyelméből, Jézus halála és sebei által, dicsőséges örökséged reménységében, a boldogságos jelenvalóság vizsgálatásával és reményével, amelyben részed lesz a vízparton, midőn lábad a sötét sírba teszed, bátorosan állj ki a Krisztus igazáért és szabad országának dicsőségéért. Mert bár ifjú virágszál vagy, zöld a nap alatt, nem tudhatod, hogy mily hamar elfonnyaszt a halál, hogy elsorvasztja gyökered, ágaid és leveleid; ird ezért össze, mit kell tenned Krisztusért, jótéteményeidből gyűjts kincseket, és láss ehhez hozzá még jó időben. Lát-szatra előnyödre válik a domboldal. Lásd meg, mit tehetsz Krisztusért, azok ellen, akik az Ő sátrának romlását várják, hogy azután elszaladjanak annak deszkáival, és azokból rakjanak maguknak fészket Sion romjain. Vak, ki nem látja a senkiháziakat, amint rángatják fel a cölöpöket, szakítják el a köteleket, és tépik szét Krisztus ez országbeli, egykoron szépséges sátrának függönyét. Az Antikrisztus felkapja vállára a sátrat, és viszi el; és ha Krisztus és az evangélium nincs jelen Skóciában, ne reméld, hogy házaitok virágoznak és nemeseitek boldogulnak majd. Él az Úr! Patak-

jaid szurokká változnak, és porod kénkővé, és földed égő szurokká lesz, a gém és a holló lakja házadat, asztalod helyét pedig tövis és csalán veri fel. Az Úr zálogul adta Skóciának Krisztust és az evangéliumát. A vigyázók azonban hamisságba estek, a zálog őket illető részét elherdálták; és nem látják, hogy Isten elszárazította jobb szemüket és jobb karjukat, eltörte a pásztorok botját, és hogy az emberek szívüket adják cserébe az ilyen íztelen, másegyébre egyébre hasznavehetetlen sóért! Ti, nemesek is beéritek azzal, hogy a zálogot elteszitek, de a Sionnak ügyéért nem álltok ki azokkal szemben, akik Jézusnak bevalottan ellenségei? Ó, hol a bátorsága és buzgósága az országnak hajdan volt nemességének, mely kardjával és élte kockáztatásával, becsületével és házával hozta el nekünk Krisztust. A mostani nemesség ellenben vétkes lesz abban, hogy ebrúdra teszi Krisztust, és megöli ivadékaiknak lelkét, ha elrejtőznek és a hegy védett oldalában bujkálnak, míg a szél le nem dönti Isten templomát. Ma bölcsességszámba megy, ha valaki leplet borít Krisztusra és vallására, akárha Krisztus lopott holmi volna, és ezért nem merne vallást tenni róla. Habár ezt a fajta álláspontot manapság sokan nagy becsben tartják, Isten az ilyen embereket úri féleszűeknek és udvari bolondoknak tartja, akármit gondoljanak is ezek magukról vagy egyéb okoskodók róluk, mert kárhozatos hallgatásuk rombolja le Krisztus országát. De, ó, mily igaz tisztesség és dicsőség hamarjában barátságot kötni a Völegénnyel, birtokolni Krisztus vérző fejét, és vállalni elárult ügyét, valamint küzdeni jog és Is-

ten bölcsessége szerint drága Urunk Jézusért és királyi koronájáért! Hiszem azonban, hogy méltóságod megszívleli Krisztus dicsőségét, és miként a próféta mondja, utcán járó ember lesz az Úrért és igazságáért. Ajánlom méltóságodat az Ő bőséges kegyelmébe és drága jelenvalóságába, az ígért Vigasztaló örökké tartó vigasztalásába, és maradok méltóságod híve az én édes Uram Jézusomban.

Jer 5,1

Aberdeen, 1637. szeptember 7.

S. R.

15. Lady Kenmure részére

*(A Lélek előlege
Közösség Krisztussal
Az ígéretkebe vetett hit)*

Asszonyom!

Hosszú ideje vágyom már hírt kapni hogyléted felől, és arról, miként növekedsz az Úr kegyelmében. De nem volt, aki leveletem elvigye, mivel nem értesültem a hírnök hirtelen eltávozásáról, aki átadhatta volna neked üdvözetemet, s ezért ez idő előtt nem írhattam méltóságodnak. Esedezem, asszonyom: legalább néhány sorban értesíts jelenlegi állapotodról! Tudom, hogy mély bánatban vagy – de ha nem így lenne, akkor tán félnél, hogy nem olyan úton jársz, mely (ahogy a mi Urunk mondja) az Új Jeruzsálembe vezet. Biztos vagyok benne, hogy ha tudnád, mi vár rád, vagy ha csak egyetlen pillantást vethetnél rá, boldogan és örömmel úsznál át a szomorúságnak ezen a folyamán, s vágyakozva tárnád ki karod a part felé. Megfizette nekünk az Úr a Lélek előlegét, az isteni tőke eme részletét – így hát örvendezned kell, mert a mi Urunk nem veszti el a fog-

lalót, s nem lép vissza, nem bánja meg az ügyletet. Amikor feltámad benned a vágy, hogy meg lásd az Urat, örvendezzél a bizonyosságban, hogy e látvány meg fog adatni, s eme ünnep olyan lesz, mint a húsvét, amely csak egyszer jön el egy évben. A lelkiismeret békéje, az imádság szabadsága, Isten kincstárának kitárt kapui s ama tiszta, éles látomás, hogy Ő maga áll az ajtóban, és tekintve így szól: „megjöttél hát, meggyötört lélek” – ez az előleg, amit megad néha; ez az, ami megörvendeztet a szívet, s amely tanúsítja, hogy az Isten ígérete örökre szól. S hogy megkaphasd e zálogot, jó volna minél gyakrabban szóba elegyedni az Úrral, imádságban és az igehallgatás által egyaránt. Mert ez ama szőlőskert, ahol Szerelmesünkkel találkozunk. Itt csókol majd meg szájának csókjával, itt érezzük meg ruhái illatát – s valóban ez a legédesebb, legcsodálatosabb illat! Várni kell Őt, és beszélni vele sokat; vele, akinek az ajkai olyanok, mint az illatos mirhát csepegtető liliomok, melyeknek mozdulásai csilláptani fogják bánatodat! Hiszen a megváltó Krisztus beszélő Krisztus; az Egyház a szaváról ismeri Őt, és ezer közül is fölismeri a hangját. Azért mondom ezt, hogy ne leld kedved a Krisztus-ellenes ceremóniák ama néma maszkjaiban, amelyeket az az egyház¹, melyben egy ideig benne vagy, ráad Jézusunkra – Jézusra, akit szeret a lelked! Egy néma Krisztust akarnak eléd állítani. De amikor a mi Urunk eljön és beszél, akkor Ő az evangélium egyszerűségével szólal meg.

Én 1,2

Én 2,8

¹ Episzkopális.

Sem a nyelvem, sem a tollam nem elég ahhoz, hogy kifejezzem azoknak a boldogságát, akik Krisztusban vannak. Amikor mindenedet eladod, és megveszed ama mezőt, melyben e gyöngy rejlik, nem fogod azt gondolni, hogy rossz üzletet kötöttél. Hiszen ha Krisztusban vagy, akkor minden, ami az Övé, a tiéd is lesz: „Mert én élek, ti is élni fogtok.” Bizony, mintha így szólna a Fiú: „Nem megyek be a mennyországba, csak az én megváltottjaimmal, mert ők tőlem el nem válhatnak. Maradjatok énbennem s én tibennetek.” Ó, édes közösség, amikor egyesülünk Krisztussal, és már nem két rész vagyunk, hanem egy! „Atyám, akiket nékem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, azok is énvelem legyenek, hogy megláthassák az én dicsőségemet, amelyet nékem adtál.” Ámen, drága Jézus, legyen a te Igéd szerint. Vajon lehet-e szomorú annak a szíve, aki hiszi eme igazságot? Nem vagyok méltó, és más sem méltó Jézusra, aki nem szenvedne negyven évnnyi kínt Óerte – hisz Jézus ilyen hatalmas ígéretekkel biztat! De mi, bolondok, úgy hiszünk Óbenne, mint az az ember, aki Platónt olvasva mindaddig hitt a lélek halhatatlanságában, amíg a kezében volt a könyv, de amint félretette, azt kezdte képzelni, hogy a lélek olyan, mint a füst vagy a pára – eltűnik a lélegzéssel. Így vagyunk mi is: kezdetben elhisszük az édes és drága ígéreteket, de amint félretesszük az Úrkönyvét, már is mindent megkérdőjelezünk. Valóban az a hit, ha biztosíték nélkül hiszünk, és ha a szívünk mindvégig állhatatos; s ha elfogna a kétség, egyből a Törvényhez és a Bizonyáshoz menekülünk, s

Jn 14,19

Jn 17,24

ott maradunk. Asszonyom, tarts ki ebben! Ímhol az Atya testamentuma: olvasd! Benne hagyta rád örökségül a bűnök bocsánatát és az örök életet. Még ha ezen a világon minden csak bánat és bosszúság, hűtlenség volna is: bátorság! Még ha el is hagyna a Kérő, az Úr! Mert Ó, a szerelmes udvarló csak akkor lesz otthon nálad, ha előbb együtt elmentek az Atya házához. Ó jót akar tenni veled, és nyugalmat akar adni a veszedelem napján. Jó az Úr igáját viselni ifjúságunkban! „Térjete vissza az erősséghez, reménységnek foglyai!” „Mert e látomás bizonyos időre szól, de a vége felé siet, és meg nem csal: ha késik is, bízzál benne, mert eljön, el fog jönni, nem marad el!” Hallja meg hát, asszonyom, amint azt Ó mondja: „Menj be, népem” (és örvendezz, mert Ó szólít!), „menj be szobáidba, és zárd be ajtódat utánad, és rejtse el magad rövid szempillantásig, míg elmúlik a bús harag!” Higgy hát, higgy, és részesülsz a megváltásban! Ne gondold rosszat, ha nem azt kapod, amit akarsz, ha nem teljesül örömed, mert az Úr azt akarja, hogy Óbenne örvendezzünk. Nem egyébben, hanem a Krisztus keresztségében.

5Móz 8,16

Zsolt 94,13

JSir 3,27

Zak 9,12

Hab 2,3

Ézs 26,20

Gal 6,14

Hós 7,9

Pusztul az egyházunk, asszonyom – olyan, mint Efraim pogácsája. „Ősz hajjal is hintve van már, és azt sem veszi észre.” Öreg és ősz, haldoklik – és ezt senki se veszi a szívére! Megecetesedett, megromlott a bora. Ha élne Fineás felesége, most beléhalna a vajúdásba, látván, hogy az Isten ládája elvéttetett, és odavan Izrael dicsősége! Elhal a vallásunk, elhagyja az ereje. „Jaj nekünk, mert hanyatlik már a nap, mert hosszabodnak az esteli árnyékok!” Asszonyom, Sion az a

Jer 6,4

hajó, ami elvisz Kánaán földjére – ha hajótörést szenved, te a vízbe zuhansz, és egy törött deszkán kell a partra evickélned ekképp mentve életed! Ideje már, hogy imádságban a kormányosunkra, Jézusra bízunk magunkat és kiáltunk: „Mester, ments meg, mert elveszünk”. A kegyelem legyen veled. Áldás lesz nekünk, ha Ő eljön a mi egyházunkba – de a bűneink visszatartják tőlünk a jót, amire vágyunk. A Szövetség hatalmas Hírnöke őrizze testedet és lelkedet.

Híved az Úrban,

Anwoth, 1630. február 1.

S. R.

16. Lady Kenmure részére

(Isten felfoghatatlan cselekedetei az Ő népével, az Ő akaratából)

Isten rendeléseinek szükségessége

Alá kel' vetnünk magunkat Krisztusnak

Az egyház gondjai

Rutherford úr feleségének halála)

Asszonyom!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked! Megkaptam méltóságod levelét, melyből kiéreztem, hogy életed az Isten Fiának szenvedéseiben való részesedéstől és a vele való közösségtől illatos. Nincs és nem is lehet ennél könnyebb és kellemesebb létezés e világban, mint az Ővé, aki szenvedések által lett tökéletessé. Fölmerülhet bennünk: vajon nem vihet-e bennünket az Úr élvezeteken és jóléten keresztül a mennyországba? Ki kértli, hogy megtehetné valóban? De az Ő végtelen bölcsessége az ellenkezőjét gondolta és rendelte el – s noha ebben van a legfőbb értelem és igazság, mi nem láthatjuk okát. Miként sosem láthattuk a saját szemünkkel a lelkünket sem, s mégis van lelkünk. Látjuk a számtalan fo-

Zsid 2,10

lyót, de nem ismerjük az eredetüket, a forrásukat; s mégis van egy kezdetük. Asszonyom, amikor átkelsz a vízen, és megveted lábad a dicsőséges öröklét partjain, és visszatekintesz a folyóra, a fáradalmas átkelésre, akkor ellátsz majd a végtelen dicsőség tiszta üvegjén keresztül az isteni bölcsességnek majd' a legaljáig – nem fogod tudni megállni, hogy azt ne mondd: „ha másképpen cselekedett volna velem az Úr, akkor most nem élvezhetném a dicsőség koronáját!” Most az a dolgod, hogy higgy, szenvedj, remélj és várj. Én határozottan kijelentem, megállva a mindent látó Szem tekintete előtt, aki tudja, mit írok és mit gondolok, hogy inkább vágyom a szenvedés keserűségére, mint az isteni vigasztalás édes tapasztalatára. Akár koronával, akár vesszővel jön el az Ő gyermekeihez az Úr, ha Ő maga jön, akkor minden jól van, ahogy van! Üdvözlégy, Jézus, bármely úton is érkezel el, csak megláthassunk! És bizonyos vagyok, hogy jobb betegnek lenni, ha odaszólíthatjuk Krisztust az ágyunk szélére, aki elhúzáván a függönyt így szól: „Bátorság, én vagyok a te üdvösséged”, mintsem jó egészségnek örvendeni, erősnek lenni, és sohasem látogattni meg Istentől.

Nagyra becsült és drága hölgy, harcolj Krisztus ereje által, és győzedelmeskedj. Immár egyedül vagy; de ha keresel, mindig találsz három társat: az Atyát, a Fiút és a Szent Lelket. Hiszem, hogy ott vannak melletted. Nem részesedhetsz az éltető igehallgatás örömeiben – ám ugyanígy gyötrődött Izrael is a száműzetésben. Halld, hogy mit ígért nekik az Isten: „Mivelhogy távol ve-

tettem őket a pogányok közé, és szétszórtam őket a tartományokba, tehát én leszek nekik templomul rövid időre a tartományokban, amelyekbe mentek.” Ímhol a templom! A jeruzsálemi templom helyett maga az Úr! Bízom az Istenben, hogy ha magaddal hordozod ezt a templomot, meg fogod látni Jehova szépségét az Ő házában.

Ez 11,16

Nagy félelemben vagyunk, mert hatalmas és ijesztő per várhat az Isten egyházára – ugyanis azok, akik a gyászoló Jeruzsálem hamujára építették házaikat és fészkeiket, kemény, riasztó intézkedésekre vették rá uralkodónkat az úgynevezett puritánok ellen, és felbőszítették kiirtásukra. Püspökeink (az Úr vegye el háza kulcsát az ilyen hamis ajtónállóktól!) biztosítottak bennünket, hogy akik nem engedelmessé válnak, azokra nem vár egyéb, mint börtön és üldöztetés.¹ Jézus menyasszonyát mindig lángok veszik körül, de az Úrra mondom, hogy nem fog elemésztetni annak a jóakaratóból, aki a csipkebokorban lakozik, mert Ő jóakarattal lakozik benne. Gyalázatos bűnök tömkelege tenyészik mindenütt, gát és korlát nélkül az országunkban! Elhagyta Izraelt az Úr dicsősége, és az Úr visszatekint a válla fölött, hogy lássa, van-e valaki, aki így szól: „Urunk! Maradj!” – de nincsen senki. Romlott, hamis tant hirdetnek nyíltan az ország bálványpásztorai. Minden nap bánat ér engem az Isten

¹ Amikor 1610-ben megalakult a királyi megbízottak udvara, tizennégy püspök felhatalmazást nyert arra, hogy megfosszák tisztségüktől és bebörtönözzék a nonkonformistákat.

szavának eme megtagadása és megvetése miatt. Egyházközségem egy igen züllött tagja, akit vérfertőzésért elítéltek, beidézt engem a királyi megbízott elé. Az ügyben Alexander Colvill² úr (méltóságodra való tekintettel) igen barátságosan járt el velem, és egy kedves levelet írt nekem. Legyen hozzá az Úr kegyes ama napon. Ám amikor meg kellett jelennem a bíróság előtt, az erős szél és a viharos tenger nem engedték áthajózni hozzánk St. Andrews püspökét.³ Méltóságos asszonyom, köszönd meg kérlek Colvill úrnak irányomban tanúsított szívélyességét egy kétsoros levélkében.

A feleségem egy évnyi és egy hónapnyi gyötrelmes betegség és szenvedés után eltávozott a világból. Az Úr cselekedte ezt; áldott legyen az Ő neve. Én magam tizenhárom hete háromnapos lázzal betegeskedem, úgyhogy csak egyszer, vasárnap prédikálok, nagy nehézségek árán. Még a gyülekezetet meglátogatni sincs erőm. Az Úr Jézus legyen a te lelkeddel. Méltóságod engedelmes híve,

Anwoth, 1630. június 26.

S. R.

² Egyike volt a bírónak.

³ Spottiswoode püspöke.

17. Lady Kenmure részére – gyermekének halála alkalmából

(Az Isten méri ki napjainkat

A gyászunk érlel meg minket az aratásra)

Asszonyom!

Jézus Urunk megemlékezik alázatos engedelmességünkről. Hiszem, hogy nem kell arra kérlelnem méltóságodat, hogy arra tekints, aki most megsebzett; de mégis kötelességemnek érzem – megemlékezve mindarról a vigaszról, amit kedvességed jelentett számomra akkor, amikor a tiédhez hasonlatos helyzetben, a tiédhez hasonló mély bánatban voltam –, hogy beszéljek. Bárcsak enyhíthetném méltóságod fájdalmát, legalább néhány szóval. Biztos vagyok benne, hogy Gyógyítód nem megölni, hanem megtisztítani akar téged, hiszen Ő ama Orvosnak nevezi magát, aki megsebez és beköti a sebet, s nem a halálunk végett sebesít meg, hanem a gyógyulásunk végett. Tudom, hogy hited megtanít majd megcsókolni a reád lesújtó Urat, s megvallani azt, hogy az Isten mindenhatósága (még a gyermek halálában is) felette van a mi halandó emberi erőnknek. Mi letéphetjük a bimbózó virágot, és

SM6z 32,39

senki se fog kárhozatni ezért. Ha a mi drága Urunk tépi le rózsái egyikét, vagy leszakít egy éretlen, zöld gyümölcsöt a szüret előtt, ki vonhatja Őt kérdőre? Hisz Ő küld bennünket az Ő világába – mintha egy vásárra: vannak, akik sok órán át ott maradnak, esznek-isznak, adnak-vesznek, jönnek-mennek, amíg meg nem fáradnak; ezek azok, akik sokáig élnek, és bőségesen kijut nekik örömből és bajból. Mások viszont csak benéznek a reggeli piacra, nem állnak meg, nem ülnek le, nem adnak, nem vesznek, csak körülnéznek egy kicsit, és máris mennek haza – ezek azok a gyermekek és fiatalok, akik korán nyugalomra térnek, és csak keveset látnak a Vásárból. Az Úr, aki tudja az emberélet hónapjainak számát és határt vetett neki, amelyet nem hághat át, meghatározta a vásározásunk végnapját is – s könnyebb az akarata ellen zúgolódní, mint megváltoztatni azt.

Jób 14,5

Am erősen hiszem, midőn ezt from, hogy az Úr megtanította méltóságodat arra, hogy hogyan kell kezűnket a szánkra tenni. De távol álljon tőlem, hogy azt kívánjam méltóságodtól vagy bárki másától, hogy a sírkeresztet, ezt az Úrtól kapott keresztet elvesd magadtól, mint valami haszontalan, tűzrevaló, régi számlát. Inkább azt kívánom mindenkinek, hogy akár hétszer is nézzen szembe a maga keresztjével, olvassa el újra és újra, amit lát rajta. Mert ez az Úr hírnöke, és beszél; s akinek van füle, az megérti a fenytést, és azt is, aki elrendelte azt. Igyál az Úr poharából! Ismerd meg itala ízét; kortyoljon belőle az Úr áldásával, aki növekedést ígért az abból ivóknak.

Az Istenre mondom, hogy bármely beszéd is szóljon lelkednek, egyetlen mondat mindenképpen ott van benne: „Ímé, boldog ember az, akit Isten megdorgál.” „Idegenben vagytok ezen a földön, mert nem ebből a világból valók vagytok, hiszen a Megváltótok, Krisztus sem volt ebből a világból való.” Valami tartós vár rád, amit érdemes birtokba venni. Mert itt minden halálra van kárhozatva, hogy úgy tűnjön el, mint a hógolyó a nyári nap hevében. Amióta a halál legelőször elragadott valakit tőled, azóta hangtalan léptekkel napról napra közelebb kúszik hozzád. Férjed és Urad már lenyesett néhány ágat – de a fa a fensőbb kertbe fog átültettetni! Jó időben meglészen. Az Úr érleli méltóságodat. Mind az összes sírkereszt (s valóban, amint sorra megemlékezem ró luk, látom: számosak s súlyosak; ó, béke, béke legyen mindnyájuknak a vége!) azért adatott, hogy légy fehér, érett az Úr sarlója számára. Látom, hogy az Úr el akar választani e világ emlőitől. Mert nem azt szánta neked örökségül – és áldott legyen ezért! Te az örökösök táborába tartozol. Ami múlandó, hagyjuk elmúlni – miért ne? Az nem a tiéd. Az örökségedbe kapaszkodj, s a mi Urunk Jézus Krisztus megerősíti a tanúsítványt, és úgy fogja nevelgetni méltóságodat, mint a pálmafát a Sion-hegyen, melyet noha ráznak a szelek, szilárdan tart a gyökér. Ennyit tehetek csak, hogy az ügyedet annak az Úrnak a kezébe ajánljam, aki markaiba metszett téged. Ha többre volnék képes, méltóságod tudhatja, hogy boldogan megcselekedném. Bízom benne, hogy mihamarabb

Jób 5,17

találkozhatom méltósággal. Az, aki elhívott téged, erősítse és szilárdítsa meg szívedet a kegyelmben, az Isten fiainak megszabadulása napjáig.

Méltóságodnak alázatos szolgája a mi drága Urunkban, Jézus Krisztusban,

Anwoth, 1634. április 29.

S. R.

18. Lady Kenmure részére

*(Lord Kenmure halála alkalmából
A szenvedés célja és értelme)*

Nemes és nagyra becsült hölgy!

Oly sokszor jut eszembe ama vigasztalás, amit tőled kaptam én, a szegény magányos vándor, az országnak ebben az idegen részében, midőn az Úr elvette tőlem szemeimnek gyönyörűségét, ahogyan az Ige mondja (– s amely seb még most sem gyógyult meg teljesen). Hiszem, hogy jó-
ságodról meg fog emlékezni az Isten és vigaszt fog adni most, mikor szabaddá tette a Krisztus számára, aki immáron a kérőd lett, s aki házasságra hívja szerelmesét. S mivel most már egyedül fekszel az ágyadban, legyen Krisztus olyanná, mint egy kötés mirha, mely kebleid közt hál – s így inkább megtelik az ágyad, mint azelőtt. Lásd meg, hogy minden kereszt közül, melyről az Ige beszél, ez az egy adja meg a különös jogot, hogy Férfiül fogadd az Istent (aki nem volt így a tiéd, amíg férjurad élt) – olvasd hát ki az Isten kegyelmét ebből a meglátogatatásból! Mindannak ellenére mondom ezt, hogy a magam hasonló tapaszta-

Ez 24,16

Én 1,13

latából tudom: ifjúságodnak férjét gyászolni, az Úr saját szavai szerint, a legnehezebb földi bánat: „Keseregj, mint a szűz, aki gyászba öltözik az ő ifjúsága férjéért.” S bár ez a legsúlyosabb teher, ami valaha is rád nehezedett, mégis tudnod kell (most, hogy üressé lettek a mezők, és férjed az Úrban nyugszik), hogy ha várni fogsz Órá, aki most eltakarta az arcát egy időre, akkor Isten tisztessége és igazsága a bizonyosság, hogy Ő betölti a mezőt, és Férje lesz az özvegynek. Lásd hát, ismerd föl, hogy milyen kevés az, amit veszítettél. Az Úr színe előtt, a Krisztus irgalmában és a Lélek vigasztalásában tudva téged, hadd esedezzem, hogy az Isten és az emberek megtudhassák végre, mi van benned. Az Úristen lyukat ütött az edényen; lássuk, bor van benne vagy víz? Hadd látszódjék meg hited és béketűrésed, hogy kiderüljön: egyetlen, első és utolsó szerelmesed a Jézus Krisztus. Így hát most Óráá tedd föl szerelmed egészét, mert egyedül Ő a megfelelő tárgya szeretetednek és lelked minden ragaszkodásának. Azaz, hogy elvette tőled a férjed, az Úr kiszárította szeretetednek egy medrét. Hadd áradjon Krisztus felé a folyam! Istened és Szerelmesed kegyelmesen kihúzta a te és férjeurad nevét a per-iratról, amit e világ szörnyűséges bosszúálló Bírója nyújtott be a Kenmure-ök háza ellen. És állítom, hogy az Isten pörölye azért hasít le téged ifjúságodnak örömről, hogy egy csodálatos metszett követ faragjon belőled az Új Jeruzsálem nagytemploma számára. Az Úr sohasem tartotta e világ hiú, festett, hamis dicsőségét méltó ajándéknak számodra, s ezért nem is ruházta rád; mert a jobbik

rész zálogát bízta rád. Hadd múljék, ami mulandó – tiéd az Örökség! Mert te az Úr házának gyermeke vagy, és öröm a jussod – soká tart, amíg megkapod, de annyi baj legyen! Arra számítok, hogy megláthatom mindazt – s öröömre és vigaszomra lesz –, amit felőled reméltem, amióta csak megismertelek, tudván, hogy mennyi erőt mérítesz Izráel Szentjéből. S az a reménységem, hogy legyőződ a bajt, s hogy a lelked olyan, mint egy vár, amit ostromolni lehet ugyan, de bevenni nem. Mi dolgod van ebben a világban? Ez a világ sose tartott a barátjának. Nem tartozol neki szeretettel. Mindig összevont szemmel tekintett rád. Akár-hogy is teszed neki a szépet, nem egyezik veled; így hát, ne is keresd a tűz melegét a fagyos jég alatt. Nem ezen a mezőn sarjad a boldogságod, hanem odafent, ahol ott van ama nagy sokaság, amelyet senki meg nem számlálhatott, minden nemzetből és ágazatból, népből és nyelvből; és a királyi szék előtt és a Bárány előtt állnak fehér ruhákba öltözve, és a kezeikben pálmaágak. Amit

Jel 7,9

itt sosem kaphatsz meg, azt ott megtalálod. És nézd csak meg, hogy mindeme próbatételek során (s bizony igen sok volt belőlük) miképpen oldott el az Úr eredendően a mulandó dolgoktól, és miképpen hajszolta lelked, hogy végre megragadhassa azt. Asszonyom, az Istenre kérlek, ne hagyj, hogy elszalasszon téged e Vadász, hanem tartsd meg magad az Istennek szeretetében, ahogy Júdás apostol mondja.

Júd 21

Asszonyom, remélem, hogy e sorokat kegyesen fogadod, s ha olybá tűnik, hogy elvitettem, elmulasztottam megmutatni méltóságodnak azt,

amire a tőled kapott szeretet és jószág kötelezett – amire az érdemtelennél is érdemtelenebb voltam –, úgy kérem, bocsáss meg nekem. Ismét hadd esedezzem drága és nemes hölgyem azért, hogy emeld fel a fejed, mert közel van megváltatásodnak napja. És emlékezzél meg, hogy a csillag, ami Gallowayban fényeskedett, most egy másik világban világol. Imádkozom, hogy az Úr az Ő módján választ adjon a lelkednek, és legyen számodra minden vigasztalásnak Ura. Maradok méltóságodnak engedelmes szolgája az Úrban,

Anwoth, 1634. szeptember 14.

S. R.

19. A cardonessi ifjabb John Gordon részére

(A lelkünk miatti buzgóság és a lemondás indokai)

Tiszteletreméltó, drága atyámfia!

Későn válaszolok neked, lévén, hogy levelek sokasága terhel most engem. Leveled üdítőleg hatott rám.

Krisztus irgalmára kérlek: kezdj el dolgozni lelkedért. Fontold meg a következőknek súlyát, és mérlegeld ezeket komolysággal:

Először: Sírás és fogcsikorgatás teljes sötétségben – vagy a mennyek öröme.

Másodszor: Gondold meg, mit adnál egyetlen óráért akkor, amikor majd úgy heversz, mint halott, hideg, megfeketedett porhüvely.

Harmadszor: Órádban pereg még a homok, és napod még fenn jár.

Negyedszer: Fontold meg, mennyi örömet és békét jelent Krisztus szolgájának lenni.

Ötödik: Gondolj arra, mennyivel jobb lesz, amikor az angyalok, a világ, az élet és a halál, a keresztek, sőt, az ördögök is mind szolgálatodra állanak, mint a Király ajtónállói és szolgái, hogy munkádat elvégezzék.

Hatodszor: Milyen lesz, amikor kegyelem lesz ivadékaidon és áldás házadon.

Hetedszer: Milyen lesz, amikor igaz tiszteletnek fogsz örvendeni, és neved a földön majd jó illatot áraszt.

Nyolcadszor: Mennyire fogsz örülni, amikor Krisztus az álla alá, a mellkasára hajtja fejed, letörli arcod, és befogad a dicsőségre és a boldogságra.

Kilencedszer: Képzeld el, micsoda kínt és szenvedést jelent egy bűnös lelkiismeret – és micsoda rabság az ördög becstelen terhét cipelni.

Tizedszer: A bűn örömei csupán álmok, gondolatok, gőzök, képzelgések és árnyak.

Tizenegyszer: Minő méltóság Isten gyermekének lenni.

Tizenkettőszer: Uralmad alatt tartani és lebírni a kísértéseket, a világot és a bűnt.

Tizenharmadszor: Ellenségeid legyenek a farkod, és te a fő.

Gyermekeidért, akiket elragadt már a halál (hozzád beszélek és feleségedhez, hogy ő is olvassa ezeket):

Először: Tanúja vagyok Barbara dicsőségének a mennyben.

Másodszer: Egyébként – saját nevemmel álllok jót érte – Skóciára jönnek majd olyan napok, amikor a meddő méhek, a kiszáradt keblek és a gyermektelen szülők áldottnak fognak neveztetni: ők akkor a szélvédett kikötőben lesznek, még mielőtt a vihar kitörne.

Harmadszor: Nem vesztek el számodra ők, akik Krisztus kincstárában őriztetnek a mennyben.

Negyedszer: A feltámadáskor találkozni fogsz velük, hiszen ők nem elküldettek, hanem előreküldettek oda.

Ötödször: A te Urad szeret téged, Ő elvesz és ad, kölcsönvesz és kölcsönad.

Hatodszor: Gyermekeidet ne bálványozzad, mivel Isten féltékeny lesz, és el fogja venni azokat – mert Ő a te teljes szeretetedért sóvárog.

Isten áldjon téged, feleségedet és gyermekeidet. A kegyelem legyen veletek mindörökké. Szerető pásztorod,

Aberdeen.

S.R.

20. A cardonessi ifjabb John Gordon részére

(Figyelmeztetés és tanács a megváltás dolgait illetően)

Tiszteltreméltó uram!

Szeretném hallani, hogy lelked jegyességre lépett-e Krisztussal. Ne vesztegesd tovább idődet: hagyd az ifjúság bolondságait, övezd fel elmédnek derekát, és készülj az Úrral való találkozásra. Sokszor figyelmeztettelek, és most újra felszólítalak, hogy állj Bírád elé, és adj számot életedről. Amíg még van időd, nézd át papírjaid, és gondold meg útaidat. Ó, bárcsak megengedné szíved, hogy elgondolkozz, milyen lehet rossz lelkiismerettel lenni, amikor majd az öröklét kapujában állsz, fél lábbal az időn túl! Ó, akkor majd tízezerszer ezer könnyözön sem olthatja el azokat a lángokat, és nem szabadíthat meg, bár egyetlen órára is attól a kíntól! Ó, milyen édes volt napod! Ám ez a szép nap gyorsan elszalad. Lásd hát, hogyan töltötted el, és figyelmezz a megváltás szükségességére – és mondd meg nekem, félve az Istent, hogy bizonyos vagy-e benne. Meg vagyok győződve arról, hogy lelkiismereted megszólít majd téged. Miért akarsz meghalni és el-

pusztítani magad? Felszólítalak Krisztus nevében, hogy ébreszd fel lelkiismereted, fogj hozzá és köss szerződést Krisztussal idejekorán, amíg az üdvösség még elérhető számodra. „Ímé, itt a kellemetes idő, itt az üdvösség napja.” Tegyéél úgy, mint a kereskedő, mert hiába vársz újabb vásárnapot, ha ez a mai már elmúlt. Ezért hadd könyörögjem újra, „fontold meg, amíg még napod fenn jár, mindazon dolgokat, amelyek a békét jelentik számodra, mielőtt eltűnnének szemeid elől”. Kedves atyámfia, teljesítsd be örömet, és kezd el keresni az Urat, amíg még megtalálhatod Őt. Hagyj fel a haszontalan és csalóka ifjúság dőreségeivel: ragadd meg az örök életet! A kicsapongás, az éjszakai ivászat, a szombatnap megtörése, az otthoni imádkozás elhanyagolása és a felajánlott megváltás elutasítása a Mindenható borzalmas tüzébe fogja vetni lelked, amikor majd ébredező lelkiismereted elődbe áll.

2Kor 6,2

Légy kedves és szerető hitvesed iránt: ne mulassz el kedveskedni neki, és ne légy hozzá me-reven szigorú.

Tisztelt uram, nincsenek szavaim kifejezni azt a dicsőséget, amely Atyád házában vár rád, hogyha megváltoztatod cselekedeteidet, és felkészítéd szíved, hogy megtérjen az Úrhoz. Tudod, hogy ez a világ csupáncsak árnyék, egy rövid életű teremtmény, mely fölött az idő törvénye uralkodik. Kevesebb, mint ötven év múlva, amikor majd visszatekintesz rá, nevetni fogsz tünekény léhaságain, mint szélben szálló tollpíhéken, vagy mint tengerparti homokvára-kon, amelyeket az ember gyermekei építenek. Hagyj fel e csa-

lóka világgal való kacérkodásoddal: ne a fattyú javait keresd, hanem a fiú örökségét a mennyben. Próbáld meg Krisztust. Nézz rá, és az Ő szeretete meg fog változtatni téged olyannyira, hogy magával ragad, és sosem fogsz többé megválni tőle. Zarándoki lakomban megtapasztaltam az Ő kedvességét. Az én Tanúm odafönn tudja, hogy nem cserélném el sóhajaimat és könnyeimet a tizennégy püspök¹ nevetésével. Semmi más nem tehet valóban keresztyénné, csak az, hogy megízeled Krisztus kedvességét. „Jöjj és lásd!” – lelkednek ez lesz a legjobb.

Örömet remélnék jó hírt felőled. Elhatározásaid sikertelensége ne csüggyessen el: csak rajta, és újra rajta! Keresd Krisztus kegyeit, míg nem lelked mint szeplőtlen szűz az Ő jegyese nem lesz. Figyelj a lelkiismeret hangjára, imádkozz családod körében, és olvasd az Igét. Emlékezz arra, hogyan töltöttük a vasárnapot, amikor köztetek voltam. Nagy megpróbáltatás vár rád Isten színe előtt, ha elfelejted mindazt a jót, ami házádban történt vasárnaponként; és ha a világ divatjait követed; és ha nem méysz időben templomba, hogy jelen légy az istentiszteleten, és nem veszel részt rajta mindvégig, míg az összes ájtatosság véget nem ér. Szentelj valamennyi időt Istennek úgy reggel, mint este és délután – és ezáltal vidítsd fel egy szegény, nyomorult rab szívét. Szánd meg lelkedet, és szívedből féljed az Urat.

Végezetül Ő, aki visszahozta a halálból nyá-

¹ A király által Skóciába küldött püspökök, akiknek az epizkopalizmus megerősítése volt a feladata.

jának nagy Pásztorát az örök szövetség vére által, erősítse meg szíved az Ő kegyelmével, hogy örömmel állhass az Ő színe elé.

Szerető pásztorod,

Aberdeen, 1637.

S.R.

21. A Rusco-i John Gordon részére

*(A mennyért folyó küzdelem
Keresztyénnek lenni nem könnyű cél
Kerülendő bűnök)*

Nagyra becsült, drága atyámfia!

Használd jól kis homokórát, mely oly gyorsan leperreg – keresd a te Uradat idejekorán. Hadd kérjek tőled egy levelet kezéd írásával, melyben megígéred Istennek, az Ő kegyelméből, hogy új útra fogsz lépni, melyen majd veled jársz. A mennyek országa nem a szomszédban van; úgy gondolom, keresztyénnek lenni nehéz. A menny kapuja előtt igen nagy a tolakodás, az erőszakoskodás – olyan vár az, amit erővel kell bevinned – „mert sokan igyekeznek bemenni és nem mehetnek”.

Könyörgöm és esedezve kérlek az Úr nevében, ne altasd el a lelkiismeretedet, ha elhamarkodott és heves fogadkozásokra, dühkitörésre, hirtelen bosszúszomjas haragra, éjszakai italozásra, haszontalan társaságra, a vasárnap megszegésére, bárki megsértésére szóval avagy tettel, ellensé-

geid iránti gyűlöletre ragadtatod magad. „Ha olyanok nem lennétek, mint a kisgyermek”, és nem lennétek olyan jámbor és tiszta gondolkodásúak „semmiképpen nem mentek be a mennyek országába”. Ez az Ige a lelked mélyéig kell hatoljon, hogy meghajtsd fejed és megalázkodj, hogy büszkeséged megtörjön. Tudom, hogy ezt nem könnyű megtenni, de ajánlom neked, hiszen számítasz arra, hogy helyed lesz a mennyben.

Mt 18,3

Atyámfia, beszélhetnék neked új tapasztalataim alapján Krisztusról. Ő, bárcsak olyanok látnád Őt, mint én! Isten mennyei örömeinek folyama elárasztotta lelkem, amióta nem találkoztunk. Kívánám, hogy kevesebbet kapjak, hogy neked is részed lehessen benne; hogy lelked a Krisztus iránti szeretet betege legyen, vagy inkább teljék be Ővele. Ez a porból lett bálvány, a világ, fabatkát sem fog érni akkor számodra – az idő kisémmiz belőle egészen. Amikor majd a szem izmai elpattannak, a lélegzet kihűl, és a fogoly lélek kitekint porhüvely ablakán, készen arra, hogy átlépjen az öröklétbe, mit nem adnál majd akkor egy olajjal teli lámpásért? Ő, kezd el keresni azt már most!

Azt kívánom tőled, hogy fedd meg és fékezd az átkozódást, a káromkodást, a hazugságot, az italozást, a vasárnap megszegését és a vasárnap templomkerüléssel való haszontalan eltöltését – amennyire hatalmad engedi – az egyházközségben.

Hallom, hogy valakit arra a helyre akarnak helyezni, amelyre az Isten nekem jogot adott. Tu-

ApCsel 1,15-
tól a fejezet
végéig, va-
lamint 6,3-5

dom, hogy ebben az ügyben neked is szavad kell
hogy legyen, Isten Igéje által. Nem tűrheted, hogy
bármilyen püspök kivessen földi javaidból, és
ehhez jogod van.

Amit neked frok, azt from hitvesednek is. A
kegyelem legyen veled.

Szerető pásztorod,

Aberdeen, 1637. március 14.

S. R.

22. A Rusco-i John Gordon részére

*(Nem könnyű bejutni a mennyországba
Kevesen jutnak el odáig
Fel kell hagyni a bálvány-bűnökkel
Krisztushoz való igazodás)*

Drága atyámfia!

Őszintén szeretném ismerni lelked állapotát,
és tudni azt, hogy bizonyosságra jutottál a meny-
nyek országa és a lelked üdvössége felől.

1. Ne feledd: a megváltás Krisztus olyan ékes-
sége, amely csak keveseknek adatik meg.

2. A mennyországba való bejutás rengeteg ve-
rejtéket és küzdelmet követel.

3. Krisztus vére volt az ára annak, hogy a bű-
nösök elnyerjék ama országot, és hogy az em-
berek a Király szabad bérlőivé és örökösivé vál-
janak.

4. Sokan, akik elindulnak a mennyek országa
felé, visszahullanak, és nem érnek fel a hegy te-
tejére. Szívük és lábuk meginog, leülnek és fel-
adják a harcot, mert az ördög édes illatú virágot
tesz az orruk alá (ezt az olcsó, vásári világot), mely-

lyel elbűvöli őket, ők meg elfelejtik és megtagadják a továbbhaladást.

5. Emlékezz arra, hogy sokan vannak, akik messzire eljutnak, és sok mindent megváltoztatnak, de sírás lesz a jutalmuk, mint egykor Ézsaiásnak; szomjúhozzák az igazságot, miként Júdás; az erényesek célját kívánják és óhajtják, miként Bálám; a vallást a megfelelő módon gyakorolják, és harcolnak az Úrért, miként Saul; kívánják, hogy Isten szentjei imádkozzanak érettük, mint tette azt a Fáraó és Simon Mágus; prófétálnak és beszélnek Krisztusról, mint hajdan Kajafás; csendben járnak és bánkódnak a végítélettől való félelmükben, miként Aháb; kipusztítják az utálatos bűnöket és a bálványok imádatát, mint Jéhu; örömmel hallgatják az Úr szavát és sok mindenben megváltoztatják életüket az Ige szerint, miként Heródes; azt mondják Krisztusnak: „Mester, követlek téged, akárhova mégy”, mint az az ember, aki Krisztusnak szolgálú ajánlkozott; megízlelik a jövővilág erőit, részesednek a Szentlélek csodálatos ajándékaiban és megízlelik Istennek jó beszédét, miként a hitehagyottak, akik bűnt követnek el a Szentlélek ellen. Mégis, ezek csupán az aranyhoz hasonlatosak színben és csendben, és csak gyenge rézből, olcsó fémből vannak. Meg van írva, hogy meg kell próbálnunk magunkat, és nem pihenhetünk, míg egy lépéssel közelebb nem kerülünk Krisztushoz annál, ameddig holmi napszítta és hervatag hitvallók eljuthatnak.

6. Gondold meg: lehetetlen, hogy bálványbűneiddel együtt lépj be a menny kapuján; és

hogy azok, akik nem szabadulnak meg ezektől, a szívük mélyén szerethetik ugyan Krisztust, de ez csak szó és látszat, és nem elégséges.

7. Emlékezz arra, hogy mily hirtelen száll el az Istentől kapott idő; hogy a délelőttöd már elmúlt, és jön a délutánod, azután meg az estéd, és végül az éjszakád, amikor már nincs elegendő fény, hogy dolgozhass. Készítsd fel szíved arra, hogy utad nemsokára véget ér, és számot kell adj Uradnak. Ó, mennyi áldás kell hogy legyen rajtad, hogy Uradat örömmel fogadhasd, amikor eljő az éjszaka! Mennyi áldás van azokon, akik lelküket idejében a helyes útra állítják! Áldd az Ő nagy nevét a téged körülvevő javakért és gyermekekért, a nyugalomért és világi megelégedettségért, amit Ő adott neked – és igyekezz, hogy hasonló légy Krisztushoz az alázatban és a lelki egyszerűségben. És ne légy nagylelkű és őszinte a világgal szemben! Ne csinálj belőle istenséget magadnak, szerelmeseddé se tedd, mert csatlakozni fogsz benne.

Ajánlom neked Krisztust és az Ő szeretetét mindenben – add neki szíved virágát és szeretetedet. Semmit se becsülj sokra, csakis Krisztust, és távolítsd el lelkedből mindazt a sarat és piszkot, amit nem lesz könnyű cipelned, amikor majd felszólítanak, hogy menj és jelenj meg Bírád előtt, hogy felelj mindazokért, amiket a testben cselekedtél. Az Úr adjon neked bölcsességet minden dolgokban.

Esdve kérlek, szenteld meg Istent beszédeddel, mert szent és tiszteletre méltó az Ő neve; légy mértékletes és megfontolt. A rosszakkal va-

Mt 8,19

Zsid 6

ló társalkodás olyan bűn, amely sokak előtt elzárja a mennyek országát.

Nem akarom elhinni, hogy elfogadod egy idegen lelkész szolgálatát, aki új és barbár tanra fog tanítani téged. Lelkem üdvösségével állok jót azért, hogy az Isten tiszta és teljes bölcsességét adtam át neked, az Ő Igéje szerint.

Olvasd el e levelet hitvesednek is, és add át neki szeretetteljes üdvözlétemet – és kérd meg, legyen gondja megtenni mindazokat, amiket neked írok.

Imádkozom érted és szeretteidért. Emlékezz meg rólam, amikor Urunkhoz imádkozol, hogy újra köztetek lehessenek, ha Ő is úgy akarja. A kegyelem legyen veled.

Törvényes és szerető pásztorod,

Aberdeen, 1637.

S. R.

23. John Fleming, Leith város tanácsosa részére

(A keresztyén életvezetésre vonatkozó tanácsok)

Nagyra becsült és hön szeretett atyámfia az Úrban!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked.

Megkaptam leveled. Szeretnék eleget tenni azon kívánságodnak, hogy megfogalmazzak és összeállítsak számodra egy keresztyén lelki ka-lauzt. A bölcs emberek azonban – elsősorban Rogers, Greenham és Perkins – megtették ezt már előttem sokkal több hozzáértéssel, mint amennyire én képes volnék. Mindazonáltal meg fogom mutatni neked, hogy én milyen szeretnék lenni, jóllehet céloamat sosem sikerül elérnem.

1. A nap bizonyos óráit – több-kevesebb időt – szenteljük Istennek, az Igének és az imának; ne feledkezzünk meg a tizenkettedik, azaz a déli óráról, bár az imára fordított idő ekkor kevesebb kell hogy legyen.

2. Világi tennivalóink közepette emlékezzünk meg a bűnről, halálról, végítéletéről és örökkévalóságáról; eközben röviden, egy-két szóval fohász-kodjunk Istenhez.

3. Magányos imáink közben vigyázzunk, ne-hogy elhajljon a szívrünk.

4. Ne legyen bennünk neheztelés, még akkor sem, ha imánk végén nem érzünk örömet. A csüg-gettség, a bűntudat és az éhség sokszor a javunk-ra van.

5. A vasárnap reggeltől estig a magányos avagy közös istentisztelet napja legyen.

6. Vigyázzunk szavainkra, az elkalandozó és haszontalan gondolatokat mellőzzük, a hirtelen haragtól, bosszúvágytól, valamint az igazság üldözésétől őrizkedjünk – mert gyakran össze-keverjük a buzgóságot a bennünk lakozó vad tűzzel.

7. Az ismert, felfedett vagy kinyilatkoztatott bűnöket, amelyek a lelkiismeret ellen vannak, kerülnünk kell – mert ezek a legveszedelme-sebb előkészítői a szív megkeményedésének.

8. Az emberekkel való érintkezésben a bi-zalomra, az egyezségek és a kereskedelem tisz-taságára figyelemmel legyünk; minden ember-rel őszintén bánjunk; lelkiismeretünk figyelmez-tessen az üres és hazug szavakra; viselkedésünk pedig olyan legyen, hogy akik látják, tisztelettel beszéljenek édes Mesterünkről és hitvallásunk-ról.

9. Én gyakorta tusakodtam magammal:

a. mert nem vettem alá mindent Istennek, mint végső célnak – mert nem Isten nevében et-tem, ittam, aludtam, utaztam, beszéltem és gon-dolkodtam;

b. mert nem használtam ki a jók társaságát; és mert még az istentelen vagy erkölcstelen em-bereket sem igyekeztem meggyőzni, például az-

zal, hogy megfeddjem őket, amikor káromlást szólnak; vagy mert néma tanúja maradtam köny-nyelmű magatartásuknak; és mert nem minden társaságban igyekeztem jót cselekedni;

c. mert az egyház és egyes tanítóinak nehéz vagy kétségbeesett helyzete nem indított meg engem;

d. mert amikor Dávid, Pál meg a hozzájuk ha-sználók életéről olvastam és példájuk alázatra in-dított, mivel oly távol álltam az ő szentségüktől, nem törekedtem arra, hogy őket kövessem – még-ha távolról is –, amennyire Isten kegyelme en-gedi;

e. mert ifjúságom meg nem bánat bűneire nem ügyeltem, és nem sírtam miattuk;

f. mert a büszkeség, a bujaság, a bosszúvágy és a nagyravágyás hirtelen feltöréseinek nem áll-tam ellene, és nem bántam meg őket;

g. mert felebarátaimmal szeretetlen voltam;

h. mert bár sok esetben tapasztaltam, hogy Is-ten meghallgatott, mindezen tapasztalatok elle-nére, újabb bajomban újfent keresnem kellett (leg-alább egyszer) a hitet, mintha mindent előlről kellett volna kezdenem;

i. mert nem szálltam szembe sokkal határo-zottabban ellenfeleimmel, lett legyen az nyil-vános templomi összejövetelem, az asztal mel-lett vagy a szokásos gyűléseken;

j. mert amikor nagy bajban voltam, hamis bi-zonyságot vettem Krisztus szeretetéről és hely-telenül értelmeztem Őt, miközben fenytett; ho-lott az esemény azt sugallta, „minden az Ő ke-gyelméből történt”;

k. semmi sem indítja meg jobban, és semmi sem terheli meg annyira lelkem, mint az, hogy szerencsés állapotomban sosem tudtam úgy, teljes szívemből tusakodni az imádságban, sem annyira elfordulni a világtól, szomjazni Krisztus szeretetét és megszenvedni érte, sem pedig annyira félni Istent, mint amikor tíz kőszikla súlyú keresztet cipeltem;

l. mert a kereszt súlya alatt új és újabb engedelmisségi fogadalmakat tettem, melyek oly könnyedén szálltak el, mint pelyva a szélben;

m. mert lelki gyakorlatom oly rövid és szűkös volt, míg a fény oly széles és hatalmas;

n. mert nem elmélkedtem elég gyakran a halálról;

o. mert nem vigyáztam arra, hogy másokat is megnyerjek Krisztus számára;

p. mert a bennem lévő kegyelemért és tehetségért ritkán vagy sosem adtam hálát.

Ezekén kívül van még néhány dolog, amiben megsegíttetem, mint például:

1. Egy hosszú és hasznos utazás, mialatt, magányosan lovagolván, időmet az imádságnak szenteltem.

2. Az önmegtartóztatás és az, hogy napokat szenteltem Istennek.

3. A másokért való imádkozás; mert amikor Istenhez folyamodtam az ő érdekükben, magam is nyereséggel jártam.

4. Sok esetben győződtem meg arról, hogy Isten meghallgatja az imádságot, ezért mindennél inkább imádkozni szoktam, lett légyen az bármily csekély dolog.

5. Ő alkalmassá tett arra, hogy ne kételkedjem: ez a megcsúfoltatott út, amelyet sokan kigúnyolnak, az egyetlen út a mennyek országába.

Tisztelt uram, mindezekre és még sok másra, ami életedben előfordul, figyelemmel légy, valamint:

a. légy résen, amikor olyan istentagadó gondolatok környékeznek meg, mint például: „Vanne Isten az égben?” – az ilyenek olykor a legizababbakat is megkísértik;

b. mindenekfölött törődj a kegyelemben való gyarapodással, és gyakorolj bűnbánatot a mi legelső bűnbeesésünkért;

c. ne feledkezz meg arról, hogy imádkozz elenségeinkért, akik elvakultan élnek.

Tisztelt uram, a legmelegebben köszönöm neked azt, hogy fivéremnek, akárcsak jómagamnak, gondját viseled. Remélem, hogy mindezen cselekedeteidet nyilvántartják, és megemlékeznek róluk a mennyek országában.

Még most is szégyellem, hogy Krisztus oly kegyes egy magamfajta bűnöshöz. Olyan lángot gyújtott meg Ő a szívemben, melyre a pokol nem vethet vizet, hogy elfojtsa vagy eloltsa. Segíts nekem imádkozni, és könyörögj értem te, aki egy fogoly áldását és imáit bírod.

Add át hitvesednek szeretetteljes üdvözlőmet. A kegyelem legyen veled.

Híved a Krisztus Jézusban,

Aberdeen, 1637. március 15.

S. R.

24. Méltóságos keresztyén asszonyomnak, Lady Boydnak

(Fogyatékoságaink nem mellett érvelnek, hogy Krisztus ismeretlen Tapasztalata a száműzetésben)

Asszonyom!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked Istentől, a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól.

Nem tehetem, hogy ne köszönjem meg méltóságos asszonyom levelét, mely felüdítette a lelkemet. A magam részéről úgy érzem, sokszorosan le vagyok kötelezve méltóságos asszonyom szeretetéért szenvedő atyámfia iránt, aki most soromban osztozik. Tetszett az ő Urának, hogy az igazság oldalára állítsa. Reménykedem, hogy méltóságos asszonyom tanácsával és kegyeivel támogatja majd a számára idegen országban. Méltóságodnak nem kell félni, mert kedvességed, ha Krisztus akarata szerint van az, az Ő számlájára lesz írva.

Most pedig asszonyom, méltóságod esetéről. Szerfelett örülök annak, hogy a világhossz Atyja felfedte neked, hogy van egy nyereség a keresz-

tyénségben, melyért versengsz, ez pedig az, hogy elveted magadtól a jobb szemed hogy a jobb kezéd, és megtartsd az Isten Fiát. Reménységem szerint az a vágyad, hogy Ő legyen a babérkoszorúd, szemed a hegyekre emelhesd, ami bizony nem más, mint az új teremtés. Ne félj, Krisztus nem oltja ki az Ő pislogó gyertyáját; akkor meg ki más merné megtenni, ha Ő azt mondja: „Nem.”?

Bánkódj a romlás fölött, és ne érezd magad biztonságban! Ez a társ már anyád méhében is ott feküdt veled, és olyan régi barátod, mint az élet lehelete. És Krisztus nem kíván mást, mert kedvére van, hogy felemelje elesett gyermekeit, és begyógyítsa az összetört arcokat. Az Ő hivatala, hogy bekötözze a sebeket.

Ézs 61,1

Elsőképpen: örülök, hogy Krisztus hívása munkálkodni kezdett benned. Sok ép lélek van a mennyben, akik betegebbek voltak nálad. Neki kedvére van, ha törött karod és lábad térdeire teszed, hogy sínbe rakja őket. *Másodképpen:* arcának elrejtése okos szeretetből van. Szerelme nem elfogult, rajongó, esztelen, hogy fejed alá más párnát adjon, mint hogy mellén pihenj és keblére hajolj, mfg a menny kapuján belül nem leszel. Nem, kicsinyeinek gyakran a domb jéghideg oldalán kell állniuk, és meztelen lábaikat tüskék közé tenniük. Szerelmének szeme van, és közben figyel. Büszkeségünknek téli idő kell, hogy elrothadjon. De tudom, hogy Krisztust és téged nem fognak hallani¹, magatok közt fogtok sut-

¹ Senki nem fogja hallani a dorgálást.

togni, és egyezni megint. Mert a horgonykötél a kárpiton belül maradt; a vége Krisztus tíz ujja között van: ki merné húzni, ha Ő tartja?

„Mert én, az Úr, a te Istened, erősen fogom jobb kezedet, és mondom neked: Ne félj, én megsegítlek! Ne félj, férgecske Jákób.”

Ézs 41,13-14

A tengeribeteg utazó partot ér; Krisztus lesz az első, akivel találkozni fogsz a parton. Reményelem, méltóságod a Király országútján marad. Haladj (Isten erejével) sietséggel, mint akinek nincs ideje beszédbe elegyedni az útmenti fogadósokkal. Ott van Ő, aki régtől fogva gondolt már rád, az időn túl, a víz másik oldalán.

Hűtlen önmagamról is kell mondanom, Asszonyom, egynéhány szót. Első idejövetelemler az ördög sok ádáz hazugságot mondott az én Uramról, Jézusról, és azt mondta, az udvar megváltozott: Ő haragos, és a gonosz szolgát félidőben elküldi.² De Ő kegyelmet adott, hogy ne kelljen elmennem. Eltökéltem, hogy ülök és várom a végzést, jóllehet ezt sugallták és mondták nekem: „Mit kellene tenni a megszáradt fával, ha nem az árok túloldalára dobni?” Ámde most, most (nem merem, nem vagyok képes magamban tartani) ki az, aki szegény, száműzött szolgaként vele lakomázik? Szégyennel gondolok az asztalfőre, az első fogásra és a fenséges Király ebédlőjére, és arra, hogy szutykos kezemmel érintenem kell egy ilyen Uralkodó asztalát. Mégsem változtathatok rajta, Krisztus akaratának meg kell

² Elbocsátja szolgáját az idő lejártá előtt.

lenni. Csak néha Ő annyira megfájdította a lelkemet szerelmével, hogy szemérmességemet félretéve kis híján felkiáltottam. Füstölgő, égő szemet hagyott a szívemben, az ajtóhoz lépett, és magamra hagyott. Mégsem cserbenhagyás ez – én nem tudom, mi ez, de még soha nem voltam ennyire a betege neki, mint most. Nincs merszem dacolni az én Urammal, ha nem kapnék is többet a mennyből; ez egy dédelgető kereszt. Tudom, más dolga is van, mint hogy játsszon velem, almat hengergessen előttem, és hogy ez a lakoma véget ér. Ő, Isten nevének eszközét óhajtvamondom, hogy ez Ő, hogy hasznát vehessem még ennek, mikor egy közeli barát vagy mikor a kísértő ördög ezt kérdi: „Hol van a te Istened?” Mivel tudom, hogy ez nem tart örökké, csak azt kívánom, hogy a romlandó hús kitartson. De hadd ne gyalázza miattam Krisztust senki a keresztért.

A szövetség hatalmas Ura, aki visszahozta a halálból juhait nagy Pásztorát, az örök szövetség vérével tartson meg téged és a tieidet az Ő megjelenéséig.

Híved az ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. március 7.

S.R.

25. Asszonyomnak, Lady Boydnak

*(Lelke eleped a Krisztus páratlan szépsége után
Ima megújhódásért)*

Asszonyom!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked!
Úgy hiszem, kevesen ismerik a fájdmát és keservét Krisztus elnapolt szerelmének: Krisztus jelenlétét késleltetni gyöttelelem. Ismerem egy szegény lelket, amelyik vízre fektetné az evezőt egy díszebédért vagy lakomáért Krisztus szerelméből. Nem gondolhatok mást, csak hogy magasztos és édes Krisztus ragyogó arcának fehérjét és pirosát látni. Mert fehér és piros, tízezer közül is kitűnik. Bizony jól megalkotott arc az övé: a mennynek ki kell ábrázolódnia rajta, dicsőség, örökké tartó dicsőség kell hogy üljön az arcán. Nem merem átkozni az álcát és a leplet, melyek arcát fedik; de ó, bárcsak lenne egy lyuk rajta! Ó, ha Isten letépné az álcát! Pfuj, pfuj nekünk! Mostanáig még soha nem szegyenkeztünk azért, hogy nem nyilvánítottuk ki sóvárgásunkat és epekedésünket iránta. Bizony, nyelv még soha nem be-

szélte el Krisztust úgy, amilyen. Továbbra is azt állítom, és azt fogom állítani, hogy tévedünk, és alábecsüljük a Szentet, olyan rövid és sekély gondolataink vannak nagyságáról és érdeméről. Ó, bárcsak elmehetnék és mellé állhatnék, hogy lássam, mint becsüli fel az Atya Krisztust, a Fiút, ha ez lehetséges lenne! De ahogy mindenki mást értett meg belőle, mi, akiknek sárszemünk van, nem érthetjük ezt. De örökre kár, és több, mint szégyen, hogy egy ilyen Krisztusnak általunk elhagyatva kell ülnie a mennyben. Nem kis dicsőség lenne egyszer azzal a céllal felküldetni oda, hogy szétnézhesünk. Ó, ha Ő kitörné az ablakokat, kioltaná a halvány és erős fényeket ebben az öreg házban, ebben az elbukott lélekben, majd keze ügyébe helyezné a lelket, hogy a fény csóváit, sugarait és az igaz, igaz Isten lélekűdítő pillantásait beragyogjanak az ablakokon, betöltve a házat. Ha Krisztust ragyogóbban, közelebből, szemtől-szembe látnánk, ez helyet adna a szerelmének. Mert szorongat minket az Ő szeretete. Ó jaj, a hüvelyk és az uncia is elégséges arra, hogy megmérjük és felbecsüljük minden mi szeretetünket Krisztus iránt! Ó jaj, hogy súly és mérték szerint kell szeretnünk, ahelyett, hogy fürdőznénk és dőzsölnénk Krisztus szerelmében! Ó, ha Krisztus összetörné ezeknek a korlátolt, apályos lelkeknek a régi, szűkös edényeit, és igaz, mély, széles, tágas lelkekké változtatná őket, hogy befogadhassák Krisztus szerelmének tengerét és (minden partján túlcorduló) dagálya teljét!

Ó, ha a Mindenható megadná kérésemet, hogy

láthassam Krisztust, amint templomába jön megint, ahogy Ő akarja, és azon is van, hogy megtegye! És ha a föld megalázkodik, a fenyegető ítélet ezzel a kikötéssel érvényes (tudom): „Ha megtértek és megbánjátok.” Ó, micsoda mennyországunk lenne a földön, ha Skóciában a hold fényét a nap fényének látnánk, Skócia napját meg hétszeresen, mint a nappali fény hétszeresét, azon a napon, mikor az Úr bekötözi népe romlását, és meggyógyítja vereségének sebét.

Ézs 30,26

Ó jaj, hogy nem húzzuk és vonjuk Krisztust öreg sátraihoz megint, hogy jöjjön és tápláljon minket a liliumok között, míg a nap felkél és elűzi az árnyékot. Ó, ha a nemesek abban fáradoznának az Úr erejével és bátorságával, hogy törvényes királyunkat, Jézust újra hazahozzák: Bizonyos vagyok, hogy újra visszatér dicsőségesen az Ő országába, és boldogok azok, akik a szentek szentjébe kísérhetik, és újra felemelik kegyelme székére, a kérubok közé. Ó, Nap, térj vissza a sötétedő Angliába! Ó, te minden emberfiánál igazságosabb, ó, te legkiválóbb, térj haza megint, térj haza és nyerd el a Sion gyászolónak dicséretét és áldásait, a remény foglyaiét, akik rád várnak! Tudom, hogy Ő győzni tud a szenvedésben is, tud sírni és uralkodni, meghalni és diadalmaskodni, börtönben maradni és mégis legyőzni ellenségeit; de milyen boldog lennék, ha megláthatnám Krisztus megkoronázásának napját, ahogy anyja, aki viselte, újra felteszi a koronát a fejére,

és kiáltva kiált, míg a föld is visszhangozza: „Éljen és uralkodjék a mi Királyunk, Jézus örökké!”

Kegyelem, kegyelem legyen méltóságos asszonyommal.

Asszonyom igaz híve, Krisztusnak való engedelmességgel,

Aberdeen, 1637.

S.R.

26. Asszonyomnak, Lady Boydnak

(Tökéletlenségek

Sóvárgás Krisztus után

Krisztus felsőbbsege nem összeegyeztethetetlen a világi hatalommal)

Mélyen tisztelt, keresztyén asszonyom!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked. Megkaptam leveled, és igen elégedett vagyok, hogy nem szüntél meg Krisztusról gondolkozni, és még mindig az a célod, hogy mindenáron, erőszakkal megnyerd az Isten országát, ami nem kis hódítást jelent. Bizonyos éberségre és hálára is szükség van, hogy észleljük az álmodást és a hálátlanságot. Mindannyiunknak jó oka van panaszkodni a hamis fényre, mely tolvajként tör ránk és ellopja a lámpást, mikor gyakorolni kezdjük magunkat abban, hogy folytonosan Istennel járjunk. Utunk naponta tízszer is tíz darabra törik. Krisztus csak törött, unott, félmunkát lát tőlünk, és jaj, gyakran éppen a gabona kárára.

Én valamivel közelebb voltam a Völégényhez, de ahogy a közelébe férkőztem, és meglát-

tam hitványságomat, szégyenemben ismét távozni kívántam volna. Azonban vágytam léleküdtő szeretete iránt, mely piruló foglyává tett. Ó, ki vagyok én, hogy ilyen undok bűntelherrel a gyönyörű és szent Úr mellé álljak, a felséges és magasztos mellé, aki az örökkévalóságban lakik! De mivel tetszett Krisztusnak, hogy leereszkedjék egy ilyenhez, mint én, félre a szégyenkezéssel, hadd oldódjak fel az Ő lehajló szeretetében! Teljességgel elégedett lennék, ha a Király ebédlőjének csak a sarkában is állhatnék. Ó, ha erőtlenségem túlsó végére érnék, akkor ott lennék, ahol Krisztus, az én Uram és szerelmem él és uralkodik. Arcát látva, örökre megvigasztalódnék ott, és megelégednék páratlan szeretetének rendkívüli édességével. De valójában most vágyaimnak innenső oldalán állok, és lehajtott fejjel, dobogó szívvel nézek fel a ragyogó Jézusra, aki mindaddig távol van tőlünk, míg a romlás és a halál meg nem tisztítja, és meg nem nemesíti sár-testünket, elrohasztva a régi, bűnös embercsontjait. Eközben áldást nyerünk, ha üzenhetünk Kedvesünknek, hogy szeretjük szeretni Őt, és addig is, míg Isten boldog találkozást rendel nekünk, öröm van az udvarlásban, a megkérésben, háza körüli fekvésben, be-benézve az ablakon, a kulcslyukon keresztül küldve Jézushoz szegény lelkünk sóhajtásait és vágyait. És áldott legyen Isten, hogy a mély apály után, szomorú szavunk után is, hogy: „Úr Jézus, régóta nem látunk téged”, szárnyaink nőnek, és édes Jézusunk hiánya a kívánságok és vágyakozás új felhőjét

táplálja bennünk. Tudom, hogy senkinek sincs bársonykeresztje, hanem abból van a kereszt, amiből Isten akarja. De valójában, jóllehet nem lenne méltányos üzlet keresztet vásárolni¹, mégsem merem mondani: „Ó, ha eladhatnám a Krisztus keresztjét!”, nehogy ezzel együtt rögvest eladjam az örömet, a vigasztalást, a szerelem érzését, a türelmet, és a Völegény kedves látogatásait is. Éppen ezért, áldott legyen az Isten, hogy a keresztet ingyen és bérmentve kapjuk. Bizony mondom, jobb lenne keresztet vásárolni Krisztusért, mintsem eladni őket, jóllehet egyik sincs megengedve nekünk.

Krisztus örömteli jövés-menését, amiről méltóságod beszélt, türelemmel viselem, ahogy a szeretet megengedi. Ha bölcs lennék, meg kellene elégednem azzal, hogy Krisztus megfelel az örömet és a bánatot a szentek életében: mindkettőtől részünk kell hogy legyen napjainkban, ahogy az éj és a nap kedves társak és időfelelők, kiegyenlítik az időt maguk között. De ha a bánat lenne is a kapzsibb felezője földi napjainknak, tudom, hogy az öröm napja felvirrad, és még többet tesz, minthogy kiegyenlíti összes szomorú óráink. Hadd szője Jézus (akarata szerint) cseppnyi, arasznyi időmet fehérből és feketéből, jóból és jajból, a Völegény jöttéből és szomorú távozásából, melyek olyanok, mint nyüst és vetülék

¹ Senki sem jogosult Isten piacán arra, hogy ilyen dolgot késérletképpen vásároljon; nem hozhatunk magunkra próbatételeket.

egy szövetben, és hadd legyen a rózsa a tövisnek szomszédságában. A remény, mely nem szégyenítt meg, levelet írt, a reménység sorait a Sion gyászolóinak, hogy ez nem sokáig lesz így. Mikor túljutunk a vízen, Krisztus leparancsolja a keresztet, és fel a mennybe örökre, le a pokollal, le a halállal, le a bűnnel, és le a bánattal! Fel dicsőség, fel élet, fel öröm mindörökre! Ebben a reményben alszom csendesen Krisztus kebelén, míg eljön Ő, aki nem erőtlén. Én aludnék, ha a Sátán zaja, a bűn talpának dobogása és a hitetlen szív kiáltásai fel nem költenének. De a jelenre nézve semmi nincs, amivel a Krisztus keresztjét vádolhatnám. Ó, ha egyedül csak Krisztusban lelném kedvemet!

Reményelem, asszonyom, hogy fiaid megnevesztik a hatalmukat Krisztusért. Mert nincs veszély, sem kétség vagy vita nincs Krisztus és a hatóság között (bár ellenségeink hamisan állítják e dolgot), mintha Krisztus és a kormány nem férnének meg egy tető alatt. A kérdés mindössze Krisztus és a hatalmon lévő emberek között van. A hatalom Krisztusért és Krisztustól van, rokonságban vele, hogyan lehetne hát neki kifogása ellene? Nem, az igazság az, hogy férgeket és agyagból való isteneket emelnek Krisztus ellenében. Ha méltóságod méhének gyümölcsei Krisztus segítői lettek, jó ok van az Istenben való örövendezésre.

Minden, amit méltóságod hozzám és testvéremhez (egy Krisztusért megkárosított idegenhez) való jóindulatáért várhat, az a Krisztus foglyának

imái. Őneki ajánlom méltóságodat, házaddal és gyermekeiddel együtt, akiben én is vagyok, asszonyom.

Méltóságos asszonyom igaz híve a Krisztusban,

Aberdeen, 1637. szeptember 8.

S.R.

27. A Fife-i Lady Ardross részére

(Anyja halálára

Áldás és a menny boldogsága az Úrban meghalóknak)

Asszonyom!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked! Úgy hallom, jónak látszott Őelőtte, aki kijelölte hónapjaink számának határát, hogy keresztyén anyád halálával begyűjtsön egy kéve érett termést a csúrébe. Egyre nyilvánvalóbbnak tetszik, hogy a tél közel van, mikor az almák a szél ereje nélkül, önként esnek le fájukról. Ő most a tél fölött van, a helynek egy kis változásával, de nem a Megváltóéval; csakhogy most üzenetek nélkül, színről-színre gyönyörködik abban, akiről ez idáig csak levelek és hírnökök által hallott.

Bizonyosra veszem, hogy a halál nagyon új dolog a számára; a menny azonban már régóta elkészítettett. És Krisztus is (aki magas trónján ül, dicsőséggel telve, mindenkinél inkább felmagasztalva az emberek és az angyalok között, üdvözült hárfások és zenészek mennyei gyűréjében, akik körülveszik a trónt énekekkel) új dolog neki, de annyira új, mint az első nyári rózsa,

az első gyümölcsök a mennyei földről; vagy mint egy új éden a megtört utazó számára, akinek elfogyott a lélegzete a hosszú, poros út szomorú eseményei után.

Könnyen megítélheted, asszonyom, micsoda kárpótlást nyert összes szolgálata, Istennel járása és bánata az első pillantással, melyet lelki szeme a Bárány ragyogó, csodálatosan szép arcára vetett, aki ott áll a gyönyörű, fehér sereg közepén, és az élet vizének első kortyával és ízével, mely friss és zamatos a kútforrásnál, nem is szólva arról, hogy vég nélkül gyönyörködhet arcában, tovább, mint földi életünk ideje engedti, melyben most részünk van.

És hogy odamenjen, nem került neki többbe, mint hogy elszenvedje a halált, amely megtette neki ezt a szolgálatot. Mert Őáltala, aki halott volt, és most él, szabadított meg a második haláltól. Micsoda az első halál a másodikhoz képest? Még annyi sincs, mint egy horzsolás a kisujjunkon a végtelen, második halálhoz képest. És most örök felmentéssel lakozik egy nagyon tekintélyes országban, ahol négyenél is több nyár van egy évben. Ó, micsoda tavasz van ott! Hát még a csodás, vég nélkül virágzó Sáron rózsájának illata! Micsoda daloló élet van ott! Nincs azon a széles földön egyetlen néma madár sem: mind énekelnek, mennyei örömet, dicsőséget lehelnek, és hatalmat az újonnan felfedezett föld magasságos Fjedelmének. És valóban, ez a föld annál édesebb, hogy Jézus Krisztus ilyen drága bért fizetett érte. Ő a dicsősége ennek az országnak.

Reménységem, hogy mindez annyira nem

enyhíti, tompítja gyászodat iránta (bár igazából ez is elég kellene hogy legyen), mint az a csalhatatlan várakozás, hogy felvirrad rád ez a nap, és az a reménység, hogy lelked ugyanúgy örököse ennek a Királynak és az Ő királyságnak. Bizony mondom, ha a dolgok mégoly sötétnek látszanak is mindkét királyságban, ennek a reménye fölöt-
több nagy serkentés a lankadó lelkeknek, akik messze vannak az otthonától, amíg még itt vagyunk. Micsoda nyomorúság rögzös úton menni egész nap, az éjszakai szállás minden reménye nélkül! De Ő lefoglalta a menhelyet neked!

Nem tudok most többet mondani, de imádkozom, hogy maga a béke Istene készítse el szívedet a végsőkre.

Méltóságos asszonyom igaz híve, az Úrnak való engedelmisséggel,

London, 1646. február 24.

S.R

28. James Wilson úr részére

(Tanácsok egy kételkedő léleknek

Tévedések, ami az Isten szeretetében való részeseledést illeti

Kétség

Zavar az imádság vonatkozásában

Az érzések hiánya)

Drága atyámfia!

Kegyelem, irgalmasság és békesség sokszorosán áradjon tereád. Áldom a mi gazdag és egyedül bölcs Urunkat, aki annyira törődik az Ő új teremtetésével, hogy újra meg újra átvizsgálja, minden egyes darabkáját megpróbálja, és lefújja a porszemeket a benned végzett új munkájáról. Fájdalom! Nem vagyok annyira képzett orvos, mint azt betegséged kívánná. Az édes, édes, kedves Jézus legyen a te orvosod ott, ahol az Ő sebészinasai semmit sem tehetnek azért, hogy rendbehozzák egy tönkretett lélek kerekeit, sebességét és teljesítményét. Kevés időm van; mégis, az Úr olyannyira törődésre indított állapotod iránt, hogy nem tudok, nem merek teljességgel hallgatni.

Előszőr is: te abban kételkedsz, ami a 2Kor 13,5-ben van megírva. Nem tudod, hogy Krisz-

tusban vagy-e, vagy sem, továbbá, hogy elkárhozott vagy-e, vagy sem? A kételyre három válaszom van.

1. Szeretettel tartozol minden embernek, de legfőképpen kedves és szerető Jézusodnak, és valamennyire magadnak is, különösen megújult önmagadnak, mert a te új önmagad nem a tied, hanem egy más Úr, sőt te az Ő Lelke munkájának vagy a gyümölcse; éppen ezért neki okozunk sérelmet, ha az Ő munkáját rágalmazzuk. A szeretet nem rója fel a gonoszt: ha szereted a kegyelmet, akkor ne gondold rosszat a benned lévő kegyelemről. És akkor gondolsz rosszat a benned lévő kegyelemről, amikor úgy tekintesz rá, mint valami fattyúra, mint a természet munkájára; mert az a szent félelem, hogy lehet, hogy nem vagy a Krisztusé, és egyszersmind a törődés és a vágy, hogy az Ővé légy, és ne a magadé, nem, nem lehet fattyú természetű! A hatalmas Közbenjáró erősen esedezik érted, légy a Közbenjáró oldalán, ó, szegény, gyáva szívű ügyfele Krisztusnak. Állj a pártjára, és ne hagyd el az ilyen szeretőt, aki nem mások javaiért esedezik, hanem csakis a sajátjáért, mert Ő (ha szabad illet mondanom) megveti azt, hogy méltánytalan győzelemmel gazdagodjon. És mégis érted könyörög, amire a te leveled (noha túlon túl tele van féltékenységgel) a bizonyíték. Mert ha nem lennél az Ővé, nem lennének ilyen gondolataid (amelyeket remélem, hogy az Ő Lelke sugallt, és amelyek vita tárgyává teszik a témát, hogy bizonyosságra juthass), sem pedig ilyen komoly kérdéseid mint: „Az övé vagyok?”, vagy „Kié vagyok?”.

2. Mered-e esküvel tagadni a te Gazdádát, és hidegvérrel kijelenteni, hogy: „Én nem vagyok az övé?” Hogy miféle természet vagy romlottság kelt benned riadalmat, arra most nem térek ki. Az, ahogyan önmagadról gondolkozol, amikor a bűn és a bűntudat a füledbe suttog, és amikor előtted lebeg az, hogy mit érdemelnél, apokrifnak számít, semmi köze a Szentíráshoz, legalábbis ezt remélem. Halld, hogy mit mond rólad az Úr: „Ő békességet fog szólni.” Ha a te Mestered azt mondja: „Lemondok rólad”, akkor majd arra foglak buzdítani, hogy egyél hamut kenyér gyanánt, és igyál epét és örömmel levét. Jóllehet úgy tűnik, hogy Krisztus a saját szájával mondja: „Nem küldtettem, csak Izráel házának elveszett juhaihoz”, ahogyan tette is, mégis hadd mondhassam azt, hogy a Jézus bennünket megpróbáló szavait nem szabad Szentírásként az Ő szándékaitól függetlenül értelmeznünk, tudván, hogy a kimondásukban rejlő szándék nem az, hogy megtévesszen, hanem hogy megerősítsen. Ezért a hit itt ellentmondhat annak, amit Krisztus első olvasásra látszólag mond, és amit te is mondani vélsz. Az Isten szerelmére kérlek, ne viseltess oly kegyetlenül a kegyelem és az újjászületés iránt, hogy tévhittel önts vizet saját szenedre. Ha meg kell hálnod (mint ahogyan tudom, hogy nem fogsz), ostobaság lenne megölnöd magadat.

3. Remélem, jóllehet nem ragadod meg kelőlőképpen, szeretted az újjászületést és a Krisztusra tartott igényedet; és ha jártál volna a pokolban, és láttad volna a kedves, tízezerszer is kedves Jézus mennyei arcát, melyen ott ragyog

Isten arcpírja, az Ő tiszta, tiszta és kellemes vöröse és fehérje, melyek összehasonlíthatatlanul és minden elképzelést felülmúlóan megszépítik Őt, akkor ellenállhatatlanul tört volna fel belőled a kiáltás: „Ó, bárcsak tudnék bűnös ajkaimról akár egyetlen csókot is lehelni a pokolból a menny felé az Ő orcájára, mely »hasonlatos a drága füveknek táblájához, amelyek illatos plántákat nevelnek!«” Remélem, mernél így szólni, hogy: „Ó, mennyeknek legszépségesebb látványa! Ó, megfeszített és megöletett szeretetnek mérhetetlen gazdagsága, engedd, hogy óhajtsalak szeretni téged! Ó, menny és föld szerelmének Virága és Bimbója! Ó, angyalok csodája! Ó, te az Atyának örökkévaló, megpecsételt szeretete, Istennek örökkévaló gyönyörűsége, hadd állhassak a szereteted mellé, hogy szemlélhessenem és gyönyörködhessem benne; és engedd, hogy kívánjalak szeretni téged, ha többre képtelen lennék!”

Én 5,13

4. Mivel ateizmusban születtünk mindannyian, és annak a háznak vagyunk a gyermekei, ahonnan származunk, ne lepődj meg azon, drága atyámfia, hogy erőt vesz rajtunk a féltékenység, az Isten szeretetének hamis megítélése. Hogyan vélekedsz arról, hogy az ember Krisztust azzal kísértették meg, hogy elhiggye: az Istent csupán két személy alkotja, és az Ő fia, a valódi és egyképpen örökkévaló Fiú nem az Isten törvény szerinti fia? Nem azt mondta-é a Sátán: „Ha Isten fia vagy...”?

Másodszor: azt mondod, nem tudod, mit tegyél. A te Urad valamikor ugyanezt, vagy valami ehhez hasonlót kérdezett: „Most az én lelkem

Jn 12,27 háborog; és mit mondjak?” A hit Krisztusnak arra a kérdésére, hogy: „Mit mondjak?”, ezekkel a szavakkal válaszolt: „Ó, megkísértett Megváltó, azt kérdezed, »Mit mondjak?«. Mondd: »Atyám, könyörgöm ments meg ettől az órától.«” Milyen más utat választhatsz, mint hogy imádkozz, és bízz a Krisztus vigasztalásában. Ő nem szélhámos, hihetsz a szavának.

„Ó – mondod te –, nem tudok imádkozni.” Azt válaszolom erre, hogy az őszinte sóhaj a hit lehelete, és Isten fülébe való suttogás. Nem fogyott ki a hitből az az élet, ahol van sóhajlás, felfelé tekintés és Istenhez való fohászkodás. „Ne rejtse el füledet sóhajlásom elől.”

JSir 3,56

„De mit tegyek a lelkigyakorlatok idején?” – kérdezed. A válaszom a következő:

1. Ha részletekbe menően tudnád, hogy mit kell tenned, akkor az már nem lenne lelkigyakorlat.

2. Szerény megítélésem szerint először azt kellene mondanod: „Dicsőíteni fogom Istent azért, hogy hiszek a Dávid megváltásában, a Menyasszonynak a Báránnyal való házasságában, és szeretem az egyház megöletett Férjét, noha ebben a pillanatban nem tudok hinni a saját megváltásomban.”

3. Mondd: „Nem mondok le követelésemről: feltételezzük, hogy Krisztus lemond rólam, én azonban akkor sem mondok le róla. Jóllehet az iránta érzett szeretetem annyit sem ér, mint egy korty víz, Krisztusnak mégis úgy kell, amilyen.”

4. Mondd: „Inkább rontsak el húsímát, mint-hogy egyáltalán ne imádkozzam. Engedd, hogy

megtrött szavaim feljussanak a mennybe: mikor a hatalmas angyal arany füstölőjéhez kerülnek, ama irgalmas Közbenjáró összerakja majd széttörédezett imáimat, és megillatosítja azokat.” A szavak az ima véletlenjei¹ csupán.

„Ó – mondod –, megöl szívem keménysége, zavaros, melankolikus gondolatok nyugtalanítanak.” Válaszom a következő:

1. Drága atyámfia, arra a következtetésre jutottál tehát, hogy nem tudod biztosan, kinek a tulajdona vagy? Biztosítalak afelől, hogy az, hogy: „Ó, mily nehéz a szívem! Ó, az én hitetlen, bánatos gondolataim! *Ergo*, nem tudom, kinek a tulajdona vagyok.” logikus következtetése volna a mennybéli angyaloknak és a megdicsőült lelkeknek; de lent, Krisztus kórházában, ahol beteg és tévelyedett lelkeket gyógyítanak, szalmaszál nyit sem ér. Adj időt Krisztusnak, hogy bevégezhesse munkáját a szívedben. Tarts ki, amikor érzed és siratod kőszívűségedet; hiszen akkor vagyunk gyengédek, ha átérezzük szívünk keménységét.

2. Meghagyom neked, hogy írd Krisztust dicsőítő zsoltárokat a benned elkezdett kegyelmi munkáról. Tedd Krisztust zenéddé, énekeddé; hiszen a panaszkodás és a szükségét szenvedés gyakran felemészti imáidat. Mit gondolsz azokról, akik a pokolra kerülnek, és akiket soha nem zaklattak ilyen gondolatok? Isten irgalmazzon nekem, ha lelkigyakorlataid a pokol felé vezető utat jelentik! Fújhatnám a hideg szentet és üres papírlap lenne a menny. Megváltásod érdekében

¹ Véletlenszerű kísérfői.

Krisztus figyelmeztetését és a menny bizonyosságát kínálom fel neked. Add kölcsön melankóliádat Krisztusnak, hiszen a Sátánnak nincs semmi joga arra, hogy tanyát verjen benne. Kölesö-nözz örömet és vigasztalást a Vigasztalótól. Kérd a Szentlelket, hogy végezze el az ő szolgálatát benned; és ne feledd, hogy egy dolog a hit, és más dolog a hitet tudomásul venni és átérezni. Isten őrizzen attól, hogy az érzések *proprium quarto modo*² legyenek az összes szentek számára, azazhogy: „Ha nem érezzük, nincs kegyelem” jó érvelés legyen. Biztos vagyok benne, hogy az elmúlt húszegynéhány év alatt nem mindig voltál ténylegesen tudatában annak, hogy élsz; mégis mind ez idő alatt éltél. Így van ez a hit-élettel is.

Am fájdalom, drága atyámfia, könnyű nekem a békesség szavait, szótagjait hirdetnem, Ézsaiás viszont így szól hozzád: „Megteremttem a békességet.” Tudod, hogy egyetlen Teremtő létezik csupán. Ó, bárcsak eljutna hozzád a békességnek egy mennyből címzett levele!

Imádkozz értem, és azért, hogy a kegyelem ne hagyjon el, hogy képes legyek szájjal és tollal dicsőíteni Istent. Nem feledkezem meg rólad.

Híved az ő édes Úr Jézusában,

St. Andrews, 1640. január 8.

S.R.

² Logikai kifejezés: a negyedik abszolút tételre vonatkozik, miszerint egy bizonyos állítást negatívan is lehet bizonyítani.

29. William Livingstone, az én felettébb drága atyámfia részére

(Tanács egy ifjúnak)

Felettébb drága atyámfia!

Örömmel hallom, hogy Krisztus elnyerte ifjú szeretedet, és hogy életednek kora hajnalán ilyen Úrra találtál; hiszen az ifjú ember szíve gyakran az ördög számára elkészített szállás, hogy benne lakozást vegyen. Légy alázatos és hálás a kegyelemért, és főként ne annyira a súlya, mint inkább a valóságossága szerint ítélj meg azt. Krisztus nem fog vizet önteni a te füstölgő szenedre, még soha nem oltott el egyetlen pislogó gyertyát sem, melyet az Igazságosság Napjánál gyújtottak meg.

Ajánlom, hogy imádkozz, és figyelmezz ifjúkori bűneidre, hiszen tudom, hogy az ördög és az ifjúi vér között folyamatos levélváltás történik. A Sátánnak barátja van a ifjú szív udvarában: a büszkeség, a kényelem, a vágy, a bosszú, az Istenről való megfélelkezés és ő felfogadott ügynökei. Boldog a lelked, ha Krisztus a ház feje, aki magához veszi a kulcsokat, és mindeneket Ő irányít, ahogyan teljességgel illő is az, hogy uraljon mindent, bárhol is van. Tartsd meg Krisztust, bánj

vele jól. Viselj gondot a tőle kapott kegyelemre; szítsd lelkednek tüzét, és engedd, hogy Ő ok-tasson téged.

Ami engem illet, tudd, hogy én teljes egyet-értésben vagyok az én Urammal. Krisztus engem és az Atyát egymás karjaiba helyezett. Sok édes vásárt csinált ezelőtt, és mások mellett rólam sem feledkezett meg. Keresztjeim fölött királyként uralkodom; nem fogok kacérkodni egyetlen kí-sértéssel sem, egy jó szavam sem lesz az ördög-höz: dacolok a pokol vaskapuival. Mikor ide ke-rültem, Isten nem róttá fel nekem az én ellene való lázadásomat, és most táplál engem, ünnepel velem. Dicsérd, dicsérd Őt velem, magasztaljuk együtt az Ő nevét.

Testvéred a Krisztusban,

Aberdeen, 1637. március 13.

S.R.

30. Egy keresztyén úrhölgy részére – lánya halálának alkalmából

(Krisztus irántunk való együttérzése és velünk szemben formált tulajdonjoga

A megnyugvás mellett szóló érvek)

Asszonyom!

A bennem munkálkodó krisztusi szeretet ezembe juttatott téged. Amikor tőled eltávoztam, valóban bánatos voltam, annál is inkább mivel olyan súlyos helyzetbe kerültél lányod halála után. Mindamellet meggyőződésem, hogy a rád helyezett krisztusi keresztnek súlyosabbik vége a te erős Megmentődre nehezedik, amint Ézsaiás is mondotta, hogy minden szenvedésünket Ő is szenvedte. Ő, áldott Második, aki veled együtt szenvedett! És boldog legyen a lelked, hogy bár tüzes kemencében kell járnod, az ember Fiával együtt teheted ezt, aki Isten Fia is egyben. Bátorodjék a szíved, mikor elfáradsz, Ő továbbvisz téged is és terhedet is. Még egy kevés idő, és meglátod az Isten szabadítását.

Ézs 63,9

Zsolt 55,23

Jusson eszedbe, hogy mennyi idős volt a lányod, és hogy éppen ennyi időre kaptad őt kölcsön. Nem tudom, hogy tizenhét, tizenkilenc

vagy húsz éves volt-e, de látván, hogy eljött az ő ideje, és hogy a te kölcsönöd lejárt, biztos vagyok benne, hogy legalább annyira jogtalan perlekedésed nagy Feljebbvalójával, amiért elvette azt, ami az Övé az Ő jogos idejében, mint amennyire a szegény bérlő panaszkodhat az ő urára, aki a bérleti szerződés lejártával visszavesz egy darabkát a saját földjéből. Jó Úrnő, ha téged nyugtalanítana, ha Krisztus elzárná előled azt a mennyei örökséget, amely a tiéd az Ő halála által, vajon ugyanez a Krisztus nem neheztelne-e rád, ha megtagadnád azt, hogy önként odaadd neki a lányod, aki az Ő örökségének és hódításának része! Imádkozom az Úrhoz, hogy adja meg neked, ami a tiéd, és hogy kegyelméből te is oda tudd adni az Úrnak azt, ami az Övé. Rossz adós az, aki a kölcsönt vonakodva fizeti vissza.

Valóban, az hogy hosszú lejáratú kölcsönbe kaptál egy ilyen jó lánygyermeket, aki (hitem szerint) a kegyelem örököse, a Krisztus testének tagja, több köszönetre kellene sarkalljon hiteleződdel szemben, mint hogy zúgolódj, mikor Ő csupán az után sóvárog, ami az Övé. Gondolom, te is hálátlanoknak ítélnéd szomszédaidat, ha ily módon fizetnék vissza neked tartozásaikat.

Sőt, mi több? Elveszettek hiszed őt, mikor ő a Mindenható kebelén nyugszik? Ne tekintsd elveszettnek azt, aki ilyen barát házában tartózkodik. Elveszettek tekinted őt, aki pedig Krisztus számára megtaláltatott? Ha lányod egy kedves barátjánál lenne, még akkor is, ha sohasem láthatnád őt viszont, kevésbé aggódnál érte. Ő, most

talán nem egy drága barátnál van-e, nem erősödött-e meg abbéli reménységében, hogy a felátadásban újra viszontlátjátok egymást, amikor (biztos lehetsz benne) sem senyvedt, sem pedig testben elfogyott nem lesz! Nem szeretnél ateista lenni, és sajnálnád, ha annak tekintenének; és mégis nem én, hanem az apostol reménytelen

1Tessz 4,13

Kövesd őt, de ne irigyeld; mert valójában a bennünk rejlő önimádat teszi, hogy gyászoljuk azokat, akik az Úrban hálnak meg. Miért? Mert őket nem gyászolhatjuk, hiszen soha boldogabban nem lehettek, mint mikor meghaltak; éppen ezért személyes felfogásunkat gyászoljuk. Őrizkedjél tehát attól, hogy a lányod halálát gyászolva érzelmeid önimádatból fakadjanak, önmagadat gyászolván ekképpen.

Gondolkozz el azon, hogy mi végre cselekszi ezeket az Úr: kirántotta lányodat a tűzből, és hagyta megpihenni az ő munkájától, téged pedig megpróbál és a tűzbe vet. Menj által minden tűzön, míg nem békességre jutsz, és ne feledd, hogy az Úr rajta tartja a szemét az égő csipkebokron, a tűz nem emészti el azt, és Ő felettébb elégedett, hogy

ilyen gyenge nő, mint amilyen te vagy, elúzi a Sátánt és meghiúsítja terveit. Tiszteld Istent, és amikor a leggyengébbnek érzed magad, szégyenítsd meg az ordító, erős oroszlánt.

Elcsüggedhet-e a nyomorúság napján olyan valaki, mint te? Idézd fel a régmúlt időket; az Úr él, bízz Őbenne akkor is, ha elpusztít. A hit végtelenül jószívű, soha nem gondol rosszat Istenről. Az Úr most a mérleg egyik tányérjába helyezi az Ő kegyelmes akaratának való tudatos engedelmességedet, a másikba pedig a lányod iránt érzett szeretetedet, gyöngédségedet. A kettő közül melyiknek kívánsz eleget tenni? Légy tehát bölcs, és bízom benne, hogy egy bűnös nőnél jobban szereted Krisztust. Hagyd magad mögött a lányod, és fogadd alázatosan az Úr ítéletét. Az ember körbenyeesi a fák ágait, hogy azok egyenesen és magasra nőhessenek. Az Úr is ily módon metszette le ágaidat: sok gyermekedet elvette, hogy magasra nőhess, mint az Úr cédrusai, fölemelvén a szíved oda, ahol Krisztus az Atya jobbján ül. Mi más következhet azután, hogy az Úr levágta az ágakat, minthogy levágja a törzset is?

Készítsd fel magad, közelebb vagy ma a lányodhoz, mint voltál tegnap. Miközben tékozló módon az ő gyászolásával töltöd az időt, sebesen közeledsz feléje. Végezd el futásodat türelemmel, engedd át Istennek azt, ami Őt megilleti, és ahelyett hogy visszakérné az Úrtól a lányod, akit elvett tőled, kérd el tőle a hit lányát: a türelmet; és a türelemben találj meg az életed. Emeld fel fejed, nem is tudod, mennyire elközlelt hozz-

zád a megváltás. Így tehát, ajánlván téged az Úrnak, aki képes megerősíteni téged, megnyugszom én is.

Szerető és gyöngéd barátod az Úr Jézusban,

Anwoth, 1628. április 23.

S.R.

31. A robertoni William Gordon részére

*(Tanúságtétel Krisztus értéke mellett
A kegyelem jelei a bűntudatra ébredésben és a lelki
ébredésben)*

Drága atyámfia!

Kegyelem, irgalmasság és békesség néked. Soká késett válaszom leveledre, mely hozzám hamar elért. Céлом és szívből jövő kívánságom, hogy kohóból, melyet az Úr gyűjtött be, tűz sziporkázzon a köröttem lévőkre, felmelegítvén szívüket az Ő szerelmével. Még a Krisztus lábáról lehulló por, régi, rongyos ruhái, göcsörtös, fekete keresztje is drágábbak nekem a királyok aranykoronáinál és múlandó örömeinél. Hazug lennék és hamis tanú, ha nem tennék teljes lelkemből igaz tanúbizonyságot az én Uram Jézusról. Szavam, jól tudom, nem fokozza az Ő nagyságát; nincs Őneki szüksége efféle kellékre, hogy az egekig dicsőíttessék. De ó, bárcsak a menny magasságáig emelhetném, tíz menny széltérehosszára méretezhetném minden ifjú szerelme-se becsülésében! Mert mi mindannyian túl szűkre és rövidre méreteztük Krisztust, és elbizakodott-

ságunkban igen méltatlan elképzeléseket alakítottunk ki az Ő szerelméről. Ó, bárcsak megkapná és megragadná az embereket az Ő szépsége és tökéletessége! Akkor nem kacérkodnának többé bálványokkal, amelyekben alig jut elegendő hely egyetlen lélek szerelmének arra, hogy kiteljesedhessen. S az emberi szív jól nem lakhatik szikkadt csontokat rágva, apadt emléket szívva.

Megérdemlik hát, hogy szükségét szenvedjenek azok, akik nem akarnak Őhöz járulni, aki viszont tengernyi szeretetével, jóságával, ajándékaival mindenkit elhalmozna. Dermedt szívünket a röpke életű teremtett dolgok hideg füstjénél próbáljuk olvasztgatni, s lelkünk nem jut se meleghez, se élethez, se fényhez; hisz ezek a dolgok nem képesek azt nyújtani, amivel ők maguk nem rendelkeznek. Ó, bárcsak áttörhetnének ezeken a tüskebozótokon, s az elfajzott szeretők e hadán, és elragadna és beteggé tenne bennünket a Krisztus szerelme! Támolygó, balga lelkünk megállapodhatna, térre s édes nyugalomra találna a mi Urunkban. Bárcsak e naptól fogva hatalmában állhatna megszegyeníteni minden szeretetet a Krisztus szerelmén kívül, és megszegyeníteni minden istent Krisztuson kívül, minden megváltót Krisztuson kívül, az emberi szeretet minden tárgyát Krisztuson kívül, s minden lélek-kérőt és szerelem-koldulót Krisztuson kívül.

Panaszkodsz, hogy a kegyelem és a szeretet alapos munkájának valami jelére vágysz a lelkedben. Válaszképp (míg Isten bővebbet nem küld) önmagad megnyugvására elmélkedj a következő Igén: 1Jn 3,14. Ami pedig kételyeidre s

halálos dermedtségedre vonatkozó panaszaidat illeti, remélem, Krisztus elfogad majd dermedtségeddel együtt. Krisztus, az Orvos lyuggatott testekkel, gennyedt fekélyekkel, összeforrasztásra váró, törött csontokkal foglalkozik; az ép hajóknak nincs szükségük a Közbenjáró tudományára. Krisztusnál a korcsmárosok, a bűnösök, a kerítők, a szajhák a kelendő áruk. Az egyedüli dolog, ami a bűnösöket Krisztus keze ügyébe helyezi az, amiről írsz: a halál és a bűn valamelyes érzése. Ez panaszkodást szül; így hát észszerű, hogy ha minél többet panaszkods, jobban megismerkedsz a görcsökkel, góccokkal és alélásokkal, melyektől szenvedsz. Minél többet szenvedsz, minél többet hánykolódsz álmatlan, minél többet kínoz a láz, annál jobb. Amikor sokan egészséges szívük okán halnak meg, jó kór az, amitől addig vérzik halálra a lélek, míg Krisztust nem hívja sürgetve, hogy jöjjön, s állítsa el a vérzést, kötözze be a tátongó sebet saját kezével és balzsamával. Tü-lontúl kevés efféle pokoli kínban és rettegésben van részünk. Bárcsak Isten olyan poklot küldene reám, melyről Krisztus megígérte, hogy mennyé változtatja azt!

Fájdalom! Még nem jutottam odáig az úton, hogy szomorú buzgósággal így szólhassak: „Uram Jézus, nagy és mindenható Orvos, íme itt van egy fájdalomtól gyötört beteg a számodra.” Ám amit tévesen értékelünk, az a győzni akarás. Úgy tartjuk, oly emberre jellemző ez, aki nem részesült a kegyelemben. Nem, énszerintem a *hadakozni* akarás jelzi a kegyelem hiányát, azt viszont nem

mondanám, hogy a *győzelem* vágyása efféle jelzés lenne. Ha az én tüzem és az ördög vize mennydörgésszerű robajjal összezsapnának, én félnék kevésbé; hisz ahol tűz van, azt, ami Krisztust illeti meg, Őreá bízom, hogy tartsa a parázsban, és imádkozzon az Atyához, hogy a hitem el ne hagyjon engem, ha én ezenközben birkózom, dolgozom, küzdök és gyászolok. Mert az imádság elsöre nem tud ajtot mutatni Pál ördögének (a testbe adatott tövisnek és a Sátán küldöncének); hanem a mi Urunk mindenkit próbára tétet, s Pál hadd birkózzon meg egyedül, Isten segedelmével, s úgy, hogy Isten osztja ki a lapokat és irányítja a játszmát. S jól teszed, ha nem kételkedsz az alapkö megbízhatóságában, hanem inkább kipróbálad azt; mert nagy különbség van aközt, hogy kételkedünk abban, hogy kegyelmet nyertünk-e, s aközt, hogy megpróbáljuk, kegyelmet nyertünk-e. Az első meglehet, hogy bűn, de az utóbbi jó.

2Kor 12,7

Nem törekszünk eléggé kipróbálni, hogy valóban birtokoljuk-e Krisztust, s nem akarjuk bizonyossá tenni az Ő munkáját. A szent félelem azt jelenti, hogy átkutatjuk a táborn, nehogy keblünkön ellenséget melengessünk, aki elárul bennünket, s hogy megbizonyosodunk, minden biztonságban van-e. Mert látom, hogy sok léket kapott hajó jól mutat, mielőtt feltámadna a szél, és sok hívő azt hiszi, megtértek ők; magabiztosan kihajóznak a nyílt tengerre, s nem veszik észre a beszivárgó vizet, míg egy vihar el nem süllyeszti őket. Minden embert naponta kétszer, sőt több-

szőr alaposan meg kellene vizsgálni, gyertyafény-
nélátkutatni.

Imádkozz érettem, bár engedne az Úr gyer-
tyát tartani e sötét világnak. A kegyelem legyen
veled.

Híved az Ó édes Urában és Mesterében,

Aberdeen, 1637.

S. R.

32. Marion M'Naught részére – Rutherford feleségének betegsége idején

(A külső megpróbáltatás szülte belső vívódásról)

Szerető, drága testvérem!

Ha valaha örömet akarnál szerezni nekem,
könyörögj érettem az Úrhoz most, amikor oly vi-
gasztalan vagyok, s oly nehéz a lelkem, hogy nem
bírom tovább viselni terhem. A Mindenható meg-
sokszorozta rám mért korbácsütéseit, mert fele-
ségemet oly szörnyű fájdalmak kínozzák éjjel-
nappal, hogy nem értem, miért késik oly soká az
Úr. Nehéz a viharban az Úrra figyelni (mint ahogy
azt most már tapasztalatból is tudom), különösen,
amikor elrejtí magát, hogy megpróbálja az Ó gyer-
mekeit. Ha volna oly kegyes, és levonná rólam
kezét, feltettem magamban, hogy buzgóbban ke-
resem majd Őt, mind eddig. Boldogok, akik a ma-
guk oldalára hódítják lelküket. Félek az Ó íté-
leteitől. Áldom Istenemet, hogy van halál és
mennysország. Fáradságos volna nekem újból ke-
resztyénné lenni, oly keserű inni a pohárból, mely-
ből Krisztus ivott, ha nem tudnám, hogy nincs benne
méreg. Istenem, ne itass velünk oly sokat, hogy

hánynunk kelljen tőle, mert beteg a mi lelkünk, ha orvosságod nem használ. Imádkozz, hogy Isten ne vigye kísértésbe a feleségem. Szomorú a szívem, hogy oly keveset tettem hivatásomban a Sátán birodalma ellen; mert ő szívesen megkísérelné, hogy rávegyen engem, hogy Istent szemtől szembe káromoljam. Hiszek, hiszek az erejében annak, aki az Ő szolgálatába állított engem; a Sátán pedig el fog bukni szándékában. Vigasztal, amit Kapitányom, a Krisztus mondott: harcolnom kell, és győznöm a világ felett; gyenge, sebzett és fegyvertelen ördöggel az oldalán „jön a világ fejedelme: és én bennem nincs semmije”. Kérd meg Mr. Robertet¹, hogy ne felejtkezzen el rólam, ha szeret. Isten kegyelme legyen veled és a tieddel.

Jn 16,33;
14,30

Emlékezz a Sionra. Mr. John Maxwell² kioszkölt egy levelet a királytól, mely behódolásra szólít fel, s arra, hogy karácsonykor osszuk ki a

¹ Mr. Robert Glendinning, Kirkcudbright egykori lelkipásztor. A sírja talán még ma is látható.

² Az itt említett J. Maxwell ebben az időben lelkész volt Edinburghban, később pedig Ross püspöke lett. Tehetséges, de az erkölcsöket nem tisztelő ember volt, aki úgy akarta a hírhedt Laud, Canterbury érsek kegyeit megnyerni, hogy támogatta abbéli szándékát, hogy az epizkopalizmust rákényszerítsék a skót népre. A fent említett levél a királynak arra a levelére utal, melyben az anglikán liturgikus rend bevezetését szorgalmazza.

szent jegyeket Edinburghban. Fogd szorosan azt, ami a tied, hogy senki emberfia el ne vehesse tőled a koronát. Az Úr Jézus legyen a te lelkeddel.

Híved az Úrban,

Anwoth, 1629. november 17.

S. R.

33. Marion M'Naught részére

*(Krisztus együtt van az Ő népével a nyomor kemencéjében
Imádság)*

Kedves testvérem!

Nagyon óhajtottam, hogy ez alkalommal megbeszélhessem veled ügyeidet. Bármilyen aggaszt téged otthonodban, az engem is aggaszt, és az én Uram kegyelmével, az Ő tetszésére segíték neked terhed viselésében; hátad mögé állok, s fel-támogatlak téged meg terhedet a hegyen. Hát nem tudod, hogy Krisztus a kemencében vall szerelmet hitvesének? „Ímé, megtisztítottalak, de nem úgy, mint ezüstöt, megpróbáltalak a nyomor kemencéjében.” Akkor halmoz el szerelmével, amikor a nyomor kemencéjében vagyunk. Valóban csüggedt lehetsz, ha oda juttatott téged, s otthagyt; ámde amikor az áron át vezet, érzed-e, hogy gyöngéd és szelíd a keze? Ismered már szerelmes ölelését; megszabadítottal, csak légy türelemmel. Jézus majd elkészíti az utat, eljön a fogolyért, és hazaviszi őt. Nem a börtönben fogsz meghalni; ám a téged ért csapások olyanok, mint amilyenek férjedet is érték, aki barátai házában

sebesített meg. A csapások nem újdonságok számára, s számodra sem. De téli éjszakád végéhez közeledik; a hajnal karnyújtásnyira van. Látni fogom, mint ugrálsz majd örömdben. Az egyház megmenekül. E pusztaság, mint egy róza bimbózni fog, s kivirágzik. Krisztus váltságlevelet kapott Skóciára nézve az Ő Atyjától; ki fosztja meg Őt örökségétől, ki úzi ki a mi Megváltónkat birtokáról, míg haszonbérlete le nem jár? Kérem kell, hogy imádkozz érettem: Krisztus oly jó, hogy örökre szégyenkezni fogok; ezen kívül augusztus 17-én meg 18-án, mikor egymagam voltam, teljes választ kaptam az én Uramtól arra vonatkozóan, hogy az Ő elhívott szolgálja és saját tegzébe rejtett, kiválasztott nyila legyek. Ám tudd meg, hogy a bizonyosság csak éberséggel és imádsággal tartatik meg; s épp ezért, drága úrnő, segíts nekem! Enyém már a kapu (dicsőség az én Uramnak!), mely az Ő ajtaját nyitja; és úgy gondolom, imádsággal és szent erőszakkal bármit könnyű megszerezni a Királytól. Krisztus közöttünk volt Carsphairne templomában, s csodálatosan megnyitotta az emberek szívét. Jézus felfele néz ama vízen, s azt fontolgatja, hogy menjen-e közéjük lakni. Bárcsak üdvözölhetnénk, amint hazatér a lábvidékre. Béke és kegyelem legyen veled meg a tieiddel.

Híved a Krisztusban,

Anwoth, 1633. augusztus 20.

S. R.

34. Marion M'Naught részére

(Krisztus gondoskodása az Ő egyházáról, s annak ellenségeire kirótt ítéletei)

Úrnóm!

Nem feledem legdrágább szerelmem a Krisztusban. Könyörgöm, bírd rá lelkedet, hogy nyugalmat találjon, s dicsőítse hitével a te drága Uradat; s tudd meg, hogy annak jóakaratából, aki a csipkebokorban lakozik, az égő templom nem emésztetik hamuvá, hanem az Ő „jókedve szálljon Józsefnek fejére, az Ő atyjafiai közül kiválasztottnak koponyájára”. Avagy a szenteket nem választják-e el testvéreiktől, nem adják-e el, és nem gyűlölik-e őket? „Keserítik, lövöldözik és üldözik a nyilazók; de mereven marad kézíve, feszülten keze karjai Jákob Hatalmasának kezétől.” Őtöle származik Izrael Pásztorja és Kősziklájja. Izrael kősziklájja nem zúzatik darabokra; e világ gyermekei csapásokat mérnek rá, de mi élni fogunk, és nem halunk meg. A mi Urunk azért tette mindezt, hogy lássa, hiszünk-e benne és kirtartunk-e, és meggyőződés, hogy a szükség

azt kívánja, ne hagyd félbe munkádat. Krisztus végig rajta tartotta szemét ezen az ügyön, és nem kerüli el figyelmét, hogy ki van vele, és ki elene. Tegyük hát a dolgunk úgy, ahogy az Krisztusnak tetszene. Isten Fia közel van ellenségeihez. Ha nem lennének süketek, hallanák léptei zaját; sietve jön síró kisgyermekéhez, nem sokára térdére ülteti őket, keblére simítja fejük, és felitatja könnyeiket. E nap gyorsan közeledik. „Mert e látomás bizonyos időre szól, de vége felé siet és meg nem csal; ha késik is, bízzál benne; mert eljön, el fog jőni, nem marad el.” Ezek a kérdések köztünk és ellenfeleink közt mind eldőlnék majd ama napon, amikor Isten Fia eljön, s megvizsgál minden kérelmet. Kiderül majd, hogy mi voltunk-e Krisztus pártján avagy ők, s hogy ki folyamodott Baálhoz. Nem tudni, kik vagyunk most; ám amikor életünk az Ő dicsőségében megjelenik, meglátjuk majd, ki nevet jobban azon a napon. Épp ezért lelkünket intsük türelemre, menjünk be szobánkba, és maradjunk nyugton, míg a harag elmúlik. Nem kell sokáig sírnunk, míg az Úr magához nem emel azon a napon, amikor egybegyűjti ékszereit. „Akkor tanakodtak egymással az Úrnak tisztelői, az Úr pedig figyelt és hallgatott, és egy emlékkönyv iraték Őelőtte azoknak, akik félik az Urat, és becsülik az Ő nevét.” Soha nem fogok mást vallani, mint azt, hogy a mi Urunk kemencét hevít Skóciában az Ő egyházának az ellenségei számára. Igaz, Krisztus hitvese paráznaként viselkedett, és elhagyta első Férjét, s az ellenségek azt hiszik, nem

Hab 2,3

Mal 3,16

5M6z 33,16

1M6z
49,23,24

követnek el bűnt, mert mi vétkeztünk az Úr ellen; de köszönetképpen az ördög lesz a jutalmuk. A pálca a tűzbe vettetik, hogy úgy énekelhesünk, mint ifjúságunknak idején. Ezért, drága barátom, fejedet hajtsd a Krisztus kebelére. Ne sírj: Júda törzsének Oroszlánja felkel majd. A próféták kora lejárt, aranyunk fénye megtört, és az Úr epének és ürmének levélével itatja az Ő népét; ám Krisztus már a fal mögött áll, szíve Skóciáért ver. Azért vár, mint Ézsaiás mondja, hogy megmutathassa irgalmát. Ha hazamehetnénk, és testvéreinket is magunkkal vihetnénk, zokogva, arcunkat Sion felé fordítva, kérde, merre kell menni arrafelé, Ő megszabadítana rabságunkból. Nem szabad azt hinnünk, hogy Isten nem gondol a becületével, s hagyja, hogy az emberek bemocskolják azt; bosszúállásba burkolózik majd, mint egy köpenybe, s megjelenik ellenségeink ellenébe megszabadításunkra. Még soha nem csaltatott meg, s az Úr most sem tesz ilyet veletek. Küzdj meg a szövetség angyalával, s megáldatsz majd érte. Küzdj! Szereti, ha birkózásban győztes le.

Ajánlom magamat Grizzelnek. Buzdítsd őt arra, hogy tanulja meg felismerni az Úr ellenfeleit, tekintse őket saját ellenfeleinek, és tanulja meg, melyik az Isten Fiához vezető helyes ajtó. Ő, mert az Isten fiával való ismeretség, amikor azt mondjuk: „az én szerelmesem enyém, és én az övé”, édes és dicső életút, amit csak azok ismernek,

akik homlokukon a Krisztus pecsétjét és egy új nevet viselnek, melyet Krisztus ad az övéinek. Kegyelem, kegyelem és irgalmasság legyen veled.

Híved a Krisztusban,

Anwoth, 1634. szeptember 25.

S. R.

35. Marion M'Naught részére

*(Közéleti gonoszságok
Vigasztaló szavak)*

Szerető, drága testvérem!

Félek, zaklatott vagy és csüggedt amiatt, hogy férjedet nemrégiben igazágtalanság érte a városi tanácsban. Kérlek, vigasztalódj az Úrban; az igaz ügy csak addig marad a víz alatt, míg a gonoszok rajta tartják kezüket; majd elfárad kezük, s akkor az igaz ügy feljön a víz színére, és a fény, ami az igazak számára vettetett el, fényleni kezd, és megerősödik. Ha nem lennétek idegenek itt, e világ kutyái sem ugatnának meg benneteket. A mennyország felé vezető utadon minden kanyart és fordulót megismerhetsz Isten Igéjéből; mert Ő nem vezet el azonnal a királysághoz, hanem csak „dicsőség és gyalázat által, jó és rossz hír által; mint hitetők, és igazak, mint ismeretlenek, és mégis ismeretesek, mint megholtak, és ím élők; mint ostromozottak, és meg nem ölttek, mint bánkódók, noha mindig örvendezők”. A világ egyike ellenségeinknek, akikkel meg kell küzdenünk, de kimerült és legyőzött ellenség,

2Kor 6,8–10

olyan, mint a megvert, cserbenhagyott katona; mert a mi Jézusunk megfosztotta páncélzatától. Hadd szóljak hát hozzád az Ő szavaival: „Bízatok – mondja megváltásunk Kapitánya –, én meggyőztem a világot.” Nem menekedsz meg a nyelv ostorától, sem a becsmérlésektől (még ha ütések is érnek, és arcodba köpnek, mint tették Megváltónkkal), ha Jézus Krisztust követed. Az Úr Jézus szerelmére kérlek, őrizd meg tisztán lelkiismereted, mint ahogy bízom is benne, hogy megteszed. Ne az emberek véleménye szerint élj; hiába arany az arany, s van rajta a király pecsétje, amikor az emberek lábukkal tapodják. Boldog vagy, amikor a világ a te javadra és jóhíredre tapos, te viszont az Úr aránya vagy, a menny Királyának a képmását hordozod, és elpecsételtével a Szentlélek által a szabadításod napjára. Imádkozz a szeretet lelkéért, mert a szeretet „mindent elfedez, mindent hiszen, mindent remél, mindent eltűr”.

Jn 16,33

1Kor 13,7

És kérlek téged és férjedet, igen, felszólítlak Isten, az Úr Jézus Krisztus és a legfőbb angyalok színe előtt, hogy imádkozzatok ezen ellenségeitekért; és olvasd fel ezt férjednek a részemről, s mindketten, mint Isten kiválasztottjai, legyenek irgalmasok. És, testvérem, emlékezz arra, hány ezer talentumnyi bűnt bocsátott meg neked a te Urad. Bocsáss meg azért szolgatársaidnak egy talentumnyit. Kövesd ebben Isten parancsát, „és ne nézzetek a ti szívetek után, és a ti szeimeitek után”, ahogyan azt a Szentlélek mondja. Soha ne kérj tanácsot itt saját szívedtől; a világ felfújja és megduzzasztja szívedet, hacsak Isten kegyelme

4Móz 15,39

le nem lohasztja azt. Jézus, maga Jézus, az Atya Örök Bölcsessége adjon neked bölcsességet. Bízom benne, hogy Isten dicsőíttetni fog benned. És megnyitják az ajtó számodra, aki, a Zakariás próféta szavaival élve, a „reménység foglya” vagy. A javadat szolgálja, hogy a gonoszok Isten gabonarostái, melyekkel megrostál benneteket. És remélem, búzáat nem fúj el vele, sem lelki javakat, csakis a pelyvát. Kérlek titeket, ügyetekben úgy fellebbezzetek az emberek törvényéhez, hogy ne térjete el Isten törvényétől. Ne csüggedj: ha látnád Őt, aki a parton áll, és tárt karokkal vár, hogy partot érj, nemcsak tengernyi rosszon, de magán a poklon is keresztülgázolnál Őhozzá. És bízom Istenben, hogy néha meg is pillantod Őt. Az Úr Jézus legyen a te lelkeddel s a tieddel.
Testvéred az Úrban,

Anwoth.

S. R.

36. Marion M'Naught részére

*(Kötelességtudás mostoha körülmények között
Krisztus szerelmének ereje)*

Szerető és kedves testvérem!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked. Leveled felüdítette lelkem. Nem tanácsolom azt, hogy siess elhagyni ama várost; hisz, ha te elmégy Kirkcudbrightból, könnyen tönkretesznek mindent. Isten munkáját végzed, s az Ő útját járod ott. Légy erős az Úrban; az ördög gyengébb, mint te, mert erősebb Ő, aki benned van, mint az, aki a világban van. Törődésed és szereteted, mellyel irántam vagy, ki most Krisztus foglya vagyok, feliratik javadra a mennyekben, és tudd, hogy Isten megemlékezik róluk.

Imádkozz, ó, imádkozz elárvult nyájamért, és lásd el őket tanáccsal, ha bármelyikükkel találkozol. Gyászomra lesz, ha meghallom, hogy farkas pusztítja munkámat; ám ha Isten megengedi, én néma maradok. Egem felderül majd, mert Krisztus keblére vonja a fejem, s megengedi, hogy hozzá hajoljak. Nem ismertem még ily mértékben, milyen az Ő szeretete. Ha elhagy, szenved-

dek, és a szerelem betege vagyok; ám betegségem az én életem és egészségem. Tűz ég a bensőmben, s a pokol egyetlen ördögének vagy Skócia egyetlen egyházi főméltóságának sem engedem meg, hogy vizet öntsön rá.

Örvendezek bátorságodon és hiteden. Imádkozz úgy, mintha útban lennék feléd, hogy pásztorod lehessenek. Milyen vaskapu vagy rács képes ellenállni Krisztusnak? Mert amikor Ő megfűjja a kürtöt, megnyílnak előtte mindezek.

Imádkozom férjedért. A kegyelem legyen veled.

Híved az ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. március 11.

S. R.

37. Grizzel Fullerton részére

(Az egy szükséges dolog: Krisztust szeretni)

Drága testvérem!

Intelek téged az Úrban, hogy az egy szükséges dolgot keresd, a jobbik részt, amelyet Mária is választott, és amely el nem vétetik tőled. Szívedet, lelkedet fordítsd a gyermekek örökségére. Ez az agyagbálvány, a világ a fattyaké, de ti az Ő törvényes gyermekei vagytok. Tanulj meg (ahogy drága édesanyád is korábban), Krisztus ajtaján kopogni. Krisztus megannyi kegyelmi alimizsnát adott neki, és irgalma oly bőséges, hogy neked is jut belőle. Te a hűségeselek magyából vagy, és a szövetség kötelékében születted, élj hát jogaiddal. Én magam nem adnám Jézus Krisztust tíz világ dicsőségéért sem. Immár tudom (áldott legyen tanítómesterem érte!), hogyan toljam el a reteszt, hogyan nyissam meg Kedvesem ajtaját. Ha hazatér, szívesen látja vendégül a szegény vándort. Krisztus szeretete betöltött és megelégtett engem, szerelme jobb a bornál. Tűznek lángja a lelkemben – árássa el bár a világ és a pokol vize, nem olthatják meg. Megtaláltam már

a Krisztus kapuját. Mindenekfelett ajánlom Őt neked. Jöjj és érezd lehelete illatát, lásd, vajon csókjai nem édesebbek-é a méznél. Nem kíván kevesebbet, mint hogy mindened legyen, légy bizalommal hozzá, és annál készségesebben fogad. Nem is tudod, milyen szívesen venné, ha övé lenne minden szereteted. Ne gondold, hogy amit mi fennhangon hirdetünk, képzelgés vagy gyermekjáték: ha az volna, ugyan szenvednék-e érte? Mennyei örökrészem merem kockára tenni azért, hogy ez a dicsőségre vezető út. Elmélkedj az igazságról, és tartózkodj Isten imádatának ember tervezte formáitól.

Krisztus kegyelme legyen veled.
Híved az ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. március 14.

S. R.

38. Grizzel Fullerton részére

(Buzdítás Krisztus követésére, amikor mások meglankadtak)

Úrnő!

Emlékezetemben őrzöm, milyen kapcsolat fűzött drága édesanyádhoz (aki immár áldott és a dicsőségben tökéletessé lett¹), és bízom benne, hogy te is azon az úton jársz, amely, hacsak én az elkárhozandók közé nem tartozom, a békesség és az élet útja; bizony, hálátlan volnék, ha feledném azokat, akiket az Úr szövetsége által az Ő színe előtt imáimban hordozok.

Nem fogok a jelen szomorú ellentéteiről² szólni, de ha Isten közelségét ismerem, vagy ismerem valaha, bizvást mondhatom, hogy az a másik út (amelyen – remélem – soha nem fogok járni) az ember útja. Ami a jelenlegi hatalmat³ illeti,

¹ Az édesanya, Marion M'Naught 1643-ban halt meg.

² Az independensek és a királpártiak közötti ellentétekről.

³ Cromwell kormánya.

szenvedek tőle, és mást várok. Pere van az Úrnak velük, én lelkem, ne háborgasd titkaikat! Csak egyre kérlek az Úrban, egy dologért könyörgöm, esedezem Krisztus előtt való megjelenésed okán is, hogy járj az Úr útján, és kövesd a helybéli kegyesek nyomdokait, amelyet étellel és erővel bizonyított meg az Úr. Szomorúság tölti el a szívemet, ha arra gondolok, hogy némelyek azon a vidéken milyen közösségben éltek az Úrral, milyen odaadással erősítették és segítették egymást az Ő útján, és milyen kevés van most meg mind ezektől azon a tájon. Édesanyád ott sokak életét megtartotta, és maga körül sokakat rábírta arra, hogy az Urat keressék. Tőled is azt kívánom, hogy követője légy ebben, szólj egynéhány bátorító szót a testvéreknek és másoknak is, hogy az Úrnak útjára tekintsenek. Nem sokáig lesz rá szükségük. Rajta légy, hogy kegyes lelkipásztort találjatok, ne pedig közömböst annak helyébe, aki az Úrban hunyt el.⁴ Hatalmas, összemoshatatlan különbség van a kegyesség mint név és a kegyesség ereje között. Ez akkor a leghevesebb, amikor

⁴ Valószínűleg J. M'Lellanra utal, aki Írországból jött, és 1638-ban megválasztották Kirkcudbright lelkipásztorává, ahol haláláig élt és munkálkodott. Ifjúkorában ismerte meg az Urat és az Ő útjait, egyenes és buzgó protestáns volt, aki az Úr ügyében nem ismert féltelmet. Livingstone azt mondja róla, hogy sokak szerint megvolt benne valamelyest a prófétálás lelke, sok szomorú cseményt megjelentett előre azokból, amik Angliára vártak.

a tanúságtevők a legkevesebben vannak. Mérhetetlenül sokan vannak a halottak, és az ország hitehagyása is nagy. Áldott, aki az Urat és az Ő orcáját keresi.

Kérve kérlek, hogy üdvözöld nevemben férjedet és minden barátot. Senkiről sem szeretnék megfélemlkezni, aki a Krisztusban van.

Testvéred az Úrban,

Edinburgh, 1653. március 14.

S.R.

39. Lady Gaithgirth részére

*(Krisztus, a kereszthordozás példaképe
Meddig terjedjen gyermekeink iránti szeretetünk
Miért halnak meg a szentek)*

Mélyen tisztelt, keresztyén hölgy!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked. Vágyom hallani, hogy s mint megy sorod neked és gyermekeidnek.

Intelek téged, meg ne lankadj, el ne csüggedj utadon. Nincs oly messze már otthonod, mint volt, végtére is csak egy lépés vagy egy hüvelyk választ el tőle, és karnyújtásnyira lesz a dicsőség koronája. Az Úr Jézus is verejtékezve és lihegve kapaszkodott fel arra a hegyre, ezek a szavak toltak ajkára: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár!” Ő mondta: „Mint a víz, úgy kiöntettem, csontjaim mind széthullottak.” Olyan volt Krisztus, mintha kerékbe törték volna: „...szívem olyan lett, mint a viasz, megolvadt belső részeim között. Erőm kiszáradt, mint cserép.” Biztosra veszem, hogy kedvesebb számodra az az út, melyen előtted az Ő szent lábai jártak. Keresztjeink a megfeszített, szenvedő Krisztus illatát

hordozzák. Hiszem, hogy Urad nem hagy elveszni egyedül az úton. Tudom, vannak sötét órák, amikor a Vigasztalót lepel rejti szemünk elől, és hiába keresed, üres a fészekalja. Biztosítlak, olyan ez, mint egy hűvös „Jó napot!”, amikor keresed, akit a lelked szeret, és nem találsz. De még zord-sága is kedves, hiánya is szeretetre méltó, rejtekező arca is gyönyörűséges látvány, mígnem Isten elküldi Krisztust magát, az Ő édes valójában. Fogadd el nyájas vigasztalását, ne idegenkedj és ne vonakodj Krisztushoz folyamodni: a bizalmas közeledés kedvére van. Amikor a tél viharai elülnek, akkor jön el az Úrnak nyara. Szomorúságod az öröm gyermekével terhes, az Úr végül mindent javadra fordít.

Ne vállald magadra jobban gyermekeid terhét, mint azt az Úr megengedi neked. Adj nekik helyet a szívedben, de ne foglalják el a közepét: az Krisztusé; nehogy pulyáid helyett bálványaidá legyenek. Ne vedd zokon, ha úgy tetszene az Úrnak, hogy bármelyiket magához vegye közülük, mielőtt a vihar kitör. A gyümölcsöskert birtokosa leszakíthat egy-két almát a fáiról a nyárelőn, mielőtt az aratás napja megérlelné őket, és nem volna illendő, hogy szolgálja, a kertész megérte. Hadd szedjen az Úr az Ő gyümölcséből, amikor csak kedve tartja. Nem vesznek el számodra, hanem összegyűjtetnek, és a menyekben lesznek elraktározva, ahol az Úr legbecesebb drágakövei vannak. Mindahány, amely ott van, szabad jószág: a halál semmit sem tarthat fogva abból, ami az Új Jeruzsálem kőfalain belül van.

Mt 26,39

Zsolt
22,15.16

A bűn miatt minden szent olyan, mint egy régi, rozsdás, fali óramű, amelyet le kell akasztani, fogaskerekeit meg kell tisztítani és kijavítani, aztán a korábbinál jobb formában kell újból felerősíteni. A bűn rozsdája testet-lelket megemészt, áldott Urunk a halálunk révén vesz minket kezébe, hogy testünk-lelkünk kerekéről a rozsdát lemarja, és tökéletesen megtisztítson minket a bűn gyökerétől és minden maradványától; ezáltal tökéletesebb állapotban leszünk, mint annak előtte. Bátorodjék hát a szívéd, a mennynek vagy örököse – és ezt nem sokan mondhatják el magukról.

Most pedig az Ő nyájának Pásztorja, a békeségnek Istene erősítsen és szilárdítson meg a mi Urunk Jézus Krisztusunk megjelenésének napjára.

Híved az Ő édes Úr Jézusában,

Aberdeen, 1637. szeptember 7.

S. R.

40. Barbara Hamilton részére, csatában lemészárolt vejéről

(Isten mindent helyesen cselekszik, terve szerint)

Szerető testvérem!

Kegyelem, irgalmasság és békesség neked.

Fájdalommal szereztem tudomást arról, hogy a Newcastle-i véres leszámolás újabb veszteséggel járt, mégpedig vejed és barátom személyében. De remélem, megtanultál annyit Krisztustól, hogy ne a forgandó szerencsére tekints e világon. A földi cserépedények nem szállhatnak perbe Alkotójukkal. A nedvesen csillogó agyagdarabok, ha okoskodni és vetekedni kezdenek a fazekassal, csak elrontják a művét annak, „akinek tüze Sionban van, és kemencéje Jeruzsálemben”, amiként az ökör is csak megnehezíti jármát, ha nyugtalanokodva küzdi végig magát a barátján. A csendességben és a megnyugvásban van a ti megtartatásotok. Ha emberek cselekednek valamit, ami nincs tetszésünkre, feltehetjük a kérdést: „Ki tette ezt?”, „Mit művelt?” vagy „Miért?”. Ha Isten cselekedett ilyesmit, azt kell kérdeznünk: „Ki tette?”, és tudnunk kell, hogy nem más, mint Ő, aki „csodás tanácsot” ad, ezért

Ézs 31,9

Ézs 28,29

ne kérjük: „Mit?” vagy „Miért?”. Mert ha az Úrtól van (minthogy nem lehet baj a városban, amit nem az Úr szerez), az elég. Isten hibátlan útja nemsokára teljesség szerint is meg fog jelenni, és nektek nemcsak az Ő Igéjében, hanem cselekedeteiben is hinni kell. Az erőszakos halál a Krisztus halálában való osztozás, Ő is erőszakos halált halt. Aligha számít, milyen úton jutunk a mennybe: az áldott hon a minden, feledteti az odavezető útnak minden gyötrelmét. Ő immár hazatért Barátja házába, és szíves fogadtatása volt, ezzel futását elvégezte: az időért az örökkévalóság kárpótolja, rézért aranyat kapott. Isten rendje bölcs végzésben fogant: a férj hamarabb tér haza asszonyánál. A piaci csődület hamarosan széteszik, és egy másik nemzedék fogja helyünket elfoglalni, végre üres lesz a ház, és egyetlen ember sem lesz a föld színén az óra hatodrészenek leforgása múltán, azt követően, hogy a földet és amik rajta vannak, tűz emészti meg. Jobban félek azonban attól, hogy maga Krisztus készül elhagyni a földet, amikor az övéi közül ily sokakat visz idejekorán az égi honba.

Nem oktathatjuk a Mindenhatót bölcsességre. Amikor szolgája felé irányította a gyilkos golyót, hogy lelkét általa magához ragadja, egyetlen bölcs férfiú sem kiálthatta: „Tévedsz, Uram, hiszen ő a tied!” Nem homályos a látása annak, aki „csodás tanácsot” ad. Ha Siont vöd vére építené meg, az Úr (mélységes tanácsvégzése szerint) vérrel illesztené egymáshoz Sion köveit, még ha számára oly drága is az a vér. Krisztus szövegében kevesebb immár a munkás, de ügyének

és az Úrnak a három nemzettel kötött szövetségének eggyel több vértanúja lett. Ami Krisztusnak nyereség, nem veszteség számotokra. Ne engedjétek, hogy ami szent és bölcs akaratából van, hitetlen bánatot okozzon nektek.

Jóllehet valóban úgy ítélem, hogy halott szolgálójához érdek is fűződött, mégis, mivelhogy immár Krisztussal van, felhagyok a reménnyel, amelyet gyümölcsöző munkálkodásához fűztem a szolgálat terén. Tudom, hogy ő most azt a kegyelmet dicsőíti, amelyet hirdetett volna; és ha a koronánál vagy magánál a mennynél különb dolog ékesítené fejét most a mennyben, a trónon ülőnek lábai elé vetné. Dicsőítsd hát Krisztust, mint ő maga is, és mondd, hogy: „Legyen meg a te akaratod.”

Krisztusnak kegyelme és vigasztalása legyen veled.

Híved az ő édes Úr Jézusában,

London, 1645. november 15.

S. R.

Samuel Rutherford levelezői*

A FIFE-I LADY ARDROSS

Lady Ardross, lánynevén Helen Lindsay, Lady Christian Hamiltonnak és Thomasnak, Haddington első grófjának volt a legidősebb lánya. Az arrossi Sir William Scotthoz ment feleségül. Lánya, Euphemia, Dundonald grófnője harminc évvel később sűrűn látogatta a palástjuktól megfosztott lelkészeknek a szabad ég alatt megtartott istentiszteleteit, ezeket a lelkészeket időről időre vendégül is látta a házában. Rutherford anyja halálának alkalmából ír neki, aki az idő tájt Lady Boyd volt második férje, Robert, a hatodik Lord Boyd után.

LADY BOYD

Christian Hamilton Thomasnak, Haddington első grófjának volt a legidősebb leánya. Roberthez, a kilencedik Lord Lindseyhez ment férjhez, és annak 1616-ban bekövetkezett halála után újból férjhez ment Roberthez, az ötödik Lord Boyd-

* Fordította Daray Erzsébet.

hoz. Házasságukból hét gyermek született, majd 1628-ban Lady Boyd újból özvegyen maradt. Különleges keresztyén asszonyként tartották számon, „komoly, szorgalmas és körültekintő”¹ volt. A gyermekei ugyancsak buzgó keresztyének voltak, akik „abban a kiváltságban részesültek, hogy Krisztus pusztává tett helyeit újból felépíthették.”²

Lady Boyd és Rutherford őszintén beszámoltak egymásnak vívódásaikról, bátorították egymást („leveled felüdítette lelkemet”³), mert nagyon sok hasonló kétely emésztette őket, hasonlóak voltak a küzdelmeik. Lady Boyd „hiányosságai és bukásai”⁴ kapcsán Rutherford a következőket írja neki: „Krisztusnak gondja van arra, hogy veszteségeidet a kegyelem hatalmas előnyének tekintse. Semmid sem veszhet el Krisztusban; sőt, még a bűneid sem, Ő azoknak is hasznát veszi, akárcsak a szolgálatodnak; mindazonáltal gyűlölnöd kell magad miattuk.”⁵

Rutherford hasonlóképpen ír saját bűneiről is: „...Krisztus vére, ingyen kegyelme, irgalma igen nagy megmunkálásra váró területet talált bennem...”⁶

Rutherford Lady Boydnak címezi egyik legszomorúbb levelét, melyben arról számol be, hogy egy abszurd baleset következtében több barátja is meghalt. Isten „abszolút szabadságára” emlékezteti az úrnőt: „Igaz, hogy testvéreid nem sok nyarat érhetnek meg; de csodálom és félem a nagy Fazekas hatalmát, aki akkor és úgy készíti el és töri össze agyagedényeit, amikor neki tetszik.

„...Reménylem, hogy elhatároztad magad, hogy még akkor is, ha porrá őröl, hamud és porod hinni fog az Ő üdvözítő kegyelmében.”⁷ Továbbá ezekkel a szavakkal bátorítja őt: „A hit munkálja azt, hogy Isten a legdurvább csapásai idején is szerető kedvességre tart igényt. (...) Azt a szeretetet, amit a barátok iránt éreztél, tudva, hogy nekik nincs többé szükségük rá, add fel és engedd át a jogos örökösnek, Krisztusnak.”⁸

LORD BOYD

Robert, a hetedik Lord Boyd egyedüli gyermeke volt a hatodik Lord Boydnak és Lady Christian Hamiltonnak. Édesapja 1628-ban, harminchárom évesen meghalt. Robert tízéves volt, amikor a családi vagyon örökébe lépett. Követte édesanyját a hitben. Rutherford örömmel ír arról „az értékes híradásról, hogy méltóságod az elnyomott és elfojtott evangélium iránt buzgóságosan viseltetik”⁹, és hogy „rövid napjaidon, reggelente Krisztusnak szenteled figyelmed”¹⁰, illetve arról, hogy mennyire kedvesen és ügyesen igyekszik segíteni őrajta. Lord Boyd erősen támogatta a szövetségesek ügyét, és egyike volt azon sokaknak, akik aláírták a *National Covenant* (Nemzeti Szövetség) nyilatkozatát 1638-ban, Edinburghban, a Greyfriars-i templomban. Rutherford, aki mindig is tudatában volt annak, hogy milyen kísértések érhetnek egy fiatalembert, 1637-ben, amikor Lord Boyd tizenkilenc éves lett, a következőket írta neki: „...bár ifjú virágszál vagy, zöld a nap alatt, nem tudhatod, hogy mily hamar elfony-

nyaszt a halál, hogy elsorvasztja gyökered, ágaid és leveleid; írd ezért össze, mit kell tenned Krisztusért, jótéteményeidből gyűjts kincseket, és láss ehhez hozzá még jó időben.”¹¹

A fenti szavak prófétikusaknak bizonyultak, mert Robert pár évvel később, 1640. november 17-én magas láz következtében meghal.

JOHN CLARK

John Clark bizonyára Rutherford Anwoth-i gyülekezetéhez tartozó híve volt, erre utal Rutherfordnak a hozzá írott levélben szereplő mondata: „Tartsd eszedben Isten igazságát, mit megtanítottam neked...”¹²

JOHN FLEMING, LEITH VÁROSI TANÁCSOSA

Andrew Bonar bizonytalan John Fleming kiléte felől, de más források szerint edinburghi fakereskedő volt. Annyi azonban bizonyos, hogy Rutherford nagyon szerette őt, leveleiben így szólította meg, hogy: „Nagyra becsült barátom”, „Nagyra becsült és hőn szeretett atyámfia az Úrban”¹³. Fleming pedig viszonzásképpen gondoskodott a Rutherford családjáról. „Uram, a legmelegebben köszönöm neked, hogy fivéremnek, akárcsak jómagamnak, gondját viseled.”¹⁴

Amikor Fleming arra kéri, hogy állítson össze számára egy keresztyén lelki kalauzt, a kérést azal hártja el, hogy megtették ezt már előtte sokan mások; képtelen azonban arra, hogy barátja

kérését teljességgel visszautasítsa, ezért elmondja neki, hogy milyen személyes célokat tűzött ki maga elé: „Mindazonáltal meg fogom mutatni neked azt, amilyennek én magam lenni szeretnék, jóllehet célomat sosem sikerül elérnem.”¹⁵ Ezt követi egy olyan gyakorlati teológia megfogalmazása, amely még 500 év múltán sem vesztett az értékéből.

GRIZZEL FULLERTON

Grizzel Fullerton Marion M'Naught-nak, Rutherford kedvenc levelezőjének egyetlen leánya volt, gyakran történik rá utalás az anyjához írott levelekben. A személy szerint neki írt levelek közül csak kettő maradt fenn. Anwoth-hoz közel, Kirkcudbright-ban nőtt fel, gyakran látogathatta szüleivel az Anwoth-i istentiszteleteket, és hallgathatta Rutherford prédikációit. Valószínű, hogy időről időre ideiglenesen Rutherfordéknál lakott, és segített a feleségnek, Euphemiának a gyermekek nevelésében. Rutherford igencsak szerette volna, ha Grizzel megtapasztalja a megtérést, mint ahogy vágyott erre minden barátja gyermekének az esetében, gyakran bátorította és biztatta Marion M'Naught-ot, hogy imádkozzon, és tegyen meg mindent azért, hogy ez bekövetkezzen: „Jó reménységgel vagyok, hogy Isten magja elvettetett az ő lelkében, mint olyanban, aki Istentől született, és ez a mag beéri majd az Isten aratásának idejére.”¹⁶

LADY GAITGIRTH

Isabel Chalmers, John Blair leánya a Gaitgirth-i James Chalmershez ment feleségül, és öt fiút és öt leányt szült neki. Férje, akinek Rutherford igen hálás volt azért, hogy „gondja volt rám, és nyilvánosan védelmébe vette Krisztusnak egyik szegény foglyát”¹⁷, erősen támogatta a szövetségek ügyét. Lady Gaitgirth bizonyára sokat aggódott tíz gyermeke miatt, ugyanis Rutherford mind a két fennmaradó levelében megpróbálta eloszlatni a hölgy velük kapcsolatos félelmeit. „Drága kisdedeid terhét vedd Krisztusra”¹⁸, írja neki, és arra figyelmezteti, hogy ne engedje, hogy gyermekei a bálványaivá legyenek: „Adj nekik helyet a szívedben, de ne foglalják el a közepét: az Krisztusé.”¹⁹

GEORGE GILLESPIE

Georoge Gillespie-t (1613–1648) tíz éven keresztül szoros barátság fűzte Rutherfordhoz. Miután befejezte tanulmányait a St. Andrews-i egyetemen, lelkész szeretett volna lenni, de ugyanakkor erősen ellenezte az episzkopális egyházi kormányzást, és visszautasította a püspök általi felszentelést. Így lett egy időre Lord és Lady Kenmure házi lelkésze, és valószínűleg itt találkozott és barátkozott össze Rutherforddal, aki többször is ellátogatott a Kenmure-i kastélyba. A ketőjük levelezéséből fennmaradt adatok tanúsága szerint a két barát szövetséget kötött egymással, melyben megfogadták egymásnak, hogy „a Skóciát és egyházát fenyegető megpróbáltatások kö-

zepette mindvégig barátok maradnak, gyakran gondolnak egymásra, gyakran felemlégetik egymás nevét az Istennek mondott fohászaikban, gyakran írnak egymásnak, és leveleikben nemcsak egyházi kérdéseket és az általuk olvasott könyveket beszélnek meg, hanem azt is, hogy Isten hogyan munkálkodik az életükben.”²⁰

Gillespie apja, John, és testvére James is felszentelt lelkész volt; azt követően pedig, hogy 1638-ban aláírja a *National Covenant*-ot (Nemzeti Szövetség), Gillespie-t is felszentelik, és lelkész lesz előbb Wemysben, majd később Edinburghban. 1643-ban Rutherforddal és Robert Baillie-vel együtt egyike volt annak a négytagú bizottságnak, amelyet a skót egyház küldött a westminsteri zsinatra. A zsinat ideje alatt annak ellenére, hogy a résztvevők közül ő volt az egyik legfiatalabb lelkész, buzgó hitével és szakmai felkészültségével igencsak kitűnt a többiek közül. A gyűlésen az erasztiánus John Selden következésként amellel a dogma mellett érvelt, hogy egyházi ügyekben is az államnak kell döntenie, mígnem Gillespie, aki az idő alatt egy papírlapra firkált, fel nem szólalt. Seldenről feljegyezték, hogy a Gillespie beszédét követően a következőket nyilatkozta: „Az a fiatalember egyetlen beszédével felresöpörte tíz évnyi tanulásomat és munkámat.”²¹ Gillespie barátai később rábukáltak arra a bizonyos papírcetlire is, amire Gillespie firkált, és amin ez állt: „Adj világosságot, ó, Uram.”²²

Gillespie-t 1648-ban megválasztották a zsinat lelkészi elnökének, de nem sokkal ezután ha-

lálisan megbetegedett. Talán életének ezekben az utolsó hónapjaiban volt számára a legértékesebb a Rutherforddal való barátsága, mert képes volt bevallani öreg barátjának mindazokat a kétélyeit, amelyek az üdvösségével kapcsolatban gyötörni kezdték. Úgy érezte, hogy egész élete elszalasztott lehetőségek sorozatából áll. Erősen vágyott a Krisztus jelenlétének bizonyosságára, hiányolta ennek megtapasztalását. Rutherford együttérzéssel válaszolt neki, de határozottan: „Ne légy gondterhelt. Hitbéli életet kell most élni; a tetteket soha nem számították be neked, habár Krisztus benned és általad többet tett, mint húsznál több, sőt, mint száz ősz, istenes lelkipásztor által. (...) Hagyd, hogy Krisztus vezessen az Ő belátása szerint; ha a kezében vagy, semmi nem ronthat meg, nem veszhet el.”²³

A CARDONESSI IFJABB JOHN GORDON

A Gordon család tagjai Rutherford Anwoth-i gyülekezetéhez tartoztak, és a fennmaradó levelekből ítélve lelkésziük keményen küzdött értük. Rutherford egyszer a következőket írta az idősebb Gordonnak, amikor az már meglehetősen öreg volt: „Írj nekem, és az Istent félve mondd el őszintén, hogy bizonyossá tetted-e megváltásodat. Bizalommal vagyok irántad, és a legjobbakat reményelem felőled; mindazonáltal tudom, hogy Bírúddal számos komoly elszámolnivalód van.”²⁴ A fiúnak is „számos és komoly” rendeznivaló ügye volt Istennel. Rutherford arra figyelmezteti, hogy kerülje a „kicsapongást, az éjszakai ivásza-

tot, a szombatnap megtörését, az otthoni imádkozás elhanyagolását és a felajánlott megváltás elutasítását...”²⁵ Noha keményen és sürgetően beszél Gordonnak „a Mindenható borzalmas tüzéről”²⁶, amivel emez kacérkodott, intelmeit mégis kedvesen és együttérzéssel közli vele: „Szeretném hallani, hogy lelked jegyességre lépett-e Krisztussal.”²⁷ „Elhatározásaid sikertelensége ne csüggyessen el: csak rajta és újra rajta!”²⁸ Az ifjabb Cardoness valódi megtérése mellett szól az, hogy 1644-ben ott van Angliában a szövetségesek hadseregében, illetve hogy egy bizonyos Thomas Wylie nevű úrnak ezt írja egyik levelében: „...légy jó a feleségemhez. (...) Buzgókodj azért, hogy Krisztust jobban megismerhesse: imádkozz szüntelen érte, a családjáért és értem.”²⁹

A RUSCO-I JOHN GORDON

Névrokonához, a cardonessi John Gordonhoz hasonlóan a Rusco-i John Gordon is Rutherford Anwoth-i gyülekezetéhez tartozott, és ez a Gordon „kivette a részét mindazon nemes feladatokból, amelyek teljesítését Rutherford elvárta tőle, és amelyek Skócia előmenetelét és a skót egyház megmentését célozták meg.”³⁰ Mindazonáltal Rutherford nem olyan lelkész volt, aki az emberek üdvösségét garantálnak tekintette volna, folyamatosan arra buzdította lelki testvérét, hogy „keresd a te Uradat idejekorán”³¹; szót emelt az „elhamarkodott és heves” fogadkozások ellen, a „dühkitörések” és a „hirtelen, bosszúszomjas” harag, a vasárnap megtörése, és az ellenség gyű-

lölete ellen.³² „Gondold meg – írja –, lehetetlen, hogy bálvány-bűneiddel együtt lépj be a menny kapuján.”³³ „A mennyországba való bejutás rengeteg verejtéket és küzdelmet követel.”³⁴

AZ EARLSTONI WILLIAM GORDON

William Gordon apjához, Alexander Gordonhoz hasonlóan sokat szenvedett a skót egyház ügye melletti elkötelezettsége miatt. Rutherford mind a négy levelét 1637-ben írta neki, amikor Gordon még fiatalember volt. A levelek egyrészt azért jelentősek, mert Rutherford őszintén beszél saját küzdelmeiről ifjabb lelki testvérének, másrészt mert tanítása igen mély és Rutherford teljesen természetesnek tekintette, hogy a fiatal Gordon képes megérteni azt. Whyte szerint „ha Rutherford levelezőpartnereinek jellemét, tehetségét, és értelmi képességeit annak alapján kellene megítélnünk, amilyen leveleket írt számukra, akkor elmondhatnánk, hogy az earlstoni William Gordon már kora ifjúságában igen kiváló ember lehetett, ami a mennyei dolgoknak a megtapasztalását és a megértését illeti.”³⁵

Rutherford arra buzdította Gordont, hogy hagyjon fel e világnak dolgaival, mert máskülönben „mikoron a megpróbáltatás napja eljön, és mikoron régi bálványaid ott jönnek melletted nagy könnyhullatások között, sokat kell majd igyekezned, nehogy elhajoljon a szíved.”³⁶ Amikor a fiatalember kétségeiről és a bűnről beszél neki, Rutherford így biztatja: „Ha rajtad múlték, miként frod, a kegyelem nem találna rád sem vevőt, sem

piacot... Bízod vérző lelked és fájó sebeid emez avatott Orvosra; fogd az ifjú és erős bűnöket egy járomba az Ő ingyen kegyelmével, és hagyd, hogy Krisztus és a bűneid elrendezzék ügyeiket egymás között”.³⁷

Gordon szinte mindenét elveszítette támogatván a presbitérium intézményét. 1664-ben száműzték otthonából, mert részt vett a presbitériánusok szövetségi gyűlésein³⁸, és mert lehetővé tette, hogy a találkozásokra sor kerüljön az ő birtokán is.

Majdnem harminc évvel később a következőket írja neki Rutherford:

„Ó, micsoda balgaság leülni és zokogni Isten valamely, könnyhullatásunkra süket és néma végzésén... Jobban tennénk, ha ablakot nyitnánk börtönünk falán, kinéznénk Istenre meg a hazánkra, a mennyekre, és láncra vert, a Király szabad legőege után sóvárgó rabokként így kiáltanánk: »Urunk, jöjjön el a te országod! Ó, jöjjön el a Vőlegény!«”³⁹

Valószínű, hogy Gordon ezzel a szabadsággal, a Krisztus királyságának eljövetele utáni sóvárással indult el, 1679-ben, hogy csatlakozzon a presbitériánusok seregeihez Bothwellben. Találkozván egy csapat angol katonával, felszólították, hogy adja meg magát, és amikor megtagadta a parancsot, halálos lövést kapott. Így esett el „egy nemes jellemmel megáldott, jó képességű úriember, „aki a vallás és a jámborság híve volt..., hazafi, jó keresztyén, hitéről bizonyosságot tevő, és... a Jézus Krisztus mártírja.”⁴⁰

A ROBERTONI WILLIAM GORDON

Rutherford a William Gordonnak 1636-ban keltezett levelében „nehéz és súlyos megpróbáltatásokról”⁴¹ beszél, melyek régen elmúltak, és amelyeknek a Krisztussal való találkozás volt a következménye. Rutherford szerint Krisztus keresztjei „szerelmi-zálogok”⁴², éppen ezért arra buzdítja barátját, hogy ne felejtkezzen meg korábbi szenvedéseiről: „Azért mondom ezeket..., hogy emlékezz Krisztus első próbálkozásaira, hogy megnyerje szeretetedet tiszszel-vízzel, hogy megpróbáljon, válaszoltál-e már a hívására, vagy ezután válaszolsz majd.”⁴³

Rutherford szerencsésnek mondta magát, mert annak ellenére, hogy „Istennek számos figyelmeztetését mellőztem és félredobtam, éppen ezért az Úr kétszer annyi feladatot rótt ki rám, melyek, bízom Istenben, nem roppantanak majd össze. Áldom az Ő nagy nevét, aki... gyakorta nyúl vessejéhez, hogy megmentsen ettől a veszendő világtól.”⁴⁴

Az áldás lehetőségét hordozó megpróbáltatásokból még több érte Gordont, amikor az 1660-as évek derekán a szövetségesek pentlandi lázadásakor megölték az ugyancsak William Gordon névre hallgató fiát és unokaöccsét, John Gordont.

BARBARA HAMILTON

Barbara Hamilton „kiváló kegyes asszony volt”⁴⁵, családjának tagjai is istenfélők voltak. Testvére, Beatrix Robert Blairnek volt az első felesége, míg férje, John Mein, aki kereskedéssel foglal-

kozott elkötelezett híve volt a presbiteriánus ügynek, és gyakran került összeütközésbe a hatóságokkal buzgósága miatt. „Férjének szokása volt..., hogy hajnali háromkor keljen, és miközben öltözködött, zsoltárokat énekelt. Hat óráig lelki gyakorlatot tartott egyedül, hatkor pedig családjával együtt házi istentiszteleten vett részt, majd elment az üzletébe.”⁴⁶

Rutherford jól ismerhette az egész családot, mert levelezett úgy Barbara Hamiltonnal, mint a férjével, illetve gyermekeikkel.

Barbara Hamilton szenvedélyes és bátor asszony lehetett, mert amikor Robert Blairnek és a hasonló gondolkodású lelkészeknek megtiltották, hogy prédikáljanak, elhatározta, hogy felterjesztést intéz a királyi államtanácsnak. Blair megírta a levelet, és Barbara Hamilton néhány asszonytársával együtt elment, hogy átadják a levelet a kincstárnoknak, miközben Blair az államtanács elé járult. Egy öregebb asszonyt választottak ki maguk közül, hogy kézbesítse a levelet, mert arra gondoltak, hogy a kincstárnok kevésbé fog egy idős hölgyet elutasítani. Mindazonáltal a kincstárnok egyszerűen félretolta a hölgyet, és ha nem lett volna jelen Barbara Hamilton is, az államtanács ajtaja bevehetetlen maradt volna. De Hamilton asszony megragadta a kincstárnok karját, és ezekkel a szavakkal kezdte kérlelni: „Várjon Uram, Isten nevére kérem. (...) Mindaz, amit [Mr. Blair] ... kér, annyi csupán, hogy szabadon hirdethesse az evangéliumot. Támogasd ez ügyet, mint ahogy elvárod Istentől, hogy halálodkor

melletted legyen!”⁴⁷ Az államtanács jóváhagyta Blair kérését.

A Rutherford fennmaradó levelei közül mindkettő, amit Barbara Hamiltonnak írt ugyanazt a szomorú eseményt, Barbara Hamilton vejének, Rutherford barátjának halálát beszéli el egy hónap különbséggel, ami arra enged következtetni, hogy Rutherford attól tartott, hogy korábbi levele nem jutott el a címzetthez. A levélben együtt gyászol Barbara Hamiltonnal.

LADY KENMURE

Lady Jane Campbell, Kenmure vikomt felesége a hetedik Argyle gróf harmadik lánya volt. Kezdetben asszonynak ismerte mindenki, különösen azok iránt mutatott barátságot, akik a skót egyházhoz való hűségük miatt szenvedtek anyagi szükségét.⁴⁸ 1628-ban férjhez ment John Gordonhoz, a későbbi Kenmure vikomthoz. Házasságuk nem tartott sokáig (a vikomt 1634-ben meghalt), és boldognak sem volt mondható, mert Sir John nem volt hívd ember, hanem meglehetősen kicsapongó életet élt. Csak mikor halálosan megbetegedett, kezdett komolyabban foglalkozni az örökkévalóságra tartozó dolgokkal. Ebben az évben került a Kenmure-i kastélyhoz a fiatal George Gillespie mint lelkész, és bizonyára ő is ott volt a vikomt halálos ágya mellett. Marion M'Naught, a vikomt unokahúga ez idő tájt szintén a kastélyban tartózkodott, ugyanis őt külön elhívták, hogy lelki támasz legyen a vikomtessz számára. Bizonyára mindketten tanúi voltak a haldokló be-

teg megtérésének. 1640-ben a vikomtessz újra férjhez ment Sir Henry Montgomeryhez, aki ugyancsak korábban elhunyt, mint ő. Második házasságából nem született gyermeke.

Lady Kenmure-nek három gyermeke született az első házasságából, két lány és egy fiú, de mind a hárman már kiskorukban meghaltak, ami az anya számára súlyos csapást jelentett. 1629-ben, az egyik kislány halálakor Rutherford a következő levelet írja neki: „Szomorú voltam eljövetelemkor, mert gyászban hagytam méltóságodat”⁴⁹, és ezekkel a szavakkal igyekezett vigasztalni őt: „Elvesztettél egy gyermeket? Nem, mert nem veszítheted el azt, aki Krisztusban megtaláltatott.”⁵⁰ Ezen kívül gyakorlati intézkedéseket is tett: megkérte Marion M'Naught-ot, hogy látogassa meg a vikomtesszt.⁵¹ Amikor 1634-ben meghalt Lady Kenmure második leánya is, Rutherford így ír neki: „Bár csak enyhíthetném méltóságod fájdalmát, legalább néhány szóval.”⁵² Arra buzdította, hogy próbáljon meg valami értelmet tulajdonítani lánya halálának: „Mert ez az Úr hírnöke, és beszél; s akinek van füle, az megérti a fenyítést, és azt is, aki elrendelte azt.”⁵³ Öt év múltán, amikor a vikomtessz fia is meghalt, Rutherfordnak be kellett vallania, hogy „...különösnek tetszett előttem, hogy az Úr olyat tett veled, ami úgy tűnik, teljesen megfoszt minden világi vigasztalástól”⁵⁴, de aztán így folytatja: „...nem látjuk, hogy mi az alapja a Mindenható szuverenitásának.”⁵⁵ Rutherford határozottan állította, hogy alá kell vetnünk magunkat az Isten akaratának, de azért mélységesen együtt érző is volt. „Asszo-

nyom, kívánnék osztozni szomorúságodban, hogy neked könnyebb legyen. De tanú vagyok csupán: könnyű beszélnem; szólítson meg a vigasztalás Istene, és szeretetének lakomáival varázsoljon el téged.”⁵⁶

A Lady Kenmure-nak címzett levelek uralkodó témája az evilág gyűlölete és az eljövendő szeretete volt; a megpróbáltatásokban így bátorította őt: „...nézd csak meg, hogy mindeme próbatételek során (s bizony igen sok volt belőlük), miképpen oldott el az Úr eredendően a mulandó dolgoktól, és miképpen hajszolta lelked, hogy végre megragadhassa azt.”; „Ha megelégedhetnénk itt, a menny nem volna menny.”⁵⁷ „Drága asszonyom – írja Rutherford –, ne csüggedj... senki nem fogja túllicitálni mennybéli lakásodat; többet adott érte az, aki megrendelte és át is vette azt Jane Campbell számára, mint amennyit bárki ajánlhatna érte. A vérrel szerzett váltságdíj megáll.”⁵⁸

JOHN KENNEDY, AYRI TANÁCSOS

John Kennedy édesapja, Hugh Kennedy Ayr városának volt a polgármestere, akiről lelkésze a következőképpen írt: „Boldog az a város, igen, boldog az a nemzet, aki Hugh Kennedyt a magáénak vallhatja.”⁵⁹ A fiatalabb Kennedy jó barátja volt az ugyancsak Ayrben lakó John Stuartnak, ismerte Marion M'Naught-ot is. 1644 és 1646 között tagja volt a skót parlamentnek, és apjához hasonlóan kinevezték Ayr város polgármesterévé. Az Ayr Anwoth-tól elválasztó 50 mérföldnyi

távolság ellenére szoros baráti szálak fűzték Rutherfordhoz. Amikor híre ment annak, hogy Kennedy hajótörés következtében majdnem a tengerbe veszett, de megmenekült, Rutherford a következőket írta neki: „Tengerbe fulladásod nagy veszedelmének hírért szörnyülködve és kegyelemteljes meneküléscsednek hírért ujjongva vettem.”⁶⁰

Krisztus szeretetének személyes megtapasztalásai, különösen a megpróbáltatások idején lehetőséget teremtettek Rutherfordnak arra, hogy hitelesen írjon a hit dolgairól „szeretett drága barátjának a Krisztusban.” Nem tudta megállni, hogy ne biztassa őt arra, hogy törekedjen a hitbeli növekedésre: „Az Úr tudja, hogy amióta csak ismerlek, gondolok veled... Ajánllak ezért testes-tül-lelkestül, teljes mivoltodban Jézus Krisztusnak és az Ő gondviselésének, remélve, hogy Mesterünk, Jézus ügye végett élsz és halsz meg, állasz és buksz el.”⁶¹

GILBERT KER EZREDES

Gilbert Ker ezredes a szövetségesek csapatában töltött szolgálatot. Ellenezte a II. Károly és Skócia között 1650-ben létrejött egyezséget, nem értett egyet az Anglia katonai lerohanásával kapcsolatos indítvánnyal, illetve azzal, hogy Anglia élére erőszakkal állítsanak királyt. Rutherford neki címzett és fennmaradt levelei 1650 és 1653 között íródtak, amikor Angliában az államközösség élén Cromwell uralkodott. Skócia számára néhez évek voltak ezek, három év leforgása alatt az

államközösség hadai győztek a skót csapatok fölött.

Rutherford ebben a történelmi helyzetben írja leveleit Ker ezredesnek, aki egyike volt a skót katonai vezetőknek, és aki később foglyul esett az angoloknak. „Nem akarok elhamarkodottan ítélni – írja Rutherford, de úgy véli – Cromwell és serege... igazságtalan ügyért, az Úr titkos ügyei ellen harcol.”⁶² Tudta, hogy a skót hadsereg is nagymértékben tévedett („Bőséges megelégedéssel tölt el, hogy hadunk az emberek bűnös hibája folytán vereséget szenvedett...”⁶³), de elfogadta azt, hogy minden az Isten gondviseléséből történt.

Rutherford hitte, hogy Ker ezredest Isten hívta el arra, hogy az angolok ellen harcoljon, mindazonáltal felhívja a figyelmét, hogy „...az Úr elhívhat valakit valamely munkára, és gyakorta el is hív, ámde közben elrejtőzik, és próbára teszi az övéi hitét”⁶⁴. Ezekkel a szavakkal bátorítja az ezredest, hogy ne féljen a haláltól: „...az Úr népe... a szívébe zárt, és imádságaiba foglal téged.”⁶⁵ Egy héttel később Ker ezredes megsebesült és fogságba esett, Rutherford pedig azonnal írt neki megint: „Hogy Isten milyen további szolgálatot bízott rád, arról nem tudhatok, de elegendő, ha fogságodban is az Urat szolgálod.”⁶⁶

Bátorítja Kert, hogy Isten rendelkezésének tekintse azt, hogy börtönben kell sínylődnie, és hogy Skóciát megszállták az angolok; megvallja azonban, hogy ezt neki is nagyon nehéz elfogadnia: „Senki sem bukott el ebben a dologban többször, mint az, aki ezeket a sorokat írja.”⁶⁷

Ker ezredest hosszantartó fogsága dacára Rutherford arra buzdítja, hogy „...ne csüggedj..., bízzál a Felkentben, aki benned lakozik, és aki anynyi mindenre megtanít.”⁶⁸

WILLIAM LIVINGSTONE

Bonar szerint William Livingstone Rutherford Anwoth-i gyülekezetéhez tartozott.⁶⁹ A hozzá írott levélből kiderül, hogy fiatal férfi volt, aki nemrég jutott hitre. Rutherford a gondoskodás, a bátorítás, a dorgálás különleges keverékének a hangján szól hozzá, akárcsak más, frissen megtért fiatalemberekhez. „Ajánlom, hogy imádkozz és figyelmezz ifjúkori bűneidre... Tartsd meg Krisztust, bánj vele jól.”⁷⁰

MARION M'NAUGHT

Rutherford egyik legismertebb levelezője Marion M'Naught volt, hatalmas mennyiségű levelet írt neki. De nem a levelek száma, hanem azok tartalma az, ami a kettőjük kapcsolatát különlegessé teszi. Rutherford szabadon írt neki bármiről: küzdelmeiről, szomorúságáról, az üldözött egyházzal, a politikai helyzetről, az Anwoth-i hívei iránt érzett aggodalmáról, és a megpróbáltatásokban megtapasztalt krisztusi szeretetről. Szinte ugyanannyi levelet írt Lady Kenmure-nak is, aki rokona volt Marion M'Naught-nak⁷¹, de aggódó kérdézősködéseit és bátorításait mint lelkes írja egyik hívének, míg a Marion M'Naught-tal való levelezés alapja a barátság volt.

Marion M'Naught William Fullertonnak, Kirkcudbright polgármesterének volt a felesége, de mindig is a lánykori nevén emlegették, ami abban a korban meglehetősen gyakori volt. A család azonnal összebarátkozott Rutherforddal és annak feleségével, míhelyt azok 1627-ben Anwoth-ba költöztek. Erre utal Rutherfordnak az a levele, amelyet még ugyanebben az évben írt Marion M'Naught-nak, és amelyből megtudjuk, hogy Marion lánya, Grizzel Fullerton ideiglenesen odaköltözött Rutherfordékhoz.⁷² Rutherford leveleiben gyakran emlegeti az asszony családtagjait (Marionnak Grizzelen kívül volt két fia is, William és Samuel), záró soraiban szinte mindig üdvözli őket is: Kegyelem és irgalmasság legyen veled, a férjeddal és gyermekeiddel.⁷³ „Isten adjon örömet a gyermekeidben. Imádkozom értük, nevükön nevezve őket.”⁷⁴

Amikor a felesége beteg lett, Rutherford Marion M'Naught-nak önti ki a lelkét. „Sanyarú énelem az élet, s attól tartok, ellenem van az Úr.”⁷⁵ „Feleségem betegsége naponként súlyosbodik az ő nagy szenvedésére... Az Istennel való birkózásban edződöm.”⁷⁶ „Imádkozz értem, mert soha nem éreztem ennyire kimerítőnek az életemet.”⁷⁷ Valószínű, hogy nagy segítséget jelentett Rutherfordéknak, hogy Marion M'Naught ebben az időszakban odaküldte a lányát hozzájuk.

Rutherford annyira bízott benne, mint érett és erős hitű asszonyban, hogy nemcsak a saját gondjairól számolt be neki, hanem mások bajait is a lelkére kötötte. „E sorok átadójának a kérésére, akit szeretek, arra gondoltam, hogy megkérlek,

légy segítségére a feleségének tanácsoddal.”⁷⁸ Amikor Lady Kenmure lánya meghalt, ezt írta neki: „Kérlek, látogasd meg őt... Az én uram, az ő férje nincs otthon, és úgy hiszem, igen nagy szomorúságban van.”⁷⁹

Rutherford a Kirkcudbright-i és az Anwoth-i gyülekezetek fő támaszának tekintette Marion M'Naught-ot: „ha te elmégy Kirkcudbrightból, könnyen tönkretesznek mindent. Isten munkáját végzed, s az Ő útját járod ott. (...) Ó, imádkozz elárult nyájamért, és lásd el őket tanáccsal, ha bármelyikükkel találkozol.”⁸⁰

Ez azonban a teherhordozás egyik oldala volt csak, ugyanis Rutherford is osztozni kívánt úgy a Marion M'Naught problémáiban, mint örömeiben: „Éppen ezért hadd halljak felőled, szomorú vagy-e vagy a reménységben örvendező, hogy részese lehessenek a bánatodnak, veled együtt viseljem terheid, és részesedhessem örömödben is, ami nekem is öröm.”⁸¹ Amikor Marion M'Naughtnak üldöztetésben volt része, Rutherford arra buzdította, hogy emlékezzen meg Krisztusról, akit „sok sérelem ért, míg a mennybe jutott”.⁸² „Öltözd fel a szeretetet, a testvéri jóságot, a hosszútűrést; várj türelemmel ellenségeid kegyére és szívük megújulására, miként Krisztus is tette veled.”⁸³

Rutherford Marion M'Naught-nak számolt be azokról az eksztatikus élményeiről, amikor szenvedései közepette megtapasztalta a Krisztus szeretetét: „El kell mondanom, mit tett a lelkemmel a drága Jézus, a gyönyörűséges, a Király!”⁸⁴ „Ó, szeretet, szeretet, szeretet! Mily édesek fel-

séges Királyom láncai!”⁸⁵ E sugárzó öröm hatotta át minden sorát, folyamatosan arra buzdította lelki testvérét, hogy legyen állhatatos a hitben és az imádságban. „Amit írok, azt hiszem is, hogy Isten megdicsőítteti Marion M’Naught-ban, mikor elcsitul ez a viharos szélvész. Ó, szeretett gyermeke Istennek, higgy, örvendezz, és légy erős az Úrban!”⁸⁶

JOHN STUART, AYR POLGÁRMESTERE

John Stuart John Kennedy, Marion M’Naught és Robert Blair kortársa volt, Rutherford jól ismerte, kitűnik ez nemcsak a neki írott leveleiből, hanem azokból a levelekből, amit a feleségének és a fiának írt. Rutherford „tiszteletre méltó uramnak” és „nagyságos uramnak”⁸⁷ szólítja, és úgy vélekedik róla, hogy „erős ember ő a Krisztusban”.⁸⁸ Ezt írja közös barátjuknak, John Kennedynek címzett levelében: „Úgyancsak a legnagyobb szeretettel üdvözlöm Krisztusban szeretett John Stuartomat; mondd meg neki, hogy mindig megemlékezem róla, és reménykedem a vele való találkozásban.”⁸⁹ Robert Blairrel és másokkal együtt Stuart eltervezte, hogy emigrálni fog Új-Angliába, több hónap tervezés után végül hajóra is szálltak, de a rossz idő miatt vissza kellett fordulniuk. Rutherford biztosítja őt együttérzéséről, „bánkódtam miatta magam is”⁹⁰, írja, majd arra buzdítja, hogy hallgasson arra, amit az eset kapcsán Krisztus üzeni akar számára: „...mégsem néma a gondviselésnek ez a munkája, hanem beszédes, általa az Úr elmondja neked gon-

dolatait, jóllehet most még magad sem érted azt. (...) Nem tudod, hogy mit készít ezzel neked az Isten, de a jövőben megtudod.”⁹¹

Stuart, aki a halálos ágyán sokat vívódott, egy nap ezekkel a szavakkal fordult a körülötte lévőkhöz: „Kétkedem magamban, igen szorongattatom, a kétségbeesés küszöbén állok.”⁹² Nem sokkal ezután azonban eszébe juthattak barátjának, Rutherfordnak a szavai, aki azzal biztatta, hogy: „Tudta ezt, aki így szólt: »Krisztus közöttetek van: reménysége az eljövendő dicsőségnek« (...) azért, hogy a bűnösök erősen lehorgonyozhassanak és megszilárdulhassanak Istenben.”⁹³ Néhány nappal a halála előtt Stuart el tudta mondani, hogy: „Félelemmel és reszketéssel harcoltam meg és vittem véghez az üdvösségemet, és áldom az Istent, hogy tökéletessé tette, elpecsételte és bizonyosságot adott felőle, úgyhogy minden félelmemtől megszabadultam.”⁹⁴

Kol 1,27

JAMES WILSON

James Wilson személye felől kevés adat áll a rendelkezésünkre, de ebben az időszakban Inchben élt egy lelkipásztor, akit hasonlóképpen hívtak. Robert Blair-nek, Rutherford egy másik levelezőtársának pedig szintén volt egy James Wilson nevű barátja, aki Dysartban lakott. Bárki is volt ez a személy, annyi bizonyos, hogy Rutherford tartott hozzá: „Kevés időm van; mégis, az Úr olyanira törődésre indított állapotod iránt, hogy nem tudok, nem merek teljességgel hallgatni.”⁹⁵

Jegyzetek

- ¹ Bonar, Andrew A. (ed.): *Letters of Samuel Rutherford*. Edinburgh–London, 1905, Oliphant Anderson & Ferrier, 63. p.
- ² Uo. 592. p.
- ³ Uo. 220. p.
- ⁴ Uo. 592. p.
- ⁵ Uo.
- ⁶ Uo. 314. p.
- ⁷ Uo. 604. p.
- ⁸ Uo. 604–605. pp.
- ⁹ Uo. 165. p.
- ¹⁰ Uo. 460. p.
- ¹¹ Uo. 462. p.
- ¹² Uo. 324. p.
- ¹³ Uo. 292. p.
- ¹⁴ Uo. 295. p.
- ¹⁵ Uo. 293. p.
- ¹⁶ Uo. 33. p.
- ¹⁷ Uo. 368. p.
- ¹⁸ Uo. 367. p.
- ¹⁹ Uo. 473. p.
- ²⁰ Whyte, Andrew, www.puritansermons.com
- ²¹ Bonar: i. m. 274. p.
- ²² Uo. 274. p.
- ²³ Uo. 644–645. pp.
- ²⁴ Uo. 311. p.
- ²⁵ Uo. 325. p.
- ²⁶ Uo.
- ²⁷ Uo. 324. p.
- ²⁸ Uo. 325–326. pp.
- ²⁹ Uo. 247. p.

- ³⁰ Whyte: i. m.
- ³¹ Bonar: i. m. 277. p.
- ³² Uo.
- ³³ Uo. 542. p.
- ³⁴ Uo. 541. p.
- ³⁵ Whyte: i. m.
- ³⁶ Bonar: i. m. 208. p.
- ³⁷ Uo. 349. p.
- ³⁸ Titkos találkozások, amelyekre a gyülekezeteiktől megfosztott lelkészek és azok hívei jártak.
- ³⁹ Bonar: i. m. 206. p.
- ⁴⁰ Howie, John: *The Scots Worthies*, 1775, lásd Cook, Faith: *Samuel Rutherford and His Friends*. Edinburgh, 1992, The Banner of Truth Trust, 93. p.
- ⁴¹ Bonar: i. m. 155. p.
- ⁴² Uo.
- ⁴³ Uo.
- ⁴⁴ Uo.
- ⁴⁵ Uo. 623. p.
- ⁴⁶ Livingstone-t idézi Bonar: i. m. p. 623.
- ⁴⁷ Bonar: i. m. 627. p.
- ⁴⁸ Uo. 36. p.
- ⁴⁹ Uo. 40. p.
- ⁵⁰ Uo. 41. p.
- ⁵¹ Uo. 96. p.
- ⁵² Uo. 97. p.
- ⁵³ Uo. 98. p.
- ⁵⁴ Uo. 566. p.
- ⁵⁵ Uo.
- ⁵⁶ Uo. 567. p.
- ⁵⁷ Uo. 129. p.
- ⁵⁸ Uo. 671. p.
- ⁵⁹ Uo. 158–159. pp.
- ⁶⁰ Uo. 74. p.
- ⁶¹ Uo. 77. p.
- ⁶² Uo. 651. p.

- 63 Uo.
 64 Uo. 654. p.
 65 Uo. 655. p.
 66 Uo. 656. p.
 67 Uo. 661. p.
 68 Uo. 677. p.
 69 Uo. 271. p.
 70 Uo. 271–272. pp.
 71 Marion M'Naught édesanyja John Gordonnak, Lady
 Kenmure férjének volt a testvére.
 72 Bonar: i. m. 33. p.
 73 Uo. 65. p.
 74 Uo. 60. p.
 75 Uo. 45. p.
 76 Uo. 49. p.
 77 Uo. 50. p.
 78 Uo. 50. p.
 79 Uo. 96. p.
 80 Uo. 250. p.
 81 Uo. 82. p.
 82 Uo. 59-60. pp.
 83 Uo. 55. p.
 84 Uo. 336. p.
 85 Uo. 540. p.
 86 Uo. 337. p.
 87 Lásd a John Kennedyhez írt leveleket.
 88 Bonar: i. m. 76. p.
 89 Uo.
 90 Uo. 298. p.
 91 Uo. 298–299. pp.
 92 Uo. 298. p.
 93 Uo. 372. p.
 94 Uo. 298. p.
 95 Uo. 588. p.

Tartalom

S.R. élete és kora (Zsámbokréti Pál)	7
1. Az earlstoni William Gordon részére (Fordította: Pásztor Péter) <i>Krisztus útjának félreértelmezése</i> <i>Az Ő egyre inkább megmutatkozó kedvessége</i> <i>Lelki finnyáság</i> <i>Nehéz meghalni a világnak</i>	23
2. Az earlstoni William Gordon részére (Fordította: Pásztor Péter) <i>Az ifjúság veszélyei</i> <i>Krisztus, az Orvos</i> <i>A kételkedés ellenszerei</i> <i>Krisztus utáni vágyakozás</i>	28
3. Az earlstoni William Gordon részére (Fordította: Pásztor Péter) <i>A szenvedés értelme</i> <i>A végső szabadulásba vetett remény</i> <i>A hívő ember megőrzetik</i> <i>A kísértések tönkreteszik a jutalmat</i>	36
4. Az earlstoni William Gordon részére (Fordította: Pásztor Péter) <i>Áldás a kerészthordozásban</i> <i>Az őszinteség szükségessége, melyet Krisztusban</i> <i>lehet megtalálni</i>	41

5. John Kennedy, ayri tanácsos részére (Fordította: Pásztor Péter)	44
<i>Hajótörésből való megmenekedés</i>	
<i>Halálos veszedelemből való megmenekülés</i>	
<i>A megpróbáltatások haszna</i>	
<i>Megemlékezés a barátokról</i>	
6. John Kennedy, ayri tanácsos részére (Fordította: Pásztor Péter)	50
<i>Krisztus szerelme</i>	
<i>A három csoda</i>	
<i>Az Ő második eljövetele utáni vágyódás</i>	
<i>Méltatlanságunk miatt érzett szégyenünk</i>	
7. Gilbert Ker ezredes részére (Fordította: Pásztor Péter)	56
<i>Bátorság a feddés idején</i>	
<i>Isten útjai mind bölcsék</i>	
8. Gilbert Ker ezredes részére (Fordította: Pásztor Péter)	59
<i>Bátorság az Úr ügyében</i>	
<i>A gondviselés észrevétele, mint feladat</i>	
<i>Biztonság</i>	
9. George Gillespie úr részére (Fordította: Pásztor Péter)	63
<i>A Krisztus szeretetében való kételkedés megszűnése</i>	
<i>Három vágy</i>	
10. George Gillespie úr részére (Fordította: Pásztor Péter)	66
<i>A halál közelsége</i>	
<i>A halálban az igazi támasz Krisztus</i>	

11. John Stuart, Ayr polgármestere részére (Fordította: Pásztor Péter)	69
<i>Az üzleti életben elszenvedett veszteségről</i>	
12. John Stuart, Ayr polgármestere részére (Fordította: Pásztor Péter)	72
<i>Reménység Skócia számára</i>	
<i>Önmagunk feladása</i>	
<i>Krisztus hittel történő keresése</i>	
<i>Az üdvösség bizonyossága</i>	
<i>Az Ő útjai</i>	
13. John Clark részére (Fordította: Pásztor Péter)	77
<i>A keresztyének és az elveszendők</i>	
<i>közötti különbségek</i>	
14. Lord Boyd részére (Fordította: Pásztor Péter)	80
<i>Krisztus keresése ifjúkorban</i>	
<i>Az ifjúság kísértései</i>	
<i>Krisztus kiválósága</i>	
<i>A nemesek felelősek az egyház ügyeiért</i>	
15. Lady Kenmure részére (Fordította: Szűcs Teri)	86
<i>A Lélek előlege</i>	
<i>Közösség Krisztussal</i>	
<i>Az ígéretekbe vetett hit</i>	
16. Lady Kenmure részére (Fordította: Szűcs Teri)	91
<i>Isten felfoghatatlan cselekedetei az Ő népével,</i>	
<i>az Ő akaratából</i>	
<i>Isten rendeléseinek szükségessége</i>	
<i>Alá kell vetnünk magunkat Krisztusnak</i>	
<i>Az egyház gondjai</i>	
<i>Ruiterford úr feleségének halála</i>	

17. Lady Kenmure részére – gyermekének halála alkalmából
(Fordította: Szűcs Teri) 95
*Az Isten méri ki napjainkat
A gyászunk érlel meg minket az aratásra*
18. Lady Kenmure részére
(Fordította: Szűcs Teri) 99
*Lord Kenmure halála alkalmából
A szenvedés célja és értelme*
19. A cardonessi ifjabb John Gordon részére
(Fordította: Koros-Fekete Sándor) 103
A lelkünk miatti buzgóság és a lemondás indokai
20. A cardonessi ifjabb John Gordon részére
(Fordította: Koros-Fekete Sándor) 106
Figyelmeztetés és tanács a megváltás dolgait illetően
21. A Rusco-i John Gordon részére
(Fordította: Koros-Fekete Sándor) 110
*A mennyért folyó küzdelem
Keresztyénnek lenni nem könnyű cél
Kerülendő bűnök*
22. A Rusco-i John Gordon részére
(Fordította: Koros-Fekete Sándor) 113
*Nem könnyű bejutni a mennyországba
Kevésen jutnak el odáig
Fel kell hagyni a bálvány-bűnökkel
Krisztushoz való igazodás*
23. John Fleming, Leith város tanácsosa részére
(Fordította: Koros-Fekete Sándor) 117
A keresztyén életvezetésre vonatkozó tanácsok

24. Méltóságos keresztyén asszonyomnak, Lady Boydnak
(Fordította: Molnár Sára) 122
*Fogyatékságaink nem amellet érvelnek,
hogy Krisztus ismeretlen
Tapasztalata a száműzetésben*
25. Asszonyomnak, Lady Boydnak
(Fordította: Molnár Sára) 126
*Lelke eleped a Krisztus páratlan szépsége után
Ima megijhódásért*
26. Asszonyomnak, Lady Boydnak
(Fordította: Molnár Sára) 130
*Tökéletlenségek
Sóvárgás Krisztus után
Krisztus felsőbbbsége nem összeegyeztethetetlen
a világi hatalommal*
27. A Fife-i Lady Ardress részére
(Fordította: Molnár Sára) 135
*Anyja halálára
Áldás és a menny boldogsága az Úrban
meghalóknak*
28. James Wilson úr részére
(Fordította: Biró Réka) 138
*Tanácsok egy kételkedő léleknek
Tévedések, ami az Isten szeretetében
való részesedést illeti
Kísértés
Zavar az imádság vonatkozásában
Az érzések hiánya*
29. William Livingstone, az én felettébb drága atyámfia részére
(Fordította: Biró Réka) 145
Tanács egy ifjúnak

30. Egy keresztyén úrhölgy részére – lánya halálának alkalmából (Fordította: Biró Réka)	147
<i>Krisztus irántunk való együttérzése és velünk szemben formált tulajdonjoga A megnyugvás mellett szóló érvek</i>	
31. A robertoni William Gordon részére (Fordította: Gálfalvy Ágnes)	152
<i>Tanúságtétel Krisztus értéke mellett A kegyelem jelei a büntudatra ébredésben és a lelki vívódásban</i>	
32. Marion M'Naught részére – Rutherford feleségének betegsége idején (Fordította: Gálfalvy Ágnes)	157
<i>A külső megpróbáltatás szülte belső vívódásról</i>	
33. Marion M'Naught részére (Fordította: Gálfalvy Ágnes)	160
<i>Krisztus együtt van az Ő népével a nyomor kemencéjében Imádság</i>	
34. Marion M'Naught részére (Fordította: Gálfalvy Ágnes)	162
<i>Krisztus gondoskodása az Ő egyházáról, s annak ellenségeire kirótt ítéletei</i>	
35. Marion M'Naught részére (Fordította: Gálfalvy Ágnes)	166
<i>Közéleti gonoszságok Vigasztaló szavak</i>	

36. Marion M'Naught részére (Fordította: Gálfalvy Ágnes)	169
<i>Kötelességtudás mostoha körülmények között Krisztus szerelmének ereje</i>	
37. Grizzel Fullerton részére (Fordította: Bálint Ágnes)	171
<i>Az egy szükséges dolog: Krisztust szeretni</i>	
38. Grizzel Fullerton részére (Fordította: Bálint Ágnes)	173
<i>Buzdítás Krisztus követésére, amikor mások meglankadtak</i>	
39. Lady Gaithgirth részére (Fordította: Bálint Ágnes)	176
<i>Krisztus, a kereszthordozás példaképe Meddig terjedjen gyermekeink iránti szeretetünk Miért halnak meg a szentek</i>	
40. Barbara Hamilton részére, csatában lemészárolt vejéről (Fordította: Bálint Ágnes)	179
<i>Isten mindent helyesen cselekszik, terve szerint</i>	
Samuel Rutherford levelezői (Ailisha O'Sullivan)	183

Felelős kiadó Visky András
Felelős szerkesztő Daray Erzsébet
A szerkesztő munkatársa Ailisha O'Sullivan
Műszaki vezető Lőrincz Előd
Borítóterv Tordai S. Attila

Kiadja: CE Koinónia Kiadó Kolozsvár
Levél- és rendelési cím:
RO-3400 Cluj OP. 5. CP. 705.
E-mail: koinonia@mail.dntej.ro
www.koinonia.ro

ISBN 973 8022 45 2

Lucrarea executată
la Imprimeria „ARDEALUL” Cluj
B-dul 21 Decembrie nr. 146 Cluj-Napoca
Tel.: 413871; Fax: 413883
Comanda nr. 20054